

वर्ष : १८

आंक : ४

जुलै १९९१

मोल रु. ४-००

जुलय १९९१

वर्स १८ वें

आंक ४

वर्सुकी पटी : रु. ४०-००

किरकोळ आंक : रु. ४-००

हया आंकांत

- नदर संपादण्याची
- वाचपी कळयतात
- विचारां-धार
- दैवयोग : एन. सुहास
- प्रतिक्रिया : महादेव नाडकर्णी
- भक्तराज : जॉन बुनयान. अण : माणिक गावणेकार
- इतिहासाची पानां : श्री. उदय भेंब्रो, अध्यक्ष,
कोंकणी साहित्य परिशद, १६ वी बसका, हांचें उलोवप
- साहित्य-नियाळ
- कवीत : शंकर रामाणी, शशिकांत पुनाजी,
माधव बोरकार, परेश नरेन्द्र कामत,

संपादपी :

रवीन्द्र केळेकार

वाचुरपी संपादपी :

सुमन्त केळेकार

उजवाडावपी :

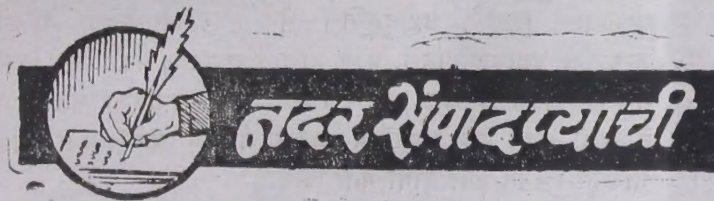
सुमन्त केळेकार

जाग प्रकाशन,
प्रियोळ, म्हाडुळ, गोंय
२०३ ४०४

छापपी :

एस. जे. हुंद्रे

रवि मुद्रणालय,
कडोलकर गल्ली,
बेळगांव ५९० ००२

काँग्रेस अराष्ट्रीय ?

स्वराज्य जाय म्हणपी राजकी पंगड देशांत जायते आशिल्ले. पुणून 'तुमकां स्वराज्य जाय मू ? जाल्यार स्वदेशी-धर्माक पाळो दियेन' अशें सांगपी अकूच पंगड आशिल्लो- तो म्हळ्यार, काँग्रेस.

फकत अग्रजांपसून देश मेकळो करप येदोच हावेस काँग्रेसीन बाळगूक नाशिल्लो. अग्रजी संस्कारां पसून, अग्रजी आदर्शांपसून ताका मेकळो करपाचो हावेस बाळगिल्लो.

'स्व' राज्यांत 'स्व' देशीचोय आसपाव सगळ्यांत पयलो काँग्रेसीनूच केल्लो.

जाग : जुलय १९९१

स्वदेशीचीं दोन आंगां आशिल्लीं- अक अर्थीक, दुसरें, संस्कृतीक.

जो माल देशांत तयार जाता तोच वापरप, हो अर्थीक स्वदेशीचो सुरवाते- सुरवातेक अर्थ आशिल्लो. काँग्रेसीन तो व्यापक केलो आनी म्हळें, माल देशांतूच निर्माण जावंक जाय, अितल्यान भागना. तो गांवांत निर्माण जावंक जाय. माल तयार करपी आनी माल विकतो घेवपी हांचे मदीं तिसरो कोण- दोगांय पसून लाव करून घेवपी- दलाल आसूंक फावना. होच शंबर प्रतिशत स्वदेशी.

ह्या विचारांतल्यान खादीक आनी ग्रामोद्योगांक पोसवण मेळ्ळी. काँग्रेसीनूच थाराव पास करून हीं कामां करपी संस्था देशांत सुरू केल्यो.

अितलेंच न्हय, तर काँग्रेसचो वांगडी खादी घालपीच आसूंक जाय असो नेम केलो.

हे तरेचो नेम खंयच्याच राजकी पंगडान संवसारांत करूंक ना.

हो नेम आयजूय चलता. काँग्रेसचो वांगडी जातलो जाल्यार आमकां अंक फॉर्म भरचो पडटा- ताचेर 'हांव खादीच वापरतलों' असो अंक सोपूत आसता.

स्वदेशीचें दुसरें आंग- संस्कृतीक.

तातूंत भेस, भास, शिक्षण, चालि-रीती, संस्कृताय कितल्या-श्या गजालिंचो आसपाव जाता. काँग्रेसीन ही संस्कृतीक स्वदेशी चलोवपाक शाळा चलयल्यात, विद्यापीठां चलयल्यांत. स्व-भाशेचो पाखो घेतला. मुळाव्या पसून अुंचेल्या मेरेनचें पुराय शिक्षण स्व-भाशेंतल्यान जावंक जाय असो आग्रो धरला. त्या त्या प्रान्ताचे ते ते भाशेंत राजकारभार चलोवपाचो यत्न केला.

काँग्रेस अग्रजीचो पाखो कशी घेतली ?

काँग्रेस संस्कृतीक स्वदेशीचे आड कशी वतली ?

काँग्रेस वेव्हारवादी पंगड नाशिल्लो.

आदर्शवादी आशिल्लो. अशक्य तें शक्य करून दाखोवपी आशिल्लो.

गोंयांत आसा ती हेच काँग्रेसीची शाखा आसत जाल्यार ती आपणालो अतिहास विसरल्या म्हणूंक जाय. 'राष्ट्रीय' काँग्रेस 'अराष्ट्रीय' कशी जातली ? ती अग्रजीचो पाखो कशी घेतली ?

अग्रजी भास देशांतल्या लोकांक तांच्या संस्कृतीक दायजा-पसून तोडटा. राष्ट्रीय काँग्रेस हें असलें कर्म केन्ना करची ना.

अंक तर गोंयचे काँग्रेसीचें नांव आतां बदलूंक जाय. तिका 'अ-राष्ट्रीय' वा 'संद-सादू' काँग्रेस म्हणूंक जाय वा तिच्यांत भितर घुशिल्ल्या अराष्ट्रीय तत्वांचो पाखो घेवपी लोकांक तिणे धांवडावन भायर घालूंक जाय.

कांयच न्हय जाल्यार, आमची काँग्रेस ही 'ती' काँग्रेस न्हय, आमची वेगळी, नवी, अशें तरी मेकळ्या ताळ्यान घोशीत करूंक जाय.

काँग्रेसींत भितर रावन काँग्रेसीच्या ध्येय धोरणां आड कोणाक कांयच करूंक मेळूंक जायना.

• • •

भारत-रत्न

राजीव गांधीक 'भारत-रत्न' पदवी दिली, बरें आसा.

सरदार पटेलोंक कित्याक दिली- तिबूय राजीवां वांगडा ?

राजीव सरदारां येदे आशिल्ले हें सांगपा खातीर ? काय सरदार राजीवां येदेच आशिल्ले हें भासोवन दिवपा खातीर ?

सरकाराच्या मनांत असलें कांय नासूं- लोक असोच अर्थ लायतले. खासा सरदारांचे सोयरे लेगीत. सरदारांची धूव मणिबेन आयज आशिल्ली जाल्यार तिडकीन ती अुसळटली आशिल्ली.

नेहरू युगांत सरदारांक विसरायेर घालपाचे जायते यत्न जाल्यात. तरूय, सरदारांक लोक विसरूंक नात. म्हूण, तांची सुवात खंयची ती दाखोवन तांचो अपमान करपाचे यत्न बी सुरू जावंक नात मू ? असोय अर्थ लावपी मेळटले.

सरदारांक 'भारत-रत्न' पदवी दिवपाची ती जवाहरला अंक मेळ्ळ्या तेच मुस्तींत.

ते मुस्तींत तिका मान आशिल्लो.

राष्ट्र सेवेची पावती म्हूण लोक तिचे कडेन पळेटाले.

आयज ?

तमिळनाड हाताभायर गेला. दी. अेम. जी. आराक भारत-रत्न पदवी आनी घे तमिळनाड. दलीत लोकांचें अुपद्रव-मूल्य वाडलां. दी आम्बेडकरोंक भारत रत्न पदवी आनी जीव दलितांक.

फाल्यां 'हिन्दू'चीं काळजां जिखपाक वीर साबरकरोंक आनी श्यामाप्रसाद मुखर्जीकूय तीं मेळूं येता. भाजपा सत्येर येत जाल्यार खातरीन तांकां ती मेळटा.

'चुकून अुरिल्ल्यांक' उजरावन काडपाचें थरत जाल्यार कितल्या लोकांक भारत-रत्न मेळत, सांगूं नज. सुभाष बोस, अेम. अेन राँय, जयप्रकाश, लोहिया, कृपालानी अशीं कितलीं शीं 'चुकून अुरिल्लीं' नांवां सोदून काडूं येतात.

जावं, मेळूं सगळ्यांक.

अेकलो वाटावळ्यार पुरो : महात्मा गांधी. ताचेर हो 'प्रसंग' येवंचो न्हय, अितलेंच मागुंया.

ताच्यो थोड्यो भयो जावंक नात. आनि-आनीक जायनात जाल्यार पुणे, म्हणुंया.

• • •

राजकर्ण- अेक सट्टो ?

लोकांनी देवीलालाक अुडयलो. अेव. के. अेल. भगत हाका अुडयलो. वसंतराव साठे, विठ्ठलराव गाडगीळ सारकेल्यांकूय अुडयले. बरें दिसलें. हिन्दुस्तानांतलो मतदार शाणो जाला अशे दिसलें.

पुणून ह्या मतदारान मधू दंडवतेकूय अुडयलो. रामकृष्ण हेगड्याकूय अुडयलो. ताका शाणो कसो म्हणचो, हो प्रस्न पडलो.

वेंचणुकांचें कितलें-शेंच 'विश्लेशण' आयकलें. थोडें वाचलें. सगळ्यांचें म्हणणें, सहानुभूतिचें अेक ल्हार अुसळलें तें कांय जाणाच्या फायद्याक पडलें. कांय जाणांक वायटाक पडलें. हें 'विश्लेशण' खरें धरलें जाल्यार म्हणचें पडटलें, हिन्दुस्तानांतलो मतदार धा वेंचणुको येवन गेले अुपरांतूय अजून येवजून करून मतां दिना. भावनेन व्हांवन वता आनी मतां दिता.

लोकशायेची बुन्याद अजून घट जावंक ना अितलोच अर्थ हाचो.

हें अशेंच चलत रावलें जाल्यार दर अेके वेंचणुके वेळार आमच्या राजकी पक्षांक कसलें न्हय कसलें ल्हार अुठोवचेंच पडटलें. जो सगळ्यांत व्हडलें अुठयतलो तो वेंचून येतलो. तशें जाल्यार मागीर, खंयच्या तोंडान आमी आमचीं धोरणां अमकीं, आमचीं आयडियोलोजी अमकी म्हूण सांगतले ?

मतदारांचें प्रबोधन कोणे करपाचें ?

लोकशायेच्या नांवान तुर्ताक चल्लां तें अेके तरेचें 'गँवलींग'-अेके तरेचो सट्टो.

राजकर्ण हो ह्या देशांत सट्टो जावचो ?

महात्मा गांधीचे मुस्तींत तें 'व्रत' आशिल्लें. जवाहरलालाचे मुस्तींत ल्हवू ल्हवू ताणें 'वेव्हारा'चें रूप घेतलें. अन्दिराजीचे मुस्तींत सट्टो जालो. तुर्क ताचें हेंव रूप अरलां. ताचें फुडलें पावल खंयचे दिकेन पडटलें, काय देवा ?

० ० ०

अक अगडास

काकासायब आशिल्ले तेन्नाची खबर-

कांय दीस तांगेल्या सांगातांत रावतलों आनी म्हगेलो 'डायनामो' भरून घेतलों म्हण दिल्लीक गेल्लों. राजघाटा वयले गांधीचे समाधी लागसारूच काकासायबांची 'सन्निधि' आसा. थंयच राविल्लों.

समाधीचेर 'गांधी पुस्तक मंडार' म्हण अक बुकस्टॉल चलता. समाधीची भेट घेवपाक येवपी चड-शे सगळे 'टुरिस्ट' ह्या बुकस्टॉलांत भितर सरतात आनी समाधीक भेट दिल्ल्याचो अगडास बुरचो म्हण गांधींचीं अक दोन पुस्तकां विकतीं घेवन वतात. गांधींचीं आनी गांधीं वयलीं म्हत्वाचीं चडशीं सगळीं पुस्तकां ह्या बुकस्टॉलार मेळटात.

हो बुक स्टॉल 'सन्निधि' चलयता.

दिसाक चार पांच हजारांचो 'टर्न ओवर' जाता. ताचे पसून जो लाव जाता ताच्या आधारेन 'सन्निधि' आपणालीं पुस्तकां अजवाडायता.

हांव दिल्लीक आसतना ह्या बुकस्टॉलार वसता तो मनीस आठ दिसांची सुटी मागपाक सन्निधींत आयिल्लो. तागेले धुवेचें लग्न थरिल्लें आनी ह्या निमित्त्यान ताका मेरठ काय खंय वचपाचें आशिल्लें. बुकस्टॉल आठ दीस बंद बुरपाचो आशिल्लो. हांव म्हऱ्यांत बशिल्लों. हांवे म्हळें, 'बंद कित्याक दवरुंक जाय ? हांव वचून थंय बसतां. लोक कसलीं पुस्तकां घेतात तें म्हाका पळोवपाचें आसा. लोकांचे रुचिचो थोडो अदमास घेवंक सोदतां.

वचून बसलों. कोण कसलें पुस्तक घेता तें नियाळूंक लागलों. गांधींची 'आत्मकथा' खूब खपता. गांधींचें बी. आर. नन्दान बरयल्लें जिवीत खपता. गीतेचो गांधींचो 'अनासक्ति-योग' ह्या नांवान अणकार केला. तोय बरो खपता. 'आश्रम भजनावली' खूब म्हळ्यार खुबूच खपता. पुणून सत्याग्रह, खादी, अस्पृश्यता-निवारण, वर्णाश्रमधर्न बी विशया वयल्या गांधींच्या पुस्तकांक अकलोय हात लायना.

'अनासक्तियोग' खपता म्हण विनोबांचें 'गीता प्रवचन' मुखार केलें जाल्यार 'हमारे पास है' म्हण जाप मेळटा. विनोबांचें 'स्थितप्रज्ञ-दर्शन' दाखयलें जाल्यार नाका म्हणटात. विवेकानन्दांचीं 'राजयोग', 'भक्तियोग', 'कर्मयोग' हीं पुस्तकां खपतात. पुणून तांगेल्या 'ज्ञानयोगा'क कोणूच हात लायना. बरें, दोगावयलीं पुस्तकां खपतात म्हण श्री. अरविदांचीं दवरलीं जाल्यार अकलोय आफुडना. रवीन्द्रनाथांची 'गीतांजली' खपता. पुणून तांगेलीं 'साधना' बी पुस्तकांक कोण पळेना. राधाकृष्णनाची कितलीं-शीं

पुस्तकां आसात. 'हिन्दू व्यू ऑफ लाइफ' सोडून दुसरें अकूय खपना.

कांय दिसांनी वध्यांक पावलों. पवनाराक वचून, विनोबांचो भेट घेतली. तीन दीस तांगेल्या आश्रमांत राविल्लों. अक दीस सकाळीं संक तांणी म्हाका आपयलो. विनोबांक आयकूंक येनाशिल्लें. तांचे दोनूय कान गेल्ले. म्हण अुलयल्लें, अकलो बरोवन घेतालो आनी तें वाचून विनोबा जाप दिताले. हांवें कितलेशे प्रस्न पयलीं बरोवन व्हेल्ले. तेच तांच्या हातांत दवरले. सगळ्या प्रस्नांचो तांणी जापो दिल्यो. जेन्ना बुकस्टॉल वयल्या म्हज्या अगमवाची खबर वाचली तेन्ना ते खळखळून हांसले. म्हणपाक लागले, यज्ञा अर्थ लोकांना अक्कल आहे, असा होत नाही का ? काय ध्यावं हें त्यांना कळतं.

मागीर म्हणपाक लागले, 'महाराष्ट्रांत तुकाराम कितो खपतो ? उत्तर भारतांत तुळसीदास कितो खपतो ? चिरंतन मूल्य-असलेलेच साहित्य खपत असतं.'

हांवें म्हळें, अरविदांच्या साहित्यांत चिरंतन मोलाचें कांय ना ?

म्हणपाक लागले, 'आसा. पुणून तांची शैली जड. माझा देखील वाचताना दम घुटतो. शैली साधी असली पाहिजे. गोडी आणि गुळू, साखरू आणि परमळू निवडितां काय निवाडू होअिजे--श्वास आंत घेतला अन् श्वास सोडून दिला, यांत वाक्य पूर्ण झालं पाहिजे.'

० ० ०

पिंपळाचें मोल

गांवांत अक पिंपळ आसूंक जाय.

आनी पंचायतीन ताची राखण करूंक जाय.

तो आमचेर कितले अपकार करता जातलो ? कलकत्याच्या कुषि-विद्यापीठाच्या अका प्रोफेसरान, कांय वर्सां पयलीं, ताच्या योगदानाचो हिशेब दिल्लो. ताणें म्हळ्ळें-

धरंया, धा वर्सांचे पिरायेचो अक पिंपळ गांवांत आसा. ह्या धा वर्सांत ताणें गांवची जी सेवा केल्ली आसतली तिचें मोल पयशांनी आंखचें पडलें जाल्यार तें अशें आंखचें पडटलें-

१- ताणें आठ हजार लोकांक श्वास घेवपाक ऑक्सिजन (प्राणवाय) दिल्लो आसतलो, तो अडेज लाख रुपयांचो जातलो.

२- मोटारिच्या, ट्रकांच्या, कारखान्यांच्या आनी हेर तरांच्या धुंवराक लागून हवेंत जें प्रदूशन जाल्लें आसतलें, ताचें तो नियंत्रण करतलो. ताचें मोल पांच लाख रुपया जातलें.

३- वाऱ्याक लागून भूंय अबून वा अुदकाक लागून व्हांवन वता- तिचें erosion जाता तें तो आडायतालो. ताच्या ह्या तावराचें मोल अडेज लाख रुपया आसतलें.

४- पावसाचें अुदक तो कुपांतल्यान ओडून हाडटलो आनी तें जमनिच्या पोटांत सांठावन दवरतलों. तें मागीर आमकां बांयच्या अुदकाच्या रुपान मेळटलें. ताचें मोल तीन लाख रुपया जातलें.

५- शेंकड्यांनी शेवण्यांक ताणे घोंटेर बांदपाक आसरो दिल्लो आसतलो ताचे हे सेवेचें मोल अडेज लाख जातलें.

६- शेवण्याक खावपाक ताणे फळां दिल्लीं आसतलीं ताचें मोल पांच लाख रुपया आसतलें.

म्हळ्यार धा वर्सांत ताणे गांवाची वीस बावीस लाख रुपयांची सेवा केल्ली आसतली.

गांवांत अक दोन पिंपळ आसूंकूच जाय.

पिंपळ न्हय जाल्यार वड आसूंक जाय.

आनी पंचायतीन ह्या रुखांचो सांगळ करूंक जाय.

० ० ०

बुद्ध पूर्णिमे दिसा

म्हळें, आयज बुद्धाचें कितेंय वाचतलों.

राहुल सांस्कृत्यायनाचें 'बोधिचर्या' पुस्तक काडलें. मदींच भुवतें केलें.

'ककचपम-सुन्त' मेळ्ळें-

बुद्धाचो फगून नांवाचो अक शिश्य आशिल्लो. तो खंय भिक्खुणीक घेवन भोंवतालो. 'कितें आडायलां रे तुवें हें' अशें कोणेय म्हळें जाल्यार असळटालो.

बुद्धाच्या कानार ही खबर पावली. ताणे फगुनाक आपोवन घेतलो आनी विचारलें 'आयकता तें खरें?'

'हय भगवन्त.'

'बऱ्या घरांतलो भुरगो तूं. तुका कोणे वळयां प्रव्रज्या घेवंक लावंक ना. तुवें आपूण जावन- येवजून करून- भावार्तांन ती घेतल्या. तुवें 'संघा'चे नेम मोडूंक जायनात.' बुद्धान म्हळें.

'कळ्ळें भगवन्त!'

'तूं वचत ताचेर तापता म्हणटात तें खरें?'

'हय भगवन्त.'

'तुका हें सोबना. कोणूय कितेंय म्हणूं, तूं करता तें धर्माक धरून करता, नितीक धरून करता, अशें तुका दिसता जायत जाल्यार तुका कोणे गाळी घाल्यो, तुजे सणकुटेर फुलयलें, तुजेर फातर मोखून मारलें जाल्यारूय तुजें चित्त मात लेगीत विवृत जावंक जायना. तुज्या तोंडांतल्यान अक वायट अतर भायर सरूंक जायना. तुज्या मनांत दुस्वासाचें अक कुस्कूट लेगीत पडूंक जायना. आनी तुजे अश्टांगतींत मातूय अंतर पडूंक जायना...'

श्रितलें सांगून बुद्धान ताका अक काणी सांगली-

श्रावस्ती नगरींत वैदेहिका नांवाची अकली घायल-मनीस रावताली. शान्त सभावाची म्हूण तिची नामना आशिल्ली. आपूण शान्त आनी नम्र हे गजालिचो तिका गर्वूय आशिल्लो. तिगेर काली नांवाची अकली वावराडी वावर करताली. तिणे वैदेहिकेची परिक्षा घेवची अशें येवजिलें. अक दीस ती सदचे परस मातशी अमरां अुठली.

वैदेहिकेचीं सकाळचीं सगळीं कामां वावराडी अुठूंक नाशिल्ल्यान अडून पडिल्लीं. म्हूण ती दिश्टी पडनाफुडें वैदेहिकेन तिका विचारलें, 'आयज अुठपाक तुका कळाव कित्याक जालो?'

'बेष्टो- बरीस न्हीद लागिल्ली.'

वैदेहिका तिचेर तापली.

काली दुसऱ्या दिसा आनीक मातशी अमरां कामाक आयली तिसऱ्या दिसा आनीक अिल्लो अुशीर केलो.

वैदेहिकेची तिडक अेकासारकी वाडत गेली.

चौथ्याय दिसा जेन्ना काली अुशीर करून आयली तेन्ना वैदेहिकेची तिडक पायांतली कपळांत गेली. 'हें कितें चल्लां तुजें?' ह्या तिच्या प्रस्नाक काली जाप दिता थंय आसा, वैदेहिकेन तिडकीन दारा खिळी काडली आनी तिच्या कपळार मोखून मारली. काली रगत बंबाळ जावन बोबो हुयेली मारीत रस्त्यार आयली. शेनारी पाजारी धांवन आयले तेन्ना तिणे कपळाक जाल्लो घाय तांकां दाखयलो आनी म्हळें, 'पळेयात कर्म हे बायल मनशेंचें, जिका तुमी शान्त सभावाची म्हणटात...'

ही कथा सांगून बुद्धान म्हळें-

वायट अतरां कानार पडनात तेमेरेन मनीस शान्त-सो दिसता. वायट अतरां कानार पडटकूच तो कितें करता तें पळोवंक जाय. मागीर तो शान्त काय कितें तें थारावंक जाय. मनशाक जाय तें मेळत रावलें जाल्यार तो गोड अुलयतलोच. म्हूण कितें तांकां गोड-अुलोवपी (मधुरभापी) म्हणूं येत न्हय? ताका जाय तें मेळना त्या वेळार तो कसो अुलयता तें पळोवंक जाय. लोक तुका वेळार अवेळार कितेंय म्हणटले. केन्ना तुका दुशण दिवन अुलयतले, केन्ना तुका दुखता हे भाशेन अुलयतले. केन्ना दुस्वामान मत्सरान अुलयतले. बोणूय कितें म्हणूं, तुज्या तोंडांतल्यान वायट अतर भायर सरूंक जायना. तुजे कसवटणेचो वेळ हो. हेर लोकां भाशेन तूं असळशीत जाल्यार म्हणचें पडटलें, तुज्यांत आनी तुका गाळी घालतल्यांत कांयच फरक ना...

फाट्यां, समज कोणूय आपूण धर्तरेक बुडोवन ना करतलों म्हूण तिचेर थुंकलो वा मुतलो जाल्यार धर्तरी बुडून वतली न्हय? समज, आपूण मळव रंगयतलों म्हूण तरांतरांचे रंग घेवन कोणूय आयली. तो मळव रंगोवंक पावतलो न्हय? समज कोणूय आपूण न्हंयेक अुजो घालतलो अशें थारावन चूड घेवन आयलो जाल्यार न्हंयेक अुजो लागतलो न्हय? मनशान आपणालें चित्र धर्तरे भाशेन निर्वैर, मळवा भाशेन निर्मळ, न्हंये भाशेन अुदार करूंक जाय.

तेन्नाच तो मनीस म्हूण सोबता.

० ० ०

आयवो हिन्दू आनी खरो हिन्दू

ह्या साराक हिन्दू अेका फुडेल्यो अेक चुको करीत रावल्यात.

सगळ्यांत पयली चूक म्हळ्यार तांकां आपूण हिन्दू कित्याक तेंच सारकें खबर ना. आपूण मुसलमान न्हय म्हूण हिन्दू, किरिस्तांव न्हय म्हूण हिन्दू, बौध्द, जैन, शीख, न्हय; पारशी, ज्यू न्हय म्हूण हिन्दू, अशें ते मानतात. ते वाद घालतात ताचे वयल्यान अशें म्हणचें पडटा. मुदलांत हिन्दू ह्या अुतराचो अर्थ 'हो न्हय, तो न्हय' असो जायनाशिल्लो. जो हिन्दुस्तानांत रावता, हिन्दुस्तानांतलो तो

हिन्दू, असो जातालो. जसो, भारतीय ह्या अतराचो जाता. भारतीय म्हळ्यार जो भारतांत रावता तो- तो मागीर खंयच्याय धर्म-मत्ताचो आसूं, खंयच्याय प्रदेशाचो आसूं. खंयचीय भास अलपता आसूं तसो, जो हिन्दुस्तानांत जल्मा आयला, हिन्दुस्तानांत रावता, हिन्दुस्तानांतूच आपणाली कूड सोडपाचो आसा, तो हिन्दू- तो मागीर शैव आसूं, शाक्त आसूं, वैष्णव आसूं- खंयच्याय धर्ममत्ताचो आसूं. बंगाली आसूं, पंजाबी आसूं, मराठी आसूं- खंयच्याय प्रदेशाचो आसूं वा खंयचीय भास अलपता आसूं.

हिन्दू म्हळ्यार भारतीय.

हिन्दू ह्या अतराच्या ह्या मदल अर्थान हिन्दुस्तानांत रावतल्या सगळ्यांक हिन्दू मानपाक हिन्दूंक अडचण भासूंक नाका आशिल्ली. पुणून, मदींय हिन्दूंक अेक हिन्दुत्ववादी नेतृत्व मेळ्ळें. ह्या नेतृत्वान अेक दीस हिन्दू ह्या अतराचो अेक नवी व्याख्या सुरु केली आनी तें म्हणपाक लागले, जांची मातृभू, पितृभू आनी पुण्यभू हिन्दुस्तान ते हिन्दू. हिन्दुस्तानांत जल्मा आयिल्ल्या आनी हिन्दु-स्तानांतूच रावतल्या मुसलमानांची मातृभू पितृभू हिन्दुस्तान, पुणून पुण्यभू मक्का. देखून मुसलमान हिन्दू न्हय. ते भायले, परकी, अण ही व्याख्या थारावन मेकळें जालें. किरिस्तांवांची मातृ-भू आनी पितृ-भू हिन्दुस्तान आसूं, तांगेली पुण्य-भू येरुशलैम. देखून तेवूय हे व्याख्या प्रमाण हिन्दू न्हय, भायले, परकी थरले.

हिन्दूंची सगळ्यांत पयली आनी सगळ्यांत व्हडली चूक ती ही. हे व्याख्येक लागून तांणी कांय जाणांक पयस काडले. सांगल्यार तांकां घडये पटचें ना, हिन्दुत्वाचे हे व्याख्येन पाकिस्तान घडोवन हाडलें.

जांची पुण्य-भूय देशाभायर आसता तांचो मांयभुंये विशिची निश्ठा दुबळी आसता अशें मानपाक कांयच कारण नाशिल्लें. जपानांत शंबरांतले णव्याणव्वद लोक बौद्ध. तांगेली मातृ-भू आनी पितृ-भू जपान. पुणून पुण्य-भू हिन्दुस्तान. हिन्दू जसो आयुश्यांत अेक फावट काशी-यात्रा करून येवंक जाय, अशें मानीत आयला, तसो आयुश्यांत अेक फावट तरी हिन्दुस्तानांत वचून बोधि-गया, सारनाथ, राजगीर, लुंबिनी, सांची सारकेल्या बौद्ध-थळांक भेट दिवन येवंक जाय, अशें जपानीय मानीत आयला. आनी कदीम काळा सावन वर्सान वर्स हिन्दुस्तानाचे यात्रेक भक्तिभावान येत रावला.

शेंकड्यांनी जपानी वर्सान वर्स ही यात्रा करपाक हिन्दुस्तानांत येतात.

म्हण कितें, जपानी लोकांची भूंय-निश्ठा दुबळी पडल्या व्हय ? तांकां जपाना परस हिन्दुस्तान आपलें दिसलां व्हय ? जपाना सारको भूंय-निश्ठा आनी म्हणूनच देशाभिमानी- देश आशिया खंडांत सपसप पळोवंक मेळचो ना. आशिया खंडांतलो अेकूच देश हो की जाणे आपणाचेर केन्नाच दुसऱ्या कोणाचो शेक मानून घेवंक ना. चलूंक दिवंक ना.

जपानाक कडेकूच दवरूंया- हिन्दुस्तान आपणाली पुण्यभूंय म्हण आशिया खंडांतलो अेक तरी बौद्ध देश भूंयनिश्ठेंत अणो

पडिल्लो दिश्टी पडला व्हय ? मक्का आपणाली .पुण्यभूंय म्हण अेका तरी मुसलमानी देशाची भूंयनिश्ठा दुबळी पडल्या व्हय ? येरुशलैम आपणाली पुण्यभूंय म्हण खंयच्याय किरिस्तांव देशाची भूंयनिश्ठा सदळ जाल्ली पळोवंक मेळळ्या व्हय ? मागीर, हिन्दु-स्तानांतल्या मुसलमानांचे वा किरिस्तांवाचे भूंयनिश्ठेचो हिन्दूंनी दुवाव कित्याक घेवंक नाय आशिल्लो ?

वरें, हिन्दू हो हिन्दू म्हण हिन्दुस्तानांक सदांच अेरनिश्ठ रावला, अशें हड्ड्यार हात दवरून तांकां सांगूंक येत व्हय ? हिन्दूधर्माचो सुमारा भायर अभिमान आशिल्ल्या कांय राजपूत राजांनी देश परक्यांक विकिल्लो म्हणपाचें ते नकळेंत व्हय ?

हिन्दुत्ववादी हो मुदलांत अश्रद्ध. म्हण आयचो हिन्दूय अश्रद्ध जाला. अश्रद्ध मनीस दुसऱ्यांक पातयेना तसो खासा आपणाकूय पातयेना. ताका नीट विचार केन्नाच कडेंक येना. हिन्दुत्ववाद्यांकडेन मात्सो वाद घालून पळोवचो- ते धर्मांत अतिहास भरशितले. अतिहासांत राजकर्ण भरशितले. आपुणूय आपणाल्या जाळांत घुस्पतले, तशें दुसऱ्यांकूय घुस्पायतले.

हिन्दू आपणाक हिन्दू कित्याक मानता ? हिन्दू धर्माचें रूप ताका सारकें खबर आसा म्हण ? काय फकत हिन्दूंगेर जल्मा आयला म्हण ? हिन्दू धर्म म्हळ्यार कितें, तो कितें मानता, कितें मानिना, हाची जाणकारी आशिल्लो हिन्दू कोणे पळेला व्हय ?

संवसारा कडेन पळोवपाची हिन्दूंनी अेक खाशेली नदर आसा. हेरां भाशेन ते देवान हो संवसार घडयला अशें म्हणिनात. देवान संवसार घडयला अशें म्हळें म्हणटकूच संवसार वेगळो आनी तो घडोवपी देव वेगळो, अशें मानचें पडटा. जसो, चित्रकार वेगळो आनी तो काडटा तें चित्र वेगळें. हिन्दू धर्म म्हणटा, संवसारा पसून देव वेगळो न्हय. देवूच हो संवसार जाला. ताणेच संवसाराचें रूप घेतलां- 'ओशावास्यम् अिदम् सर्वम् यत्किंच जगत्यां जगत्.' पळोवपाक आमकां जीव वेगळो, जगत् वेगळें आनी ओश्वर वेगळो दिसता. खरेपणाशीं, जीव, जगत आनी ओश्वर हीं अेकाच तत्वाचीं तीन रुपां. तिगांचोय अेकामेकांकडेन दाट संबंद आसा. जीव, जगत आनी ओश्वर म्हळ्यार, हांव, तूं आनी तो. म्हज्यांत तूंय आस, तोय आसा. तुज्यांत हांवूय आसां, तोय आसा. ताच्यांत हांवूय आसां, तूंय आसा.

ही हिन्दू धर्माची संवसाराकडेन पळोवपाची खाशेली नदर. हे नदरेन हिन्दूंक आपणांत मुसलमानूय आसपावला, किरिस्तांवूय आयला अशें दिसूंक जाय आशिल्लें. मुसलमानांत आपुणूय आस-पावलां आनी किरिस्तांवूय आसपावला अशें दिसूंक नाय आशिल्लें. सगळ्यांत आमी सगळे अेक जात्यांत अशें दिसूंक जाय आशिल्लें. ते भायर, सगळ्यांत भितर आशिल्लो 'मनीस' ताका दिश्टी पडूंक जाय आशिल्लो.

मनशांतलो मनीस जाका दिश्टी पडना ताका हिन्दू म्हणूंक येता.

हिन्दू धर्म मनशांतल्या मनशाक वळखूंक पावला म्हणूनच तो 'अेकम सत् विप्रा : बहूया वदन्ति-' हो म्हा-मंत्र संवसाराक

दिवंक पावला. सत् अंक. पुणून तें लोकांक वेगळ्या वेगळ्या रुपान दिश्टी पडटा., म्हूण, सत्याकडेन वचपाच्यो वाटोय वेगळ्यो वेगळ्यो आसूं येतात, हें हिन्दूक वेदांचे मुस्तींतूच समजलें. अतली अुदार नदर हिन्दू धर्माचो ते मुस्तींत आशिल्ली. हे अुदारतायेकूच हिन्दू धर्माचो आत्मो मानूंक जाय. हे अुदार नदरेक लागुनूच हिन्दू धर्मांत 'षड-दर्शनांक आपणांत आसपावन घेतल्यांत, षड-दर्शनां म्हळ्यार संवसाराकडेन पळोवपाच्यो स नदरो. वेगळ्यो वेगळ्यो तरूय खंयो, अशें हिन्दू धर्म मानीत आयला. संचे बदला, धरंया, शंवर नदरो अुब्यो राविल्ल्यो जाल्यार, शंवरूय नदरांक-शत् दर्शनाक तो आपणांत आसपावन घेतलो आशिल्लो. आसपावन घेवपाक मात् लेगीत अनमनचो नाशिल्लो. हिन्दू धर्माच्या संवसारांत सगळ्या नदरांक आसपावन घेवपाची तांक आसा. अस्लाम आनी ख्रिस्ती-मताक आपणांत आसपावन घेवपाक ताका कसलीच अडचण दिसची नाशिल्ली. बौध्द दर्शनाक ताणे आपणांत आसपावन घेवंक ना व्हय ? तें वेदीक धर्मा आड विद्रोह करून वयर सरिल्लें. तरूय हिन्दू धर्मांत ताका आपणांत आसपावन घेतलें.

हिन्दू धर्मांत आगणा खातीर अंक आगळें वेगळें नांव वेंचून काडिल्लें. तो आपणाक 'सनातन' धर्म मानीत आयिल्लो. 'सनातन' ह्या अुतराचे दोन अर्थ जातात. जो बदलना तो, हो अंक अर्थ आनी जो सदांकाळ आसा तो, हो दुमरो अर्थ. जिवितांतल्यो कांय गजाली बदलनात. देखीक, सत्य, मोग, दया, माया, ही तत्वां सपसप बदलनात. सदांकाळ सारकींच अुरतात. पुणून तीं जिवितांत हाडपा खातीर मनीस जे नेम घडयता ते काळा प्रमाण आनी देशाप्रमाण बदलतात. हिन्दू धर्म ह्या अर्थान सनातन धर्म. ताच्यांतली कांय मुळावीं तत्वां बदलूंक नात. सदांकाळ अुरल्यांत. पुणून सनातन ह्या अुतराचो दुसरो अंक अर्थ आसा : सनातन म्हळ्यार सदांकाळ आशिल्लो धर्म. सदांकाळ आशिल्लो धर्म कालवे सारको आयज नासता, आयचे सारको फाल्यां नासता-सदां बदलत रावता. देखून सदां नवो-ताल्ल अुरता. ह्याय अर्थान हिन्दू धर्म हो अंक सनातन धर्म.

सनातन म्हळ्यार पुरातन न्हय. पोरणो न्हय, नवो-ताल्ल.

हिन्दू आपणाल्या धर्माक सनातन दवरतलो जाल्यार ताणे ताका पुरातन जावंक दिवंक जायना. तो बदलना असो जावंक दिवंक जायना. तो बदल्लो ना जाल्यार आरे आरे म्हणटासर पोरणो जातलो आनी सैमाचो नेमूच आसा- जें पोरणें जाता तें जीर्ण जाता, म्हातारपणान जर्जरीत जाता आनी अंक दीस ना जाता. हिन्दूधर्म जरा-जर्जरीत जावंक जायना अशें दिसता आसत जाल्यार ताच्यांत जी नवें नवें घेवपाची, घेवन आपलें-शें करपाची तांक आसा तिका कशीच वादा येवंक दिवंक जायना. तीं वाचूंक वा सुकूंक दिवंक जायना. हिन्दूधर्म तरांतरांच्या विचारांत आश्रय दीत आयला. सगळे तरेच्या आचारांक मान्यताय दीत आयला. ताच्यांत हें जें विचार-स्वातंत्र्य आनी आचार-स्वातंत्र्य दिश्टी पडटा तेंच तागेलें खाशेलें आंग म्हणूंक जाय. ह्या आंगाक लागुनूच तो all-inclusive- सगळ्यांक आपणांत आसपावन घेवपी-सर्व

समावेशक धर्म जावंक पावला. तो कोणाक परकी लेखना, कोणाक 'तूं म्हजो न्हय' म्हणिना. सगळ्यांक तो 'तुमी म्हजे आनी हांव तुमचो' अशें सांगीत आयला. सगळ्यांक आपणांत आसपावन घेवपी-सर्व-समावेशक-धर्म जाल्ल्यान तो आपणाक अमक्याच अंका प्रेषिता कडेन बांदून घेता. बौध्द धर्म बुद्धाचो. जैन धर्म महावीराचो. अस्लाम महमद पैगंबराचो. किरिस्तांव धर्म येशू ख्रिस्ताचो. हिन्दू धर्मांत श्रीकृष्णाक मानपी लोक आसात. श्रीरामाकूय मानपी आसात. विष्णू-भक्त आसात. तशे शिव-भक्त आनी शक्ति-पूजाकूय आसात. तें कित्याक, हिन्दू धर्म तेत्तीस कोटी देवांक मानीत आयला. सगळे हिन्दू धर्माचे देव हे. पुणून हिन्दू धर्म मात हांचे भितरल्या अंकल्याचोय न्हय. हिन्दू धर्माचो मक्तो कृष्ण, राम, विष्णू, शिव, शक्ती कोणूच घेवंक पावूंक नात. कोणाचीच ताचेर सत्या चलना. हिन्दू धर्म 'पौरुषेय' न्हय. ताचे पवित्र न्हंयेंत कितलेशेच सत्पुरुस न्हावन गेल्यात. न्हायत आसात. महम्मद आनी ख्रिताक, मोअेस वा इरथ्रुस्ताक आपणाले मानपाक हिन्दू धर्माक केन्नाय कसलीच अडचण दिसपाची ना.

हिन्दू धर्म जसो खंयच्याच अंका प्रेषिताक, ऋषीक वा अवतारी पुरसाक दसून रावूंक ना तसो खंयच्याय अंका धर्मग्रंथाकूय तो दसून रावूंक ना. मुसलमानांचो धर्मग्रंथ कुराण. किरिस्तांवांचो बायबल. जो कुराणाक प्रमाण मानिना ताका मुसलमान मुसलमान मानचे नात. जो बायबलाक प्रमाण मानिना ताका खंयचोच किरिस्तांव किरिस्तांव म्हणचो ना. हिन्दू धर्मांत आपणाक असल्या खंयच्याय धर्म-ग्रंथान बांदून घेवंक ना. हिन्दू धर्माचे कितलेशे धर्म-ग्रंथ आसात. वेद, उपनिषदां, गीता, रामायण, महाभारत, भागवत सगळे हिन्दू धर्माचे ग्रंथ हे. पुणून हिन्दू धर्म हांचे भितरल्या अंकल्याचोय न्हय. शंकराचार्याच्या काळा पसून जायते जाण 'गीते'क हिन्दू धर्माचो मुखेल ग्रंथ म्हूण मानित आयले. पुणून हिन्दू धर्मांत होच आपणालो अंकूच अंक मुखेल ग्रंथ अशें केन्ना मानलें ना. धर्म-ग्रंथांकडेन पळोवपाची हिन्दू धर्माची नदरूय आगळी वेगळी. तो म्हणटा, जांकां तुमी धर्म-ग्रंथ मानतात तांच्यांत भितर सगळो धर्म-विचारूच भरिल्लो आसतलो, अशें म्हणूंक येना. कोयर आनी घयरांवूय कितलोसो भरिल्लो आसूं येता. धर्म-ग्रंथ वावता आसतना विवेक जागरूक दवरूंक जाय. तांतलें सार तितलेंच घेवंक जाय. जें तुमचे विवेकबुद्दीक पटना तें घेवपाकूच जाय अशें ना. अुजो थंड अशें हजार श्रुतींनी सांगलें म्हूण खरें मानूं येत व्हय ? विवेकाचे कसवटणेरे जें अुतरता तेंच घेवपाचें. गीता विवेकाचे कसवटणेरे अुतरल्या म्हूण जायत्या जाणांनी तिचो सांगात घेतला. म्हूण गीता वावपाचो. तिची शिकवण जिवितांत देवोवपाक घेवपाचो. पुणून धरंया, गीता सारकी समजली ना जाल्यार गीताच वाचूंक जाय अशें ना. रामायण घेयात. तेंय तकले वयल्यान गेलें जाल्यार भागवत घेयात. भागवतूय जड दिसलें जाल्यार तुकारामाची गाथा घेयात, तुलशीदासाचें राम-चरित-मानस घेयात. कबीर, नानक घेयात. तें कित्याक, रवीन्द्र-नाथांची गीतांजलीय घेवं येता. खंयचो ग्रंथ हिन्दू धर्माचो प्रमाण-ग्रंथ ह्या प्रस्नाक म्हत्व ना. खंयच्या ग्रंथान तुमचें चित्त निर्मळ जाता,

हाका म्हत्व आसा. वित्त निर्मळ जावंक जाय. निर्मळ वित्तांतूच देव येता आनी आपणाली सुवात घेवन बसता. धर्मग्रंथांचो आधार घेवपाचो तो हे खातीर. तुमच्यांनी जाय जाल्यार कुराणूय घेवं येता, बायबलूय घेवं येता. कुराण म्हळ्यार कितें ? सगळें सोड आनी म्हाका अकल्याक शरण यो- मामेकं शरणं व्रज- हे गीतेचे शिकवणेचें अरबी भाशांतर. अस्लाम म्हळ्यार ओश्वराक संपूर्ण शरण वचपी धर्म. हिन्दू धर्माक ही शिकवण परकी न्हय. सगळे आमी भाव भाव- आमी एकामेकांचेर मोग करूंक जाय, दुस्मानाचेर लेगीत मोग करून ताका आपलोसो करूंक जाय, ही ख्रिस्ताची शिकवणूय हिन्दू धर्माक परकी न्हय. कुराण आनी बायबलाक आपणाले धर्मग्रंथ मानपाक हिन्दू धर्माक कसलीच अडचण येवची ना.

हिन्दू धर्मांत वेदांक खूब म्हत्व दिता. पुणून वेदूच प्रमाण मानूंक जाय अशें म्हणूंक ना. वेद प्रमाण मानपी शास्त्री-पंडीत लेगीत 'अनंता वै वेदा' - वेद अनंत, फकत चार न्हय, अशें सांगीत आयल्यात. व्याकरणाचे भाशेंत सांगचें जाल्यार वेद हें हांगा विशेशनाम जायना. सामान्यनाम जाता. आनी वेदांचो अर्थ आध्यात्मिक ज्ञान असोच जाता. आध्यात्मिक ज्ञान दिवपी ग्रंथांत कुराणाचो आनी बायबलाचो आसपाव करून घेवपाक हिन्दू धर्म अनमनचो ना.

हिन्दू धर्माचें हें अुदार रूप आमच्या हिन्दूंक खबर ना.

वेदाचे मुस्तींत यज्ञ-यागाचें कर्मकांड चलतालें. अपनिषदांनी ह्या कर्मकांडा आड सगळ्यांत पयलें बंड केलें. अपुरांत बुद्ध आयलो. ताणे अपनिषदांचें बंड अदीक प्रभावीपणान मुखार चलयलें. पुणून कर्मकांडी लोकांनी अपनिषदांच्या ऋषींक छळूंक नात. बुद्धाची हत्याय करूंक ना. कर्मकांडा आड शंकराचार्यानूय बंड केलें. अतलेंय आसून हिन्दू धर्मांतलें कर्मकांड साप ना जावन वचूंक ना. कर्मकांड चलोवपी हिन्दू आयजूय खंय खंय पळोवंक मेळटले. पुणून तांकां विचारात, 'कर्मकांडा बगर हिन्दू धर्म चलोवंक येवचो ना ?' ते म्हणटले, 'तशें कांय ना.' हिन्दू धर्माचें म्हत्वाचें तें हें- तो कर्मकांड चलूंक जाय अशें म्हणिना, कर्मकांड चलूंक जायना अशेंय म्हणिना. मूर्ती-पुजा चलूंक जाय अशें म्हणिना. चलूंक जायना, अशेंय म्हणिना.

विवेकानन्दान ज्या हिन्दू धर्माची व्हडवीक योरोप-अमेरिकेंतल्या लोकां मुखार गावन दाखयल्ली तो हो अुदार-लिबरल व्यापक आनी ऑल अिक्लुझिव्ह-सगळ्यांक आपणांत आसपावन घेवपी हिन्दू धर्म आशिल्लो. हिन्दू धर्माचें हें अुदार रूप विवेकानन्दान आपणाल्या गुरूंत-श्रीरामकृष्णांत-पळेल्लें. रामकृष्णान सगळ्या धर्मांच्यो सनातनी साधना चलणुकेंत हाडून तर्जून अणभवून पळेल्ल्यो. आनी निमाणे ह्यो सगळ्यो एकाच देवा कडेन घेवन वचपी बाटो-सगळ्यो खऱ्यो आनी बऱ्यो, ह्या निर्णयार ते पाविल्ले.

आयचो हिन्दूत्ववादी हिन्दू हिन्दूधर्माचें हें रूप साप विसरला. ताका हिन्दू धर्माचें हें रूप समजावन सांगूंक जाय. म्हणटकूच मागीर तो 'हांव मुसलमान न्हय म्हण हिन्दू, किरिस्तांव न्हय म्हण हिन्दू'

वाट

मनाच्या मबरांत
कांतयल्ली मूर्त तुजी
मुकताची कुरू म्हजी.

खिणा खिणाक सुलूम
तुजे पावलटीची
वाट : रगत-भरतेची....

- माधव बोरकार

अशें मानचो ना. मुसलमान किरिस्तांवांक तो तुमची पुणभू हिन्दुस्तानांत ना म्हण तुमी आमचे न्हय, तुमी भायले, परकी अशें म्हणचो ना. मुसलमान किरिस्तांव राज्यकर्त्यावयलो राग तो मुसलमान किरिस्तांवांचेर काडचो ना, मुसलमान किरिस्तांव धर्माक तो दुशण दिवचो ना. मशिदी वा अिगर्जी मोडून (वा दुमरे-कडेन हालोवन) तांचेर देवळां बांदचो ना. परतो, 'हांव हिन्दू देखुनूच मुसलमान म्हजे, किरिस्तांवूय म्हजे; ह्या देशांत रावतात ते सगळे म्हजे अशें म्हणटलो. सगळ्या धर्ममतांच्या लोकांक एकामेकांचे लागीं हाडटलो. तांकां दिवपा-घेवपाची कळा शिकयतलो. तांकां भिरतल्यान गिरेस्त करतलो, आपूणूय गिरेस्त नातलो. आपूण बरो हिन्दू जातलो तसो मुसलमानाक बरो मुसलमान करतलो, किरिस्तांवांक बरो किरिस्तांव जावपाक आदार दितलो.

एक गजाल हिन्दुनी घट मतींत दवरिल्ली बरी-

आमी वेगळे आनी तुमी वेगळे अशें आमी एकामेकांक सांगून रावले जाल्यार आमी सगळे एक अशें केन्नाच कोणाक सांगूंक पावपाचे नात. ह्या देशाक आमी केन्नाच आत्मीयतेच्या सुतान बांदून काडूंक पावपाचे नात. जांची पुणभू हिन्दुस्तान तोच हिन्दू अशें म्हणून आमी पयलीं मुसलमान किरिस्तांवांक आमचे पसून पयस धुकल्ले. आमी वेगळे आनी तुमी वेगळे अशें सांगून आमी शिखांकूय वेगळे काडले. हिन्दू धर्मांत हिन्दूक हिन्दुस्तानाचो सगळ्यांत व्हडलो अिष्ट केल्लो. हिन्दुत्ववादान हिन्दूक हिन्दुस्तानाचो सगळ्यांत व्हडलो दुस्मान करून दवरला. आनी म्हूण आयचो हिन्दू एका फुडल्यो एक चुको करीत रावला. आयच्या हिन्दुत्ववादी हिन्दुच्या हातांत हिन्दूधर्म आनी हिन्दुस्तान सुगूर नात.

मेले अपुरांत लोकांनी तुका विसरचें न्हय अशें दिसता आसत जाल्यार- वाचपा सारकें कितेंय बरोवन दवर वा बरोवपी सारकें कितेंय करून दवर.

वाचपी कळयताना...

४- शांती सदन, फस्ट फ्लोर, मुंडीवेल,
वास्को-द-गामा, गोंय- ४०६८०२
ता. १-७-९१

माननीय संपादक, • जाग प्रकाशन •

नमस्कार,

आयजच 'जागा' चो आंक वाचलो. वाचताना दोन-तीन प्रस्न निर्माण जाले, म्हणून तुमकां पत्र बरोवपाचें थारायलें.

तुमी 'कोंकणीक आतां ताकतीक लागल्या' ह्या संदर्भांत बरयलां- 'एक भास, एक लिपी, एक साहित्य आनी एक संस्कृती.' म्हाका तें पट्टा, पूण आमी अजून बरोवपाचें नेम थारायले नात जें काम करतात तेंय खूबच सुशेगाद आनी आळसायेन. 'उ' वांट्याचें 'अ', 'ए' वांट्याचें 'अ' असलीं कितलींशीं रुपां गोंदळांत घालतात. कोंकणी भाशेंत प्राथमिक माध्यमीक, उच्च माध्यमीक- ह्या स्तरांचेर समानताय कित्याक ना? स्टीवन्सन केंद्राचे कोंकणी बरोवचे नेम वेगळे, कोंकणी भाशा मंडळाचे वेगळे, जितल्यो तकल्यो तितले नेम अशें जालां. एके भाशे खातीर एक जोडणीकोश कित्याक ना? आमी जर कोंकणीचो फुडार असोच केलो जाल्यार आमची मायभास खंय पावतली हाचो म्हाका प्रस्न पडला.

तुमी म्हजे खातीर एक मार्गदर्शक जातले. ह्या विश्वासान तुमकां हें पत्र बरयतां. तुमचें कोंकणी भाशेचे निबंद म्हज्या मनाक आनन्द दितात. साहित्यिक शब्द मेळटात तेन्ना म्हजें मन, त्या नादाच्या तालार धोलता, ती सरस्वतीची शक्ती जाणवता, जी तुमच्या उतरांतल्यान खळ खळ व्हांवता.

कोंकणी खातीर कितें बरोवंचे अशें दिसता पूण तें छापून येतलें हाची कांयच खातरी ना. असल्या वेळार बरोवंचे तरी कित्याक? हांव लेख बरयतां तें हिन्दी, कोंकणी दोनी भाशेंत. हिन्दीचे लेख छापून येता जाल्यार कोंकणीचे लेख कित्याक छापून येनात? आमचें गोंय, गोंयकार आमचे कोंकणीचे लेख छापनात कित्याक? हाका कितें म्हणप? क्लासिकल साहित्या खातीर क्लासिकल मनशां नाकात? जर गोंयकारूच कोंकणी खातीर तयार नात, नव्या लेखाक येवकार ना, आधार ना, मागीर कशें वावुरचें? 'अध्यात्मिक अयोध्या' चो लेख बरो आवडलो.

'साहित्य नियाळ' ह्या संदर्भांत तुमी ज्या पुस्तकाचो नियाळ दिला तें पुस्तक मुंबयंतच मेळटा काय आमच्या गोंयांत पूण मेळटलें? म्हाका कळयल्यार तुमचो म्हजेर उपकार जातलो.

आशा करतां तुमचे सारके संपादक गोंय खातीर निरपक्ष-पणान, खर उतरांनी जें खरें कितें तें सांगपाक अनमनचेनात मागीर तें कडू आसल्यार जाता. कडू बखद पिल्ले बगर स्वास्थ्य

बरें उरता. म्हाका तुमी कडू सत बरयलें जाल्यार म्हजो फुडार हांव आनीक बरो करूंक पावतलें. हांव जाणां कोंकणी खातीर तुमच्या सारक्या भोवमानेस्त मनशांनी जें कितें साहित्य निर्माण केलां तसलो कांयच वावर हांवें करूंक ना. म्हाका तुमचें मार्गदर्शन जाय. तुमची साहित्यिक जीण, साहित्य-रसिकताय हांचो इल्लो वांटो मेळ्ळ्यार हांव म्हाका ग्रंथ समजतलें. हरशीं तुमचीं पुस्तकां हांव वांचतांच, त्या नेमान तुमचें गिन्यान थोडें तरी म्हजेकडेन पावलां. तुमो कोंकणी साहित्या खातीर आनिकूय क्लासिकल साहित्य निर्माण करतले असो म्हाका पूर्ण विश्वास आसा. हांवे लांब लांब पत्र बरोवन तुमचो खूप वेळ घेतलो म्हूण म्हाका माफ करात. तुमकां मेळपाची इत्सा आसा. केन्ना पुराय जाता पळोवंचा...

आभारी -

- चंद्रलेखा डिसौझा

कोंकणीच्या शुद्धलेखनाच्या नेमाविशीं सांगपाचें जाल्यार ते नेम गोवा कोंकणी अकादमीच्या पाख्याखाला आफयल्ल्या कोंकणीच्या जाणकारांनी तयार केल्यार देड दोन वर्सां जायत आयलीं. तेच नेम पुराय संस्थांनी मानून घेवपाचें बंधन आसाच. कोशाचें काम दोन संस्थांनी सुरू केलां.

कोंकणींतल्यान वैचारिक लेख बऱ्यांतले आसल्यार ते आमी अजुवाडायतांच. आमचेवरी आनिकय कांय म्हयन्यानेमाळीं आसात. तांचेकडेनय धाडल्यार जाता.

साहित्य नियाळ दर म्हयन्याक आमी एका पुस्तकाचो दितां. तुमकां खंयच्या पुस्तकाविशीं खबर जाय तें कळना. पांप्युलर प्रकाशनाचें आसत जाल्यार ते मुंबयतच मेळटा.

- संपादपी

० ० ०

कांयसूच-गोंय

ता. ५-७-९१

संपादपी 'जाग' हांकां

मायेमोगाचो नमस्कार-

गोंयच्या बसिची येरादारी आतां चडशी कदंब ट्रांस्पोर्ट कॉर्पोरेशनच्याच बसी करूंक लागल्यात. कांय थोड्यो खासगी बसी आसात पूण एक दोन वर्सां उपरान्त त्यो आसतल्योच म्हणपाची खात्री दिवंक जावचीना.

ह्यो बसी आतां सरकारी आसल्यो तरी तातूंत वावुरपी लोक पुरत्यांत कंडक्टरांक पॅसिजरांलागीं कशें वागचें, कितें उलोवचें हे विशीं ट्रेनिंग दिवपाची खूब गरज आसा. तेच भशेन ह्या कंडक्टरांचो बसींत बशिल्ल्या लोकांचेर बचक नाशिल्ल्यान बसिनी चलता त्यो कांय गजाली ते आडावंक शकनात म्हणपाचें दिसून येता. तशेंच सिटी सर्विस चलता त्या कदंबा बसिनीं तिकेट दिनासतना कंडक्टर पयशें समूळनिशीं बोल्सांत उडयतात तें पळोवनय मन उद्विग्न जाता. एके वटेन बसो लुकणांनीत चलतात अशें सांगतात, आनी दुसरे वटेन असले हे वेव्हार! ह्या सगल्या गजालींत सुशरणा घडोवन हाडपाखातीर दर वर्सा ह्या कंडक्टरांक थोडें भोव orientation दिवपाची भोव गरज आसा. तेच भशेन पुढ्य जातात तशे सौजन्य सप्ताह दवरचे अशें सुचयन दिसता.

कदंबा कॉर्पोरेशन हाचेर विचार करतलें अशी आशा धरून.

तुमचो

सोनू पोरोब

आंधळे कोण ?

आमच्या ह्या खंडप्राय देशांत अंधांचो आंकडो सुमाराभायर आसा. पंचवीस लाखांवयर. हे दोळे नाशिल्ले जावं दोळे वगडायल्ले चडशे जाण आमकां शारांतल्या फूटपाथांनी बसून भोक मागतना दिसतात. ट्रेनींनी दिसतात. थंय ते सिनेमांतलीं पदां जावं संतांचे अभंग म्हणून दुडू जमयतना दिश्टी पडटात. ना म्हणपाक कांय जाण ट्रेनींनी चिटूकमिटूक सामान घेवन गिरायकां सोदीत आसतात. पूण ते खुबूच थोडे.

दोळे फुटकेपण म्हळ्यार खऱ्यांनीच तो एक स्वाप. अंधपण कशें येता ताचीं वैजकी कारणां जायतीं आसत. पूण म्हत्वांतलीं म्हत्वाचीं अशी दोन : Malnutrition निसत्व आहार आनी injury दूखदुखाणें. वैजकी शास्त्रांत अंधेपणाक 'कॉर्नियल ऑपसिटी' अशें म्हणटात. निसत्व आहार हो जाल्यार आमच्या देशांतलो बळिश्टांतलो बळिश्ट रोग. ताचेर उपाय करप दोतोराच्या हाताभायरें. आनी होच रोग तर दिशिदिशीं बळावन आसा. म्हळ्यार पंचवीस लाखांचो येन्नासर ३५ लाखांचेर अंधांचो आंकडो पावला अशें कोणेंय एकान सांगलें जाल्यार तानून लटीक मानपाचें कांयच कारण ना.

जेन्नाजेन्ना एकाद्रो दृश्ट नाशिल्लो बडो तेंकयत मुखार येता तेन्ना जण एकाचें काळीज कळवळटा. कित्या-खातीर कळवळटा ? बावड्याक कांयच दिसना-ताका

पळोवपाचें इंद्रिय ना हीच सगळ्यांची व्यथा. शिक्षणशास्त्र सांगता की मनीस जें कितें ज्ञान दृक मार्गान दोळ्यांवाटयां मेळयता तें तीन चवथायांपरस अदीक आसता. आनी होच मार्ग अंधाक बंद आसता-दृकचो देखून ज्ञानचो. सगळे पळोवपांतली उर्बा, आलीं पेळीं मनशां पळोवपाची उपळशीक, सोवितकायेचें पुराय तासांनी दर्शन, कितेंच ताच्या वांट्याक येना. ताका संवसारांतलें कांयच दिसना. बरेंय दिसना आनी वायटय दिसना. बरें दिसना ही ताची खरी वेदना पूण वायट दिसना तें वायट म्हणूं येत व्हय ? ना म्हणपाक केन्ना केन्ना दिसता, दोळे आशिल्ल्यां मदीं सैमाच्यो आनी सोवितकायेच्यो ह्यो गजाली पळोवपाची नदर तरी आज खंय दिसून येता ? तांकां तांचें मोल खंय उरलां ? सैमाकडेन ओड नाशिल्ल्या मनश्याक अस्त्रद्ध म्हूण विवागान पाचारपी कवी वर्डस्वर्थ हाच्यो वळी कश्यो विसरूं येनीत ? नदर आशिल्लेय ती नाशिल्लेवरी वागिल्ले दिसतात म्हणपाची खंत उक्तावपी त्यो वळी ! ताचेपरस मनाच्या दोळ्यांनी (मनःचक्षूंनी) संवसारांतलें पुराय चैतन्य आनी पुराय खोशी अणभवपी आनी वायटाचेर जाची इल्लीय नदर पडना अश्या ह्या अंधाक दुसऱ्या अर्थान भाग्यशाली न्हय अशें कशें म्हणूं येत ?

आयज देशांत अंधांचे उदरगतीखातीर जायत्यो संस्था चालू आसात, वाचपा-बरोवपा वांगडाच हेर कलांचें शिक्षण तांकां दिवपाची सोय केल्ली आसा. इतलेंच न्हय तर तांकां अंधपणांतल्यान सासणाचें सोडोवपाखातीर ऑपरेशनां करून दृश्टीदान दिवपाचें कामय तितल्याच नेटान चलिल्लें आसा.

—*—

आडपय, फोंडें
दि. २६-६-९१

संपादक 'जाग'

हालींच गोंयांत लोकसभेच्यो वेंचणुको जाल्यो. गोंयच्या दोन जाग्यांखातीर जायत्या पंगडांचे लोक राविल्ले. तांतले म्हत्वाचे पंगड म्हळ्यार काँग्रेस (इ), महाराष्ट्रवादी गोमंतक आनी भारतीय जनता पार्टी. दक्षीण गोंयच्या-म्हळ्यार मुरगांव मतदारसंघांतलो काँग्रेस (इ),चो उमेदवार आशिल्लो भौ. येदुआर्द फालैरू. आयचो केन्द्रांतलो राज्यमंत्री. ताच्या प्रचार साहित्याकडेन बारकायेन पळेल्यार एक गजाल ध्यानांत येताली ती ही : की हो मनीस देवनागरी कोंकणी मानिना- तागेल्या प्रवार साहित्यांत एकय

बॅनर जावं जायरात देवनागरी कोंकणींत नाशिल्ली- वण्टिचेर पितारिल्ले sloganय तशेच रोमी कोंकणींत, इंग्लीशींत नाजाल्यार हिन्दी वा मराठींत दिसताले. देवनागरी कोंकणींत शास्त्राक एकय नाशिल्लो. गोंयचे भाशेविशीं तांचें धोरण पुर्तुगेजाच्या धोरणावरी आसा काय कितें, असो म्हज्यासारक्या सामान्य मनशाच्या मन त दुबाव आयलो जाल्यार म्हाका तुमी दोश दितले व्हय ?

तुमचो

जगन्नाथ सावंत

द्वययोग

— एन. सुहास

(थळ : घर)

- हॅलोSS ? — — — नसिंग होम ?
- यस. कोण जाय ?
- डॉक्टर सुगंधा आसात ?
- हय, तुमी कोण उलयतात ?
- हांव अहिल्या नायक. मातसो फोन दोतोर सुगंधाकडेन दिवशात ?
- हांव सुगंधाच उलयतां.
- दोतोर, दोतोर तुमी सांगिल्लें तें काम कलंक हांव तयार आसां. हांवें खूब वेळ विचार केलो ताजेर.
- Very good, Very good मिसेस आहिल्या !
- Thank you दोतोर, आनी एका अर्दे वरान पावल्यार जाता थंय ?
- ओ नो. म्हाका ते खातीर उणेच तें एक वर तरी जायच. त्या मनशाक आपोवन घेवंक जाय. तूं बेटीच बेगीन येवन कितें करतली हांगा ? तो रोकडोच मेळ्ळो जाल्यार बरें. नाजाल्यार... ..
- दोतोर, जाता तितले बेगीन जावंदी. कारण आज हे रोकडेच येवपाचो संभव आसा. तेपयलीं... ..
- I will try my level best. Don't worry !
- म्हाका खात्री आसा दोतोर, ती व्यक्ती रोकडीच मेळटली.
- Then it is too good. तर तुजें नशीब म्हणपाचें. तूं अशें कर. सुमार वरा भरयान पाव हांगा.
- बरें दोतोर...

(थळ : नसिंग होमाच्या दारांत)

- व्हिक्टर S... तूं हांगा ?
- हय, एक परसनल काम आसलेंलें.
- बरोच भागला मरे तूं ! हालींसराक दिश्टी पडना... सो खंय आसता ?

- खूय ना ! हें अशेंच सदचेंच चल्लां आमचें... तूं हिगा दोतोरक ...
- हय appointment घेतल्या !
- पिस्टर बी केसो आसाय ?
- बेस बरो !
- तुका चायल्यार संवसारांत तूं खोशी आसा अशें दिसना !
- अशें कोणें सांगलें तुका ?
- सांगूंक कित्याक जाय ? मनशाच्या तोंडावेल्यान जशे ताज्या मनांतले विचार समजू येतात तेच वरी ताजे कुडींत जाल्ल्या बदलान ताची संवसारीक जीण कशी चल्ल्या तें समजुपाक कळाव लागना.
- तुका दिसलां तें चूक आसा व्हिक्टर...
- घडये जायत, ना अशें न्हय ! म्हजो फकत हो अदमास...
- अन्ले अदमास सदांच खरें जायनात ! जाल्ले जाल्यार...
- संवसारांतल्यान दुखां पयस पळून वतलीं आसलीं न्हय ? शांती... पूण...
- म्हजें नांव अहिल्या... अहिल्या गांवस ! तुजें पयलिचें शांती हांव न्हय ! तें आतां उलोवन कसलो फायदो ? घडपाचें घडून गेलां !
- हांवय तोशेंच सांगूंक सोदतालों. सद्दच्या दोगांच्योय वाटो सेपाराद जाल्याय.
- excuse me आं ! Appointment चो वेळ जायत आयलो. वता हांव !
- बरे भशेन.

(थळ : नसिंग होमाचे लॅबोरेटरींत)

- नमस्कार दोतोर.
- नमस्कार... यो, तुजें नशीब म्हणूंक जाय. तो मनीस रोकडोच मेळ्ळो. नाजाल्यार आमकां ताजे खातीर हाजे पयलीं बरोच वेळ पिड्यार करचो पडटालो !
- देव पावलो म्हणपाचें !
- चल मितर. ते बेडीचेर आड पड. आयलेंच हांव रोकडें !

(थळ : घर- काळ : कांय तेंप जावन गेला.)

- हॅलो S S Is it 2044
- यस, कोण अहिल्याच मू ! खूब तेंपान आज ऑफिसांत फोन सो केलो.
- एक खोशयेची खबर सांगपाची आसा तुमकां !
- खोशयेची खबर ? ती कसली ?
- अं हं ! ती अशी फोनार सांगपाची न्हय !
- फोनार सांगपासारकी न्हय आनी खोशयेची खबर...?
- खंय सांगपाची तर ?
- आज ऑफीस सुटले उपरांत बेगीन घरा येयात म्हणटकीर सांगतां !
- आज ऑफिसा उपरांत मिटींग दवरिल्ली हांवें.

- आजून बरोड वेळ आसा. ती पोस पोस करूं येता. सगळें तुमच्याच हातांत तर आसा.
- तें जालेंच. पूण...
- तुमचें म्हणून सदां अशें !
- बरें ! मिटिंग कॅन्गल आनी हांव सारको संक घरांत.
- पळोवपा आं ! ना जाल्यार मागीर...
- ओ. के., ओ. के.

(काळ : सुमार एका वर्सांत... थळ : घर.)

- अहिल्या, आतां पयलीं सारकें कशा कशेंय रावप तुका सेवना.
- पयलीं सारकें म्हळ्यार...
- पयलीं सारकें म्हळ्यार... आतां जें तूं वागतलें तें सगळें हो पळेयतलो आनी तसोच वागतलो म्हणून म्हणटां हांव ! ताका बरें वळग लावपाचें काम तुकाच करूंक जाय.
- येन्नादर ताका कितें समजता ! आतांच खंयचो एक म्हयनो जाता थंय आसा.
- पूण एक उगडास आसचो म्हणून सांगलां तुका. पळेय कसो आयकता तो फटींग खंयचो !
- तुमचें आयकुचो ना तर आनी कोणाचें आयकतलो तो ?
- अहिल्या ! एक विचारूं ?
- आज अशी परमिशन शी कित्या खातीर ?
- एकाद्रें तुका राग बी येत म्हणून...
- राग येवपा सारकें कितें विचारपाचे आसात तर तुमी ?
- राग येवपा सारकेंच न्हय, पूण...
- म्हणटकीर...
- ना...ना... तशें न्हय ! म्हज्या मत्तान एकाद्रें...
- तुमी आजच अशे फाटीं फुडें जातात ?
- तें ह्या बाबुल्या विशींय आसा म्हणून ..
- विचारात न्हय ! इल्लें-इल्लें चड लांबोवंक लागलें ?
- आमचो बाबुलो कोणाभशेन दिसता सांग पळोवया ?
- कोणाभशेन म्हळ्यार...
- आमचें दोगायचें रूप काय ताका आयलें ना हें मान्य आसा मूं तुका ?
- हय ! ताच्या आज्याचें रूप घेवन आयला तो ! बारीकसाणेन केन्ना पळेयला तुमी ?
- ताका रूप आयलेंच जाल्यार आमच्या कोणाचेंय येवपाचें. त्या जाग्यार तुज्या बापायचें शें कित्याक ?
- रुपाचेर कितें आसा ? ओड आसत तशें रूप येता भुरग्याक. बाळायक म्हजी ओड खूब म्हण ताचें रूप घेवन आयलें म्हजें भुरगें.
- पूण ताच्याकय विक्कटराच्या रुपाकडेन हाजें रूप चड जुळना ?
- कितें ? तुमकां कितें म्हणपाचें आसा ?
- वगीच पिकार जावं नाका ! हांव थंडपणान विचारतां ! थंडपणानच जाप दी.

- विक्कटर म्हजो लग्नां आदलो मोगी आशिल्लो हे खरें अनी तें तुमीय जाणांत ! पूण आतां लग्नाउपरांत... तुमकां...
- शे ! शे ! हावें तशें कांयच म्हणूंक ना ! आमच्या बाबुल्याचो चैरो ताच्या चेऱ्याकडेन बरोच जुळटा इतलेंच म्हळां.
- तुमच्या तोंगांतल्यान असलीं हीं उतरां कशी आयलीं काय म्हणटां. ताजेकडल्या म्हज्या बरेपणाक घरच्यान जेन्ना विस्तेय जाल्लो तेन्नाच ताजे कडले संबंद हावेन तोडिल्ले. आनी लग्नां-आदीं तेविशीं तुमकांय कल्पना दिल्ली. तशे ते तुमचेच इश्ट !
- जाणां हांव म्हणूनच लग्न जातकीर ताणे आमची इतल्या तेंपाची इश्टागत तोडली.
- तरय आसतना तुमकां दुबाव येता ?
- आगो पूण हांवें तशें खंय म्हळां ?
- ना जाल्यार तुमच्या उलोवण्याचो अर्थच कितें जाता ?
- तुवें घेतला तसो खात्रीन जायना. पळेय लागलें रडपाक. तेवटेन ताणेंनय सुरू केलें पळेय. ताका थांबय पयलीं चल.

(थळ : नसिंग होम)

- नर्स, दोतोर सुगंधा आसात ?
- हय. पेशंट्याक तपासतात. नंबर घेयात आनी त्या बांकार वचून बसात तुमी.
- म्हाका तपासपाची गरज ना. फकत दोनक मिनटां तांचे लागीं उलोवंक जाय.
- त्रांकां विचारचें पडटलें. तुमचें नांव कितें सांगू ?
- अहिल्या नायक...
- बसात आं. विचारून येतां हांव...
-
-
- येयात, भितर येयात. दोतोरान आपयलां तुमकां.
-
- नमस्कार दोतोर.
- यो यो अहिल्या. कशी आमा भुरग्याची बलायकी ?
- बेस बरी.
- आज अकस्मात कसलें काम काडलें ?
- दोतोर, म्हाका तुमचे लागीं फकत दोन मिनटां एक सेग्रेंड उलोवंक जाय.
- सिक्टर, ते दुयेसीचीं वखदां तपासून यो...आं आतां उलय !
- दोतोर, स्पर्म दिल्ल्या त्या मनशाचें नांव कळू शकत म्हाका ?
- तशें नांव दिवन आमच्या कायदद्यांत बसना ! पूण तें तुका कित्याखातीर ?
- दोतोर, उपकार करून...
- नो मैसेस अहिल्या. I am helpless !
- दोतोर, ताजें नांव विक्कटर तर नासलें ?
- तुका कोणें सांगलें ? तूं वळखता ताका ?
- चल्याचें रूप ताच्या चेऱ्याकडेन जुळटा आनी तसो दुबाव हाणींय काल उलोवन दाखयला.

- ते खातीर तूं कित्याक भिता ? तुजे काय ताजेकडेन संबंद ना आनी नाशिल्ले. तूं गुन्यांवकार न्हय हें कशेंय दाखोवन दिवं येता. आतां उरली खबर ती चेऱ्याची. तर तें कोणाचेय बाबतींत धडूं येता. तातूंत दुबाव घेवपाचो कसलो आयलां भंय ! असले योगायोग केन्नाय आनी खंयसरय घडूं येतात.
- पूण हांणीं तें विचारलें. आनी म्हाका याद जाली की त्या दिसा हांव भितर सरतना व्हिक्टर हांगच्यान भायर वतालो. म्हाका ताणें हडकिल्लें लेगीत. कसलें तरी **Personal** काम आशिल्लें अशें सांगून तो भायर सरून गेलो.
- आं ! म्हणूनच तुकाय दुबाव आयलो दिसता. न्हय ?
- हय ! म्हाका आतां खरें कितें तें सांगशात तुमी दोतोर ?
- समज तो मनीस व्हिक्टर न्हय जाल्यार कितें जातलें ?
- कांयच ना ! आनी तोच जाल्यारय काय जांवचें ना. म्हाका फकत जाणा जावंक जाय.
- जाणा जाले उपरांत तुज्या मनाचेर परिणाम बी
- ना. ना. तितल्या फुलक्या काळजाची बायल हांव न्हय ! तशें आसतें तर हें धाडस करचेंच नासलें.
- हांव वळखतां तुका. म्हणूनच .. पूण अशें तांव सांगप म्हळ्यार ..
- हांव ग्यारंटी दितां की ते खबरेचो वायट उपेग केन्नाच करचें ना म्हण !
- आमकां तें खूब सेग्रेद दवरचें लागता. नाजाल्यार एकामेकांक सतावपा सारके प्रसंग उप्रासूंक शकतात. आज पयलेच फावट तुजे खातीर हांव तो नेम मोडटां. ते विशीं कोणा कडेन उलोवं मात नाका. त्या मनशाचें नांव ' व्हिक्टर रोड्रीगेश.'
- म्हाका दुबाव आसलोच तसो. इतलेंच कळूंक जाय आसलें दोतोर. बरें येता हांव.

(थळ : घराकडेन. आपले आपूण मनांत चिंतता.)

- कितें नशिबांत आसता पळेय एक-एकल्याच्या ! व्हिक्टर एक शिश्चन, म्हजो खूब आदलो मोगी. घरचीं जात-पात मानपी. तांणीं आमच्या मोगाक विरोध केल्लो. म्हजे अत्सेआड सचिना कडेन लग्न करून दिलें. ते पयलीं आमच्या मोगाची खबर ताका कळिल्ली. तरय ताणें लग्नाक हयकार दिलो. आमी बरो तेंप वाट पळेल्ली. पूण आमच्या संवसाराक आंकरी फुटपाचीं विन्नां दिसलीं ना. निमाणें हांवें हांकां नकळटां दुसऱ्याचें स्पर्म उसणें घेवपाचें चितलें. त्या कामांत दोतोर सुगंधान म्हाका आधार दिवपाचें उतर दिलें. आज तें सफल जालां. पूण नकळटां त्या कामाक म्हज्या आदल्या मोगीचोच आधार घेवंचो पडला. निमाणें एकच सत्य म्हळ्यार आमी मनशांनी कितलेंय आडावण हाडूं. नियती, दैव म्हणून जें आसा ताका जाय तेंच निमाणें घडून येता.

बिंब

पैस

पावसाचे वाटे
दोळे पावसाचे चिंब;
ओल्या
पावसा पायांचे
पेटलें मनांत बिंब

काळ्या
पावसाची कांत
दसली आंगाक दाट;
कशी
घोळटा घोळटना
पायांर झडली रात ?

असो
हाव थंय पैस-
उबो काळखांत स्तब्ध;
खासा-
-स्वासांत रुजयत
आलो पावसाचो गंध

-आनी
मुखारशे दिवे
उबे मानेत मोडून-
झिग
चडली आंगांत
अखल्या पावसाक वेंगून...

आतां-
पावसाचे वाटे
हांवुय रे चिंब चिंब;
तेळटां
पावसा दोळ्यांत
म्हजें पावसाळें बिंब.

- परेश नरेंद्र कामत

प्रतिक्रिया

— महादेव नाडकर्णी

“ जाणा मरे शांबा, ते पदेर गेले म्हणटकीर त्या उड्यांनीय वचचें पडलें ना ? ”

“ ए बाबुशा, हालीं गरवणेक शेंवटे, चणकुलां बी लागच ना मरे ! म्हणटकर करवटान दीस सारप मरे आतां ? ”

“ आरे म्हाळूदाद, तिळसना बराबर हातांत बाटली शी रे ? पेट्रोल ? पेट्रोल कित्याक जाय ? मुतां जळटालीं न्हय रे ? फटूबाब येतना वतना उलयतालो ती असलीं उतरां कानार पडटकार सोंशेबाबाक कितले मनस्ताप जाताले ! ”

“ ओ फटूबाब घरा चललो ? यो बस मातसो— कुवेतसावन आयिल्ल्या मोंशेबाबाच्या पुतान नानून म्हळें.

“ आरे नानू मरे ! केन्ना आयलो रे पुता ? आनी ही मोटार कोणाली ? तुवें घेतल्या ? ”

“ नानू, फटूबाबाक मोटारींतल्यान पावय मरे ताच्या घरा.” नानूच्या इश्टान जगून म्हळें

“ नाका रे वेगोच ताका खर्चाक कित्याक मारता ? ” फटूबाब.

“ खर्च कसलो ? पेट्रोलोचो ? पेट्रोलीचेर चलना ती. तांगेल्या मुताचेर चलता ती फटूबाब.”

कारण आसूं नाजाल्यार नासूं. कोणेंय कोणाचेरय झुडून वचचें आनी ताका ‘तू फटींग’ अशी मार ताणशेवन सांगपाची क्रिया करून पळोवची. रोखड्यारोखडी ताची प्रतिक्रिया जाल्ली दिसतली. प्रतिक्रिया एरवीं खूब तरांच्यो आसतात. हिसपाभायर. पुणून मुखेल चार तरांच्योच चड कन्न अणभवाक येतात. ‘तू फटींग’ हे क्रियेक

पयली प्रतिक्रिया बरीच मोवाळ आसता. संतांचे प्रतिक्रिये भाशेन ! ‘तुवें म्हज्या अका पोल्यार मारलें न्हय ? आतां दुसऱ्याय पोल्यार मार पळोवया !’ अशे तरेची जाप दिवन. दुसरी मातशी हाच्याकय खर ! पसरकारांभाशेन ! ‘आयज रोख, फाल्यां उदार’ हे तरेन. म्हळ्यार ‘तू तो फटींग’ अशी रोखड्यारोखडी थंयचे थंय जाप दिवन मेकळो जावपाची ? हांगा कसलीच उदारो

आसना. तिमरे प्रतिक्रियेक दोन विंगट भेद आसतात. पयलो भेद असो— ‘तु जो बापूय फटींग’ अशे तरेचो खोजनी मारिल्लेवरी सांगून. हातूंत ना म्हळ्यार नेट आसता. पुणून सगळो अडेचो ! भितरल्यान पोकेळ— बरें लाकूड कसो ! धांपिल्ली मूठ सवाय लाखाची म्हणिनात ?— त्या जिनसान. दुसरो भेद कमुनिस्टांभाशेन ! पुणून हो भेद कमुनिस्ट जावनय मातसो उज्या पंगडाचो. प्रतिक्रिया करतना तो म्हणटलो— ‘तुजो आवयघोव फटींग.’ हातूंत चड न्हय जाल्यार थोडो तरी नेट आसताच. खुमप्यार दोन शेकप्यार तांतले अक परतुपाक जाय सारको ! चवथी प्रतिक्रिया खंय सामकी कोडू, कोडू, कोडू ! जश्यो काय पयल्यो सगळ्यो गोड. साकरेच्या नाजाल्यार गोडाच्या पाकांत कालयल्लेवरी. खाज्याच्यो बडयो कश्यो ! हे चवथे प्रतिक्रियेक दाव्या पंगडाचे कमुनिस्ट म्हणपा वांट्याचें बद्द शंकराचो अवतार म्हणिल्ले चड बरें. कारण ती खर म्हळ्यार सामकीच खर ! तिसरी दोळो उकतो करून ‘ठो, ठो, ठो ठूम’ जायसर हातांनी आनी आवय—वापयच्या नांवान घोसांच्यो गाळी घालत तोंडानी हे प्रतिक्रियेचो अणभव येवंक कळाव लागना.

आतां हेंच पळेयात. पयर झूज जालें आनी केदेबेगीन चाळीस दिसांभितर सोंपलेंय बी. खंय काय म्हळ्यार इराकाक अर्थच नाशिल्लें ! हाका झूज म्हणप ? ह्याच इराकान फाटीं इराणाकडेन काय बरें झूज केल्लें ! थोडी न्हय, सात वर्सां. इराक सामको शनी कसो पिडूंक इराणाच्या कांठ्यार बशिल्लो ! इराणान मंत्रतंत्र बी कन्न पळयलें. पुणून इराक ताका कसांच बदलो ना. हाका झूज म्हणटात ! असलें झूज करपाक केदें काळीज जाय ! त्या मानान चाळीस दिसांचें झूज म्हळ्यार रेड्या—पाड्याचें झूज जालें. आयतारचें सानवेळचें सुरू जावप आनी तिळमानमेरेन सोंपप ! तें कशेंय आसूं. झूज जालें तर खरे. म्हणटकीर ताची प्रतिक्रिया जावंची पडली ना ? पुणून ती दिस्त गोवांतच कशी जाली हें नवल ! भारत देशापसून इराक कितें

कोस तरी पयस. अशें आसूनय भारतांतले सगळे गांव सोडून हे प्रतिक्रियेक गोंय बरें मेळ्ळें ! ताकी गोंय आनी गोंयकार सगळ्यांक सदांच सोपे जाल्यात ! खंयच फातोर मार, सुणें दाव्या पांयान कुट्टा म्हणनात ते भाशेन ! हे प्रतिक्रियेची पत खंयची तें देवच जाणा दावडो ! पयल्या धपक्याक गोंयांत पेट्रोल घेवन तें मोटारीचें पेट्रोल डिझेल नाच जालें. साकर ना जावंक ना. पुणून म्हारग जाली खरी ! कारण ? कारण साऽस ! झूज म्हणटकीर कांय जाण हेवटेचे, कांय जाण तेवटेचे मरतलेच न्हय ? मागीर सुतकांत म्हूण साकर तोंडांत घालतात ? शी : शी : थुमेकाल. हळद लागूं अशें येवजितल्याच्या तोंडाक ! सगळ्यांक ही गजाल कोण आनी कशी समजायतलो ? ते परस म्हारग केली की आपसूक साकर खावपाचें उणें जावंचें ना ? साकर ना करपांत वा म्हारग विकपांत होच पवित्र हेतू आसता हें ना कळपा इतले आमी बुद्धीन पाडे ! पांडू पसरकारान तांतले तातूंत खूब शाणेपणां केली. आशिल्ल्या -नाशिल्ल्या साकरेच्या बस्त्यांनीं मोन्यानी सवाय मेळिल्ले सालानाक भरशिल्ले आनी विकूंक काडली. सामकी सवाय ! वे ! साकर मेळटा म्हूण कळना फुडें लोक म्होवांमूस कशे पांडू पसरकारा फाटल्यान लागले. म्हाका दी. तुका दी. आनी खिणांत आशिल्ले-नाशिल्ले दोन-तीनय बस्ते पांडू पसरकारान विकून सोंपयले. ताचे कडसून साकर घेतिल्लो जण अकलो च्या पियेले उपरांत बरा भरयान पोटांत कुळुळ जाल्ल्यान तांबसो घेवन दोंगरांनी धावंक लागलो. प्रतिक्रियेंतली प्रतिक्रिया म्हणटात ती अशी जाता ! पुणून बारीक हिशोब केल्यार फायदा केदो ! पांडू पसरकाराले बस्ते अकेवटेन खपले जाल्यार दुसरेवटेन गांवच्या सगळ्या लोकांच्या पोटांतली घाण धुवन गेली ! खेरीत दोंगरांनी लोकांची खेट जाल्ल्यान ते जागेक लागून काजू म्हुट्टे आनी बियो चारयेक वच नासतना सुगूर उरल्यो. भाटकारांकय बी गीक चड मेळिल्ल्यान कितलो तरी फायदो जालो. झूज बेगीन सोंपिल्ल्यान पांडू पसरकार मात सद्दचा पिकार जाला आनी देवामुखार

बसून 'हेंच दान दी गा देवाऽऽ' म्हणीत झांज वाजोवपाचें ताचें बंद जालां ! झांज कित्याक बंद जावची ना ? पांडुबाबाल्या साद्या गाराण्याकडेन लक्ष दिना जावपा इतलें निगरगटपण दाखोवन देवाक सोबलें ? देवाचें हे क्रियेक पांडूबाबाली ही प्रतिक्रिया जायना जाल्यार अजाप आशिल्लें !

हांव गोंयकार आशिल्ल्यान जावंचे घडये, म्हजेरय बी बशिल्लेकडेन ह्या झुजाची प्रतिक्रिया जाली. सद्दां उठून सायकलीन पयलीं चल्याक शाळेंत पावोवो, मागीर तिठचार वचप, उपरांत कामार वचप ह्यो राटावळी करून करून हांव पयलींच बेजारिल्लों. म्हूण पगारांतल्यान इल्ले, इल्ले पयशे फारीक करपाचे अटीचेर बँकचें रीग काडून हांवें स्कूटर बेगिल्ली. स्कूटर घेवन म्हयनो जालो ना जायत, दिस्त झूज पेटलें आनी पेट्रोल मेळनाशिल्ल्यान स्कूटर कोनशाक दवरून म्हाका परती मायकल भायर काडची पडली. म्हजेर आकांत आयलो. दोन कारणांक लागून. पयलें- पेट्रोल मेळना जालें आनी दुसरें- बायल सदांच म्हणटाली, आमकां स्कूटर नाका आनी रीग काडून तर नाकाव नाका. पुणून मायकलीन भोंवळ्यार हांव कितलो खासावीस जातालों तें म्हजो जीवच जाणा आशिल्लो. बायलाक उलोवंक कितें जालां ! हें झूज पेटलें आनी स्कूटर कित्याक नाकां तें म्हाका कळ्ळें. पुणून आतां कळाव जाल्लो. बायलेक तोंड दाखोवपाक म्हाका लज दिसूंक लागली. बरें म्हूण बरें. सायकल विकून उडोवंची बुद्ध. म्हाका जाली ना. पयलो दीस कसलें तरी निमित्त काडून हांवें सायकल भायर काडलीच. दुसऱ्या दिसा हांव निमित्त सोदतालों. येवजताच जालें. ताका लागून सवनरात म्हाका न्हीद पडलीना. फातोडेचेर उठून सदांचेवरी तोंड धुवन हांव रेडियो आयकत बशिल्लों. आनी च्याची वाट पळयतालों. ही च्या घेवन येवपाक आनी दिस्त त्याच वेळार रेडियोचेर सुचोवणी येवपाक गांठ पडली. हांवें रेडियो मोटो केलो.

'पेट्रोल खंय पावलां तें खबर आसा मूं ?'

'हय, हय, जाणा हांव.'

'म्यागीर सायकल अश्यी म्यार बगाडली म्हूण कित्याक विच्याल्लें. त्यरऽऽऽ !'

बायलेक चाळत विचारपाची रेडियो-लेली ताची रीत म्हज्या पथ्यार पडली आनी त्या दिसाचोच न्हय तर झूज काबार जावन पेट्रोल मेळचेर सायकल भायर काडपाच्या म्हजेर आयिल्ल्या प्रसंगांतल्यान हांव वाटावलों. भर सभेंत बस्तरहरणाच्या वेळार खंय द्रौनदीक श्रीकृष्ण भाविल्लो. भरिल्ल्या घरांत म्हजेर आयिल्ल्या संकटाच्या वेळार म्हाका आमचो पिसो रवळ पावलो आनी बशिल्ले थंयच्यान हांवें ताका नमस्कार कर बायलेन हाडिल्ल्या विक्रांतल्या च्याक घोंट मारलो.

त्या दिसा दनपारचो जेवन हांव कामार वतालों. सायकल घेवन मागीर पावपाक म्हज्या कानार उलो पडलो-

'ए पत्रा, मायकल - शी रे ? स्कूटर लाटली काय कितें ? काय घाग दवरल्या ? दशगी फुलां तरी घाल पिशा- चल हाड बेगीन. विण्णूच्या पंपार पेट्रोल आयलां. आमी घेवंचा...' लालान आपणाली स्कूटर थांबोवन म्हाका हटकिलो आनी म्हलें. हो लाला म्हणटात तो पयलीं 'कावळ्या आवय !' विण्णूच्या पंपार पेट्रोल केन्ना आयलें तें हाका कशें कळ्ळें तोच जाणा. पुणून ताणे सांगना फुडें म्हाका आशा जाली. हांवें कळाव केलो ना. ताका मार्गारच रावयलो आनी सायकल घरा दवरून हांव स्कूटर घेवन आयलों. आमी दोगय विण्णूच्या पंपार यो जाल्यार २०-२५ जाणांची पेट्रोल घेवपाक खेट जाल्या. सगळ्यो स्कूटरी आनी अक दोन मोटारी. आमी दोगय वळींत रावले. अकट्याले मोटारांत पेट्रोल घालता थंय आसा, थंयच स्कूटर घेवन आशिल्ल्या अकल्याक कसलो तरी वास आयलो. कांय जाणांचीं नाकां व्हड आसतात ! तांकां दिस्त कसां वास येता कोण जाणा.

'हें भरशिल्लें पेट्रोल काय कितें रे ?'

उतरां कानार पडटात थंय आसात, जण अकलो मोटारीचे टांकयेकडेन नाक व्हर व्हरून हुंगूंक लागला. अकल्यान वास घेत

म्हळें-

‘सेत आं तुजें. भरशिल्लेंच हें !
पेत्रोलाचो वास येता...’

‘आक...शय’ वास घेतिल्लो कोण
तरी नाक मिरमिरिल्ल्यान शिक्लो.

‘सत्य खरें’ सत्याचेर विस्वास
आशिल्ल्या अकल्यान म्हळें.

जालें. चूड पेटूंक वेळ लागलो ना.
जमिल्ल्या बऱ्याच जाणावें खुडलें.

‘इशू फॉय रे तो ? आफोय तेका तूं
कितें नागोंवंक सोदताय रे ?’ मोटार घेवन
आयिल्ल्या जुझेन विचारलें.

‘आमी पेट्रोल आयलां तशें दितात
पात्रांव. आमी खंय भरशिलां ?’ विणू.

‘तुवें चोयलेना, हें पेट्रोल भोरशिल्लें वो
ना तें ?’

‘टँकर आयला तसो टाकयेंत रितो
केला. कसो पळयतलो हांव ?’

‘कैसो चोयतोलो ? हिगा यो. आतां
चोय’ म्हणीत ताणें टांकयेंत पेट्रोल
आंतयता त्या पायपा तोंडार बोंटां धरलीं
आनी विणूच्या नाकाकडेन व्हरित ताज्या
तोंडांक घासलीं विणू थू : थू : करपाक
लागलो. जमिल्ले कांय जाग हांसले.

‘थू कित्याक कोस्ताय रे ? गीळ मुरे...
बास्टर्ड...’

‘ये गाळी मारनाका आं ! तुकां ताका
जाल्यार व्हर नाका पेट्रोल. पुणून तूं गाळी
मारचो ना !’ विणू तोंड पुशीत सांगूंक
लागलो.

‘जुझे गायो मार नाकायरे. मात्ता तो
ह्या बोयलाकूच मार’ विणूवटच्यान बोट
दाखयत अकल्यान म्हळें.

‘कोण बैल ?’

‘बोयल कोण तो दाखोंवंक जायें ?
शापातां सांगोता बोयल्यान ? इडियट...’

‘शापातां तूं सांगता, हांव सांगता.
तुका पेट्रोल नाका जाल्यार चल तूं.’

‘आमी फुक्याक घेवंक आयल्यात रे ?’
अकल्यान मदेंच तोंड घालें.

‘तेजे पायन तोरी चोयलां रे पेट्रोल
केशें आसोता तें ?’

‘ए, तूं बापूय वयर काडचो ना आं !’

‘तुजो पाय बोयल्यान आसा मुरे ! तेजे
बोयल फूय काडटलो तो ?’

‘तेका आनी तुका, दोगांकूय फोणांत
घालपाचें.’

‘पोटां भरल्यांत काय कितें रे ! ए, पेट्रोल
बंद कर. कोणाक दिवंक नाका...’ विणून
आपल्या मनच्याक फर्मायलें.

‘पोटां भोरल्यांय ! पोटाभर जेवनच
येयल्यात आमी आमच्या कोश्टांचें. तुजे-
भाशेन नागोंवंक गेल्याय रे आमी ? मुबेज
उलोयनाका... !’

‘हांव मुबेज उलयतां, तूच मुबेज
उलयता !’

‘कोण मुबेज तें दाखोंवंक जायें !’
म्हणीत जुझेन विणूच्या खोमसाक हात
घालो.

हांव आनी लाला येदोवेळ पसून तांचीं
झाडीं पळयत आशिल्ले. तटस्थ राप्तां भाशेन.
ना म्हळ्यार आमकांय तिडक मारिल्ली.
पेट्रोलित पेट्रोल भरशिता म्हळ्यार कितें !
स्कूटरींची ब्रेठीच वाट लागची नाशिल्ली !
विणूच्या खोमसाचेर हात पडनाफुडें आमचो
तटस्थताय झिरपली. आनी जुझेन ताचेर
चार फुलोवचीं अशें आमकां दोगांयकय
दिसलें. आनी अवळय ‘फुलय...सोड नाका’
...अशीं उतरां आमच्या तोंडांतल्यान तिड-
केसरशीं भायर सरलीं. हेरांभाशेन म्हज्यांत
आनी लालाच्यांत चार फुलोवपासारकें त्राग
ना जाल्यार कितें जालें ? पुणून दुसऱ्याक
नेट हाडपासारकें आमच्यांत बळगें खातरीन
आसा. सांगल्यार कोणाकय फट दिसत.
पुणून आमच्या वाड्यावेल्या रामवळ गणप-
तीक गाराणें घालूक म्हाळूशद जेन्ना फुडें
सरता तेन्ना ‘पबा, लाला,... येयात रे’
अशे उल्यारु उले घालून आशाराक आमी
दोगय आमात हाची ताका खातरी करचीच
पडटा.

‘जय देवा म्हाराजा, वाड्यार कितें
चललां तें तुका खबर आसाच’ ह्या म्हाळू-
दादाल्या गाराण्याक आमी दोगांयनीय तार
सुरांत ‘हय म्हजे सायबा s s s’ म्हण
गजरे करून तेंको दिले बगर फुडें ताच्यान
गाराणेंच घालूक नज ! तें कित्याक, वसंत
पुजेच्या नाटकांत हांव आनी लाला मावळे

जाले बगर उगीलें शिवाजीवें सवंग आयजवेर
खंय रंगलां ? अरवीं चार आंगळां भितर
आशिल्लें ताचें हड्डें आमी मावळे जावन
माचयेर आमात म्हूण कळ्यार पुरो-
वंतभर हड्डें फुडें काडून तोच उगी येव
घालीत भाशेन करतलो ! आमी ‘फुलय’
म्हणिना फुडें जमिल्ल्या लोकांक फुरण
आयलें आनी ताणींय बी ‘फुलय’ म्हणीत
आमकां तेंहो दिलो. तें आयकून खोमोम
धरिल्लो जुझेन तान शिवाजीवेलो.
निमाणे-

‘तुजो बापूय...’

‘तुजो आवय...’

‘टा... टो...’

‘टा... दूम...’

‘आवय मे...’

इतल्यान कोणे तरी पुलिसक हाडलो.

‘पबा, म्हाका कडकडून मुतूंक जालां.’
लालान म्हाका हळूच म्हळें आनी फाटफूड
पळय नामतना आपणाली स्कूटर घेवन
तो चलूंक लागलो. हांवेंय म्हगेली स्कूटर
भायर काडली आनी ताचे फाटल्यान गेलों.
पुलिसक पळोवन लालाक मुतूंक जालें काय
हरशींय ताणे म्हळें, हांव सांगूंक नकळें.
निमाणें पेट्रोल मेळ्ळें ना तें नाच. उरफा-
ट्यान स्कूटरीत आशिल्लें तेंय बी सानसूर
काबार !

दुसऱ्या दिसा नेमाळ्यांत खबर आयली-
‘विणूच्या पंपार पेट्रोलित पेट्रोल भर-
शिल्ल्यान लोकांनी ताका थंयच बडयलो
आनी पुलिसन ताका भितर उडोवन ताचो
पेट्रोल पंप बंद केलो.’

ताच्या दुसऱ्या दिसा त्याच नेमाळ्यांत
हे गजालीची फोडणिशी आयली- ‘विणून
पेट्रोलित पेट्रोल भरशिलां तें फट आनी तो
निर्दोश आसा म्हण ताका पुलिसन रोखडोच
सोडलो आनी ताचो पंप चालू जालो.
विणूक कारणाबगर बडयलो म्हण पुलिसन
जुझेन आनी यादूक धरून भितर उडयल्यात.
फुडली चक्कशी चल्ल्या-’

विणूच्या पंपाचेर जाल्ली ही झुजाची
प्रतिक्रिया ! २०-२५ जाणाकडेन अकटो
विणू झुजलो ! विणूली ही देव इराकान

जर घेतिल्लो तर आयज राजकीय मळार अमेरिका आनी तिच्या इश्ट राष्ट्रांमुखार इराकाचें जैत थारिल्लेंच आशिल्लें. पुणून इराकाची देड बुध्दंतकाय ताकाच नडली.

इराकान कुवेत सुरवाडलें म्हूण ताच्या तोंडातल्यान कुवेताक सोंडोवचे खातीर अमेरिकेन इराकाकडेन झूज केलें ही खबर सगळें जग जाणां. पुणून ह्यो जगावेल्यो रायावळी लोकांनी कित्याक करपाक जाय ? तांगेलें ते पळोवन घेत. पुणून सगळें सोडून सोंशेबाबाचेर बशिल्लेकडेन ह्या झुजाची प्रतिक्रिया कित्याक ? सोंशेबाबान कोणालें कितें खाल्लें ? जायते दीस बाबडो वळवळ्यांत पडलो. कशीच न्होद पडना जाली. कारण सोंशेबाबालो अकलोच चलो नानू (नारायण) कुवेताक अडून उरलो. तो कोणाक नागोवंक वचूंक नाशिल्लो ! आपणाल्या कड्याचें जोडूंक गेल्लो. अशें आमुनय तो अडून उरलो. तो खंय आसा, खंय पावला, कितें घडलां कितेंच कळपाक वाट नाशिल्ली. इराकी झुजाची प्रतिक्रिया ताका म्हातारपणांत सडीक बादली आनी तो थतर बितर जालो. तसो सोंशेबाब आयजवेर कोणाकच वाडगलो नाशिल्लो. हाच्याकय व्हडलीं व्हडलीं संकश्टां ताणे पेलिल्ली. कांय वर्सां पयलींचीच गजाल. रामनमीकडेन चलतल्या नाटकाचे चार-दोन प्रवेश पळोवन तो अकटोच सुमार देड-दोन वरां राती अका हातांत लापयाव घेवन आनी दुसऱ्या हाताचे मुठींत धरिल्ले चणे अक अक तोंडांत उडयत घरा परततालो. देवळाकडचो वाटार सोंपून आतां तो मांडणार पावपाक सांक्वाळेले धडेर वागूट बशिल्लें ताणें पळेलें. सामको यम कसा मुखार ! अश्या-वेळार आनी कोणय जाल्यार नुसतें तळूंक घाल्ल्या तव्यार तेल ओतयतकच जाता तशें ताज्या काळजांत चरं जातलें आशिल्लें. आनी घडयाच्या भारान केळ बागवता तशी ताची सबंद कूड भंयान थरथरून गळसणटली आशिल्ली ! पुणून सोंशेबाब केदया काळजाचो ! ताका पळोवन त्या बागटान लाळ घोटली, जीव चाटली, मिशयो वांकडचो तिकडचो केल्यो आनी

आतां तें सोंशेबाबाचेर उडी घेवपाचे तयारेंत आसा म्हळ्यार सोंशेबाबान काळवेळ वगडाय नासतना मुठींत धरिल्ले चणे वागटाचेर मोखून मारले. आनी 'पोन्हाद' (कड्डे पडटले) म्हूण धपके घाले. चणे विमचिमीत आंगार पडनाफुडें वागूट खंय रावंक आयलां ! जीव उरल्यार भीक मागून खायन अशी गरड घालीत तें रानांत पळून गेलें.

पुर्तुगेज प्रिमेयग्राव शिकयता आमतना भुरग्यांक 'पोन्हाद' म्हूण धपकावपाची ताची संवय फुडें फुडें गांवच्या लोकांकडेन उलयतनाय बी 'पोन्हाद' म्हळ्यार ताका उलोवंकच येनाशिल्लें इतली ती ताच्या आंगवळगी पडिल्ली. पुणून ह्या प्रसंगार ताका ती कितलो तरी बऱ्याक पडली ! उलयतना तो 'पोन्हाद' म्हणी म्हूण लोकांक तो नसाय जाल्लो खरो पुणून परिक्षेचें दीस लागीं पावतकर मात त्याच लोकांक हां नसाय जाय नाशिल्लो. आपणाल्या भुरग्यांक पास करचें म्हूण सोंशेबाबान 'पोन्हाद' न्हय आनीक कितेंय म्हळ्यार आयकून घेवपाची त्या लोकांची तयारी आसताली ! खरें म्हणशात जाल्यार हातूंत सोंशेबाबाचो कसलोच गुन्याव नासतालो आनी ताका दुशण दिवपाक ह्या लोकांक गरज ना. अक खेप पुर्तुगेज प्रोपेसोराचो भेस आंगार घालून ताणी पळोवंचो म्हणटकीर कसो नेट येता तें तांकां कळून येतलें ! पुर्तुगेजांक गोंयच्यान धांवडावत सावन मात सोंशेबाबांनीं सगळीं बिरुदां कामांतलीं गेलीं आनी तो पाखां पिसुडिल्लो कोंबो कसो जाल्लो ! हावाशिवा करून तागेल्या नानून कुवेताक नोकरी धरिल्ली आनी सोंशेबाबाल्या जिवांत जीव आयिल्लो. पांच वर्सां दोन म्हयन्याची सूटी घेवन तो गोंयांत आयिल्लो. येतना ताणें बरोच पयसो हाडिल्लो. पयल्या धपक्याक सोंशेबाबाक ताणे रिणांतलो मुक्त केल्लो. खेरील सगळें घर सारकें करून तें नवें चक-चकीत केल्लें. आनी तो परतो कुवेताक गेल्लो. पुणून मदींच झूज पेटलें आनी सोंशेबाबाचेर आकांत आयलो. हातातोंडाकडेन पाविल्लो अकलोच चलो ताका म्हातारपणांत खूब आदार आशिल्लो. आनी तो

खंय आसा हाचो थाप नाशिल्लो. अश्यावेळार सोंशेबाबाक कोणें पुणून धीर दिवपाचो. ह्या संवसारांत दुसऱ्याक धीर दिवपी खंय आसा ? उरफाट्यान कोण फोणांत पडटा काय म्हूण पळोवपी चड. ना म्हळ्यार वाड्यावेले जायते जाण येवन सोंशेबाबाची खबर घेवन गेले. तांणी दिल्ल्या धिरा परस फटूबाबालीं उलोवगीं सोंशेबाबाच्यान सोसूक नज जालीं. फटूबाब म्हणटा तो पयलीं दोळे फुटको. गांवां कोणाचेंच वरें जाल्लें पळोवपी न्हय अमलो. आपणाल्या घराकडेन वचपाची लागिची वाट सोडून मुद्दम ताणे सोंशेबाबाल्या घराकडचे वाटेन वचचें. सोंशेबाबाक थोमगे माहूंक. सोंशेबाबाचेर राग काडपाक कारण कितें काय म्हळ्यार फटूबाबाल्या केन्नाच शिकनाशिल्ल्या आनी नावाडगेपणां करपी चल्याक सांगूनय सोंशेबाबान परिक्षेक पास करूंक नाशिल्लो !

'जाणा मरे सांबा ते पदेर गेले म्हणटकीर त्या उंड्यानीय वचचें पडलें ना ?'

'ए बाबुशा, हालीं गरवणेक शेंवटे' चणकुलां बी लाव ना मरे ! म्हणटकीर करवटान दीस मारप मरे आतां ?'

'आरे म्हळूदाद, तिळसना बराबर हातांत बाटली-शी रे ? पेत्रोल ? पेत्रोल कित्याक जाय ? मुतां जळटालीं न्हय रे ?' फटूबाब येतना वतना उलयतालो तीं असलीं उतरां कानार पडटकीर सोंशेबाबाक कितले मनस्ताप जाताले !

आनी अचकीत अक दीस दनपारचो सोंशेबाबाचो आपणाल्याव वाड्याचेर विस्वास बसलो ना ! नानू घरा आयलो ! सोंशेबाबाक आनी ताचे घरकान्नीक साक्षात ब्रह्मांड येवजलें. देवा कुडींत वचून दोगांयनीय देवाक साश्टांग नमस्कार घालो. बाबड्याच्या दोळ्यांतल्यान गळघळीत दुकां व्हांवलीं.

नानू घरा परतलो तो अक नवी करकरीत मोटार घेवन. आयज फाल्यां अशें कितेंय तरी घडलें म्हूण ताणे आपणालो सगळो पयसो मुंबयचे अके बँकेत सुगूर दवरिल्लो. आनी तो मुंबय येवंक कुवेताच्यान मायर सरिल्लो. चार दीस मुंबय रावलो आनी अक

मोटार

ही म्हगेली
मोडकी मोटार
हांव
धानीक कितले दीस
एकसारकी चलयतलों ?
खरें सांगप म्हळ्यार,
ती आतां थकल्या;
पोन्नी, म्हातारी जाल्या...

ही मोटार :
तिच्या उमेद-उल्लासी वयांत
कितल्यो तरी चडट्यो चडल्या;
भिरांकुळ मोडणां सुमारा भायर
तिच्या वांट्याक आयल्यांत;
ती कितलेकडेन घसरल्या आनी
सांवरल्या लेगीत ताचें कोंत-
-हिशोब ना... आपल्या अस्कडी आयुश्यांत
तिणे कितले भोग-मनस्ताप सोस-
-सोस सोसले... जाल्यारूय तिची उर्बा,
हावेस... पिशेपणाची पांयार चक्र
आशि-लेवरी भ्रमंती; हातूंत
मातय खंड पडलोना.

.. पुण हालींच
देवतेर,
कसलें निमित्त जालें
कोण जाणा !
पयलेच फावट
अकस्मात
धाप लागिल्लेवरी
मोटार थामली आनी थंयचे
थंयच तिणे बसकण मारली...

पयर
गॅरेजींत व्हरून तिचें
बॉनेट उगडून एका
खांप्या नामनेच्या मॅकेनिकाक
दाखयत जाल्यार ताणे
मुमुखेंशें म्होंवाळ हांतून म्हळें :
'आगा,
पयलींच्यो फोर्ड, योवरलेट, सिट्रोन हांचे
जातकुळीची आसा मुगा तुमगेली ही मोटार !
आयुश्यभर खर चडट्यो चडूनच
तिचे स्कू मात्शे ढील जाल्यात ते आतां
हांव तुमकां तायट् करून दितां; मागीर-
गाडी चलता...
तोमेरेन चलंदी.
Don't worry.

- शंकर रामाणी

मोटार घेवन तो रोखडोच गोंयांत येवपाचो.
पुणून पेट्रोल मेळना जालें आनी गोंयांत
पावपाक ताका कळाव जालो.

त्या दिसा सांगचो असोच तो बल्कवांचेर
आपणाले इश्ट रघू जगूकडेन गजाली
करीत बाशिल्लो. फटूबाब सदांचे वरी
तेवटेन वतालो. तकलो वयर करून
पळेंय जाल्यार नानू बसला आनी
घरामुखार नवी ताल्ल मोटार उबी !
फटूबाबाक कच्च जालें. आपणालीं उतरां
आपणालेच गोमटेक बांदचीं पडलीं अशें
दिसून ताणे आपणाली जीव उशीकांड्याचो
करवो कशी चरचरीत चावली. तरी बरें.
अकय हांत जाग्यार नाशिल्ल्यान जीव
वाटावलो. इतले मजगतीं रघून नानूक
खुणायलो तसो नानू बगवेगीन उठून फुडें
आयलो आनी-

'ओ फटूबाब, घरा चललो ? यो. बस
मातसे:-'

'आरे नानू मरे ! केन्ना आयलो रे
पुता ? जावं. सोंशेबाबाचो जीव थान्यार
पडटलो. हुसक्यान सामको मरुंक तेंकिल्लो
रे बाबडो...'

नानू मदेंच मार्ग आडावन उबो रावतकर
ताका उपाय ना जालो. कितें करतलो !
निमाणेकडेन बल्कवांचेर ताका बसकण
घेवंची पडली.

'आयज सकाळींच पावलों. तूं कसो
आसा ?' नानून जाप दिली.

'झुजांत बी सांपडलो ना मरे तूं ?
मोटार काणाली ती... तुवें घेतल्या... ?'

'तो कितें घेतलो लाटां ? इराकान
फारपेट करतकच कुवेती लोक आपणाल्यो
मोटारी अश्योच उडोवन पळ्ळे. तांतली
अक घेवन हो पसार जालो. नानू तो !
तो रावता ?' रघून मदेंच म्हळें.

'छत्. कित्याकितेंय उलोवंचें न्हय •
मनशान !' फटूबाब.

'नानूकच विचार न्हय ! ताणेच
सांगिल्ली गजाल.'

'नानू, फटूबाबाक मोटारींतल्या
पावय मरे ताच्या घरा. आमकांय मात्शें
बसूंक मेळ्ळ्यार मेळ्ळें तुगेले मोटारींत.
नारे रघू ?' जगून म्हळें.

'नाकारे, बेठोच कित्याक ताका खर्चाक
मारता ?' फटूबाब.

खर्च कसलो, पेट्रोलीचो ? पेट्रोलीवेर
चलना. तागेल्या मुताचेर चलता ती फटू-
बाब - !' जगू.

फटूबाबाच्या सनकुटेर बशिल्लेवरी जालें.
मुदलच कातीन असो तसोच. जगूळें उतर
कानार पडटकीर फटूबाबाचें तोंड काळें-
निळें जालें. बसला थंयच्यान ताच्यान
उठुकय येना आनी बसुकय येना अशो

अवस्था जाली !

-✕-

ममकतराज

मूळ बरोवपी : जॉन बुनयान

रूपकार : माणिक प्रभू नायक गावणेकार

हे घडिच्या प्रवासांत ताका आनीक एक मजेशीर अणभव आयलो. सत्यवानाक खासा तागेलो आनी दुमऱ्यालो आवाज नीट वळखू ये नाशिल्लो. तो सामको काचा-बूल जालो. ताका लागून तो एका सारको फटवतालो. मातसो फोणांतल्यान मागीर पावलो रे पावलो, रोखडोच फाटल्यान कोण तरी ल्हवच येतालो आनी ताका आडमागीन वचपाक सांगतालो. हो तागेलोच आवाज अशें ताका दिसतालें. अशें जाल्ल्यान सगळोच घुस्पागोंदोळ जातालो. धड ताका ताचे आड वचूंक येना, धड ताचे फुडें वचूंक येना अशे अवस्थेंत तो फुडें वताला. इतल्यांत फुडल्यान आनीक कोणाचो तरी आवाज येवंक लागलो. कोणाचो तरी आवाज सामको निव्वळ आयकूंक येतालो. पूण तो मनशाचो आवाज हे ताणें वळखलें. तो कान दिवन आयकूंक लागलो. कोणाचो आवाज आयकूंक येता काय? मनीस एका सारकें म्हणटालो 'म्हाका मरणाचे घडितल्यान जरी वचचें पडलें तरी कसलोच भंय ना. कित्याक तर देवा, तूं म्हजे बरोबर आसा. देवा, तूं म्हजो सांगाती.' हें आयकनाफुडें सत्यवान सामको खुशालभरीत जालो. कोण बरें आसतलो तो? सत्यवानाचो भंय गेलो. ताणें मनांत म्हळें 'म्हजे सारकोच म्हाका एक सह प्रवासी मेळ्ळो. हांव आतां कित्याक भियेवं.' तो मनीस देवाक मात भिता आसतलो. तो फुडें गेला आसतलो. ताचीं हीं उतरां किनें सांगतात? ताणे देवाक पळेल आसतलो काय? इतल्या दाट काळखांत ताका देव दिसला आसतलो काय? ताच्या आवाजा

वयल्यान अशें दिसता की ताणे देवाक पळेल आसतलो. आनी देव ताचो सांगात करता आसतलो. मागीर देव म्हाका कित्याक बरें दिसना! कितल्या दाट काळखांत हांव आमां? देवा हांव तूका कशें पळोवं? जावं. त्या मनशाक तरी मेळुंया म्हणटकच म्हाका ताचो सांगात तरी जातलो. देखूनच सत्यवानान त्या मनशाक उलो मारपाक सुरवात केली. पूण ताका परती जाय मेळ्ळी ना कोण आसतलो काय तो? तो कोण एकलोच आसा काय? असो विचार करीत सत्यवान वतालो आनी पळे! फांतोड जाली. कितलें सुंदर दिसू लागलें जाणा? सत्यवानान मनांत म्हळें. 'ईश्वराचीच कृपा, खिणा पयलीं हांव मरणाचे दाटेंत आशिल्लों आनी आतां विणाभितर मळगांत हांव ओडलायणी फांतोड पळेतां.'

इतलें म्हणसर ताणे सहजतायेन मातशें फाटल्यान पळेलें. इतलेच खातीर की आपूण किन्हीं आनी खंयचीं आडमेळीं हुपून हां मेरेन मुखरूप पावलों! ती खोल घळ, तो भिराकूळ फोंडारो, ते व्हडले व्हडले सोरोप, इतलीं भिराकूळ संकश्टां हुपून तो आयिल्लो म्हणूनच ताणे परमेश्वराचे सामके काळजांतल्यान उपकार आठयले सहजतायेन ताणे फुडें पळेलें. तरी लेगीत अजून कितलिशींच संकश्टां सामकार येवपाचीं आशिल्लीं. आतां सूर्य तळपेतालो. तो ताका बऱ्याकच पडलो. ताका लागून खांचीखळगे ताका सोपेपणान दिसूंक लागले. जे घडींतल्यान तो आयलो ते घडींतलीं तीं आडमेळीं आनी संकश्टां आतां फुडें येवपी संकश्टांच्या मानान कांयच नाशिल्लीं. आतां

काळोख आशिल्लो जाल्यार तो कांय करूंक शकचो नाशिल्लो सत्यवानान मनांतच म्हळें 'सूर्याचो उजवाड हीच त्या परमेश्वराची म्हजेर आशिल्ली कृपा.' अशें म्हणून ताणें फुडें पावल घालें. वाटेर ताका दोन राकेस मेळ्ळे! आवयस! केदे व्हडले रे बाबा! व्हडलीं व्हडलीं तोंडां. पूण सत्यवान तांचे सामको म्हऱ्यांतल्यान गेलो तरी तांणी ताका कांयच केलेंना. कशें करतले? आनी ताका तांचेकडल्यान कितेंय वायट कशें जातलें? कित्याक तर तातुंतलो एक राकेस केन्नाच मेल्लो. आनी दुसरो वळवळत पडिल्लो. त्या दोगांनी कितल्याश्याच लोकांक जितें मारिल्लें. सामकी दयामाया नासतना मारिल्लें. तांका काकुळट करप म्हणटा ती खबरच नाशिल्ली. आतां लेगीन थंय रगताचे व्हाळ व्हांवनाले. हेवटेन तेवटेन हाडांच्यो राशो सामक्यो पातळिल्ल्यो आशिल्ल्यो हळू हळू सत्यवान पावलां उखलीत आशिल्लो आतां चडटी लागली. तो पळे कांय थोड्याच अंतराचेर एक मनीस वता! कोण आसत काय तो? हय. तो विश्वासच सत्यवानालो शेजारी. सत्यवान ताका रोखडोच वळखलो आनी म्हळें 'आरे विश्वास राव, हांव येतां मरे. तुजे वराबर. आरे, हांव तुजेच शेजारी.' पूण विश्वास काय रावलो ना. मात फाटल्यान वळून म्हळें, 'म्हाका रावपाक जायना. म्हाका वचपाचें आसा, म्हजी मोख म्हाका मेळोवपाची आसा. आनी तूं जाणा. कोणतरी म्हजे फाटल्यान लागला.' पूण सत्यवानाक तरी खंय फुरसत आशिल्ली? ताणें धांवत धांवत वचून विश्वासाची फाट धरली. सत्यवानाक आनंद जालो. आनी तसोच ताका गर्वय जालो म्हणू येता. आनी जशें काय त्या गर्वाचें फळ जाल्लेवरी ताच्या पांयाक कितें तरी लागलें, आनी तो सकयल पडलो. विश्वास रोखडोच ताचे म्हऱ्यांत गेलो आनी ताका ताणें उठयलो. दोगांय जाण मागीर सांगातान चलूंक लागले. तशेच ते आपले भितर गजाली उलयत वचूंक लागले.

सत्यवान : बरें हें सांग इश्टा, तूं कितले

दीम त्या नामाडी शारांत आशिल्लो ? हांव थंयच्यान भायर सरतकूच रोखडोच तूय भायर सरलो ?

विश्वाम : आरे रोखडोच म्हळ्यार कितें ? त्या शारावा राखडाच नाश जातलो हें म्हाका वळिल्लें. पूण लोकांचो खंय विदगम बसला ? ते तर उगाट्टे म्हजीच भगत माळंक लागले.

सत्यवान : पूण कितें रे, तो गदाळ मेळिल्लो तुका ?

विश्वाम : मेळिल्लो तर, आनी म्हाका ताणें सगळें कितें सविस्तर सांगलें. आनी अर्द्या वाटेवयल्यान पळून गेला म्हण तर ताची लोक चडच फाणां माळंक लागले. इतलेंच न्हय तर ताका लोक चुकून माळून काम दिवंक लागले.

सत्यवान : हो तर मोटो विनोदच म्हणपाचो. तो जे वाटेन गेलो तो मार्गच तर ताका मान्य नाशिल्लो

विश्वाम : आ ? म्हणून कितें जालें ? त्या सवाळाचो तर आपणाचेर विश्वास नाशिल्लो ताका तर सामकी लज जाली.

सत्यवान : मागीर ताची इत्लीय धडगत ना तर.

विश्वाम : जें जातलें तें कोणच टाळूंक शकना.

सत्यवान : आरे, अशें कशें म्हणटा ? मनशाच्या हातांत एक बेस बरें शस्त्र आसा आनी तें म्हळ्यार प्रयत्न. मनशान निश्ठेन प्रयत्न करीत रावचें. आनी फकत तितलेंच ताच्या हातांत आसा. बरें तें आसूं. पूण तूं हांगांमेरेन कसो काय पावलो ?

विश्वाम : निरशेवणेच्या फोंडांतल्यान हांव बरे तरेन भायर सरलों आनी आड-मेळिचे दोंगुल्लेच्या मुळसाकडेन पावलें. थंय म्हाका एक म्हणारो मेळ्ळो. ताका हांव थंयच्यान आयलों आनी थंय वतलों तें सांगलें. ताणें म्हाका नोकरेक रावपाक सांगलें. तो जंय रावतालो त्या गांवचें नांव आशिल्लें फटींग शार ? हावें ताका सहज विचारलें. 'काम कसलें करपाचें ?' ताणें म्हळें 'फकत सगळें सुख भोगपाचें. सगळ्या तरांच्या सुखाचो लाब घेवप.' हांगा हांव

पाविल्लों जाल्यार त्या म्हाताऱ्याची वारसव जातलों आशिल्लों. ताचें घर म्हणशी तर एक व्हड आलीशान वाडो. तो जगांतल्या सगळ्या सुखसोयींनी भरिल्लो. ताका तीन चलयो तातुंतले एके चलयेचें नांव 'विषयाशक्ती' दुसरेचें नांव 'सुंदरकाय शक्ती' आनी तिसरेचें नांव 'जिणेशक्ती.' त्या म्हाताऱ्याची इत्सा आशिल्ली की हांवें तिगाय बराबर लग्न करून थंयच सुखान रावचें.

सत्यवान : बरें मागीर फुडें कितें जालें ?

विश्वाम : आरे म्हाका लेगीत दिमलें की आपणें खरेंच थंयच रावचें. पूण म्हज्या अंतस्करणांत म्हाका कोणें तरी सांगलें की त्या म्हाताऱ्यापासून सावध राव म्हणून. मागीर मात म्हाका समजलें की हातून कितेंयतरी नखलामी आसा. हांव ताच्या घरा गेल्लों जाल्यार नक्कीच ताचे आधीन जातलों आशिल्लों. देखूनच ताच्या घरा हांव गेलों ना हें पळोवन तो म्हजेर रागार जालो आनी म्हळें 'आरे चोरा, तूं हांगाच्यान कसो वता तें पळेता' अशें म्हण ताणें म्हजे फाटीर नेटान तोणको मारलो. तेन्ना हांव कसोबसो थंयच्यान पळ्ळों पूण कितें सांगूं, कोणतरी म्हजे फाटल्यान बाणा भशेन धांवतालो. अशें करतां करतां दोंगुल्लेचेर विसव घेवपाची जी सुवात आसा थंयच ताणें म्हाका धरलो.

सत्यवान : आरे, थंयच तर हांव म्हजें पुस्तक विसरिल्लों.

विश्वाम :— फुडलें आयक तरी. त्या मनशान म्हाका धरलो आनी कितें सांगूं ! म्हजेर धुमक्यार धमके माळंक लागलो. हांव तर सामको धुंवळ येवन पडलों. थोड्या वेळान हांवें ताका विचारलें, बाबा रे ! तूं आसा तरी कोण ? म्हाका कित्याक मारता ?

ताणें म्हळें, 'हांव कित्याक मारतां हें तूं म्हाका विचारता ? त्या म्हाताऱ्याबराबर तुका रावपाचें आशिल्लें न्हय ? तशी वायट इत्सा धरली म्हणून तुका हांवें मारलें.' अशें म्हणून आनीक एक धुमको मारलो. हांव काकुळटेक आयलों आनी ताचे पांय धरले. पूण ताचे काळीज हाल्लें ना. दया म्हणटा

ती ताका खबरच नाशिल्ली, निमाणें निमाणें तर तो सामको म्हज्या हड्ड्यार बसून म्हाका माळंक लागलो. हांव सामको मरपाचों पूण देवान वाटायलो.

सत्यवान :— तो कसो ?

विश्वाम :— तो मारता आसना अच-कीत थंय एक तेजिश्ट व्यक्ती आयली आनी तिणें ताका बचपाक सांगलें आनी घटकेन ती व्यक्ती अदृश्य जाली.

सत्यवान :— आरे मागीर थंयच्यान येतना तुका एक शिवांची जोडी दिमली आसतली न्हय ?

विश्वाम :— शींव म्हाका दिमले तेन्ना उजवाड आशिल्लो आनी हांव तेवटच्यान गेलोंच ना.

सत्यवान :— तुवें खरेंच त्या घरात वचूंक जाय आशिल्लें. केदे व्हडले मीस तुका थंय पळोवंक मेळटले आशिल्ले. तरेकतरांच्यो वस्तू पळोवंक मेळटल्यो आशिल्ल्यो. पूण हें सांग, मानखंडणेच्या घन्नीतल्यान येना आसतनां कोण मेळिल्ले तुका ?

विश्वाम : हय म्हाका 'निशेल्लो' मेळिल्लो. तो एकासारको लागिल्लो ताचे बरोबर यो म्हण. आनी आयलो ना जाल्यार गर्व, घमंड, आत्मप्रौढी, मानभावीपण ह्या म्हज्या इश्टांक राग येतलो अशें तो म्हाका एका सारकें सांगतालो. पूण हांव ताका आयकतां ? हांवें ताका नेटान सांगलें, 'अमत ते म्हजे इश्ट पूण हांव आतां यात्रोक जालां, आनी तांचें म्हजे नातें तुटलां. फुडें वचपांत कितलो मान आनी शानेपण आसा हें त्या बावड्याक खंय खबर आसा ?'

सत्यवान : बरें केलें तुवें. आनीक कोण मेळ्ळे तुका ?

विश्वाम : आरे ती वेशरमबाय, सामकीच मरे ! नाका आशिल्ली धिटाय न्हय ? तिका 'नमळकाय' म्हणटा ती खबरच ना.

सत्यवान : कितें केलें तिणें ? कितें म्हणटाली ती ?

विश्वाम : सदाचारान कशें वागप हें तिका खबरच ना. गरीब गरजेवंताक आपुलकी दाखवप, शेजाऱ्या बराबर सत्यान वागप,

देवळांत कितें, प्रवचनाक वचप ह्या सगळ्या गजालींचो सामको तिका तिठकारो आशिल्लो. तिणें शेंय म्हळें 'धर्मांवातीरच मनीस अधोगतीक पावला. आरे ह्या वातीरच कितल्या लोकांच्यो कत्तली जाल्यो. कितल्या लोकांक गरजेभायर मरचें पडलें आनी ह्या मनशांमदीं कितल्या तरांच्यो अठरा पंगड जाती निर्माण जाल्यो. हाचें कुंत आनी हिशेब ना. मनीसपणां म्हणटा तीं मनशांत उरूंक नात आन' हें सगळें कित्याक तर तुमच्या धर्मांवातीरच.'

सत्यवान : वा ! बरेंच मरे साळसूद दिसता बाय. आरे, चोर तो चोर, वयल्यान शिरजोर. तुवें तिका बरी सणसणीत जाप दिवंक जाय आशिल्ली.

विश्वास : मागीर हांव सोडटां व्हय ? हांवें तिका खरभरीत जाप दिली. हांवें तिका खरो धर्म कितें तो सांगलो. खरो धर्म म्हळ्यार निर्मळ, मोगाळ पवित्र अंतस्करण. हेंच खऱ्या धर्माचें लक्षण. आपणा पुर्तेंच पळोवप हो खरो म्हळ्यार अधर्म. गरिबाक आमी दया दाखोवंकूच जाय. आनी तें करता आसतना मनांत मात लेगीत सुवार्थाचो कण आसूंक जायना. आनी दुसऱ्याक आधार दिवपाची संद मेळप हें तर आमी आमचें भाग्यच मानूंक जाय. आमचो तो एक अधिकारच समजूंक जाय. उपकाराचें आमी भांडवल करूंक जायना. कळ्ळें मरे सत्यवान, अशें म्हणून तिका हांवें वचपाकच सांगलें. पूण ती मल्लखणान उबीच रावली. पूण हांव कसोय तरी थंयच्यान आयलों. पूण कितें रे सत्यवान, आमी बऱ्या ध्येयाकडेन वतना इतली आडमेळी कित्याक येतात ?

सत्यवान : आडमेळीं, अपेश हें येवंकच जाय. ते बगर मनीस कसाक कसो लागतलो ? अपेश, आडमेळीं, दुख सोंसप हीं तर जैत मेळोवपाची सोपणां. आनी हेच खातीर आमच्यांतली प्रतिकार शक्त वाडटा. प्रतिकार शक्त वाडली म्हणटकूच जैत मेळप सोपें जाता. अपेश सोसूंक येवप ना हेंच व्हड अपेश जावन आसा. संकश्टाचेर जैत मेळोवन आमी फुडें वचूंक जाय.

विश्वास : खरेंच ! कितलें बरोबर आसा तुजें म्हणणें. ईश्वराचेर भरवंसो दवरून आमी अशेंच फुडें वचूंक जाय. आनी खरें सगूं सत्यवान, म्हजेर ईश्वराची कृपा आशिल्ली म्हणूनच हे मरण धडेच्या खोल घांठिन्यान हांव धडपणान भायर सरूंक पावलों. येतना सामको उजवाड आशिल्लो.

मागीर सत्यवानान आपणाचेर कशीं कशीं संकश्टां आयलीं आनी देवान तीं कशीं निभायलीं तें ताका सांगलें आनी दोगय जाण फुडल्या मार्गाक लागले.

तो पळे, तांचे फाटल्यान एक मनीस येता. कोण आसतलो काय ? सामको तांचे म्हऱ्यांत आयलो. मनीस ऊंच तर दिसता. ताचें मुखामळ हामतें दिसता. पळे तो सामको ताच्या हाताच्या अंतरार आयलो. विश्वासाक ताची सुलूम लागली आनी सहज ताणे ताचेकडेन पळेलें...आरेच्या ! हो तर विश्वासाचे वळखिचो दिसता. हय, ताचें नांव 'बडबडो.'

विश्वास : नमस्कार कितें रे ? तूं खय वता ? अमर जीण शाराकडेन वता काय कितें ?

बडबडो : हय, थंयच वतां हांव.

विश्वास : बरें जालें. आमकां सांगात जालो. आमी आमच्या प्रवासा संबंदान उलयत वचूं या.

बडबडो : हय, तर सांगपाचें म्हळ्यार आपल्याक आवडटा त्या विशयाचेर उलोवपी मेळपाक कठीण. चडकरून म्हाका खबर आशिल्ल्या विशयाचेर उलोवपी मेळटात आनी हाचोच तर म्हाका वाज येता.

विश्वास : हेंच तर नडटा. देवान कितल्योशोच बऱ्यो गजाली जल्माक घातल्या. तें सोडून बेश्टेंच नाका जाल्ल्या गजालींचेर चर्चा करपांत कितें अर्थ आसा ?

बडबडो :— दी ताळी. तूं बेस बरें उलयलो रे. तुजें म्हजें सामकें पट्टा. आरे हेच पळे मरे ! मनशान झगडचे परस वा नाका आशिल्ली भासाभास करचे परस आपणा संबंदान, मनशाच्या इतिहासा संबंदान मनशाबरो भासाभास केल्ली बरी. आमी खंयच्यान आयले, आमकां खंय वचपाचें

आसा हाचो मनशान मात्सो आपणेंच विचार करचो. सरभोंवतणी पळेल्यार ताका जगांत कितलिशीच अजापां पळोवंक मेळटलीं.

विश्वास :— हय ! पूण तशें पळेता कोण ?

बडबडो :— तशें केल्यान मनशाक कितलेशेंच ज्ञान मेळटलें ह्या जगांत खरें कितें ? फटी कितें ? अस्सल खंयचें ? नगली खंयचें ? जगांत दिखावपणच चड. तातूंत मनशाची सुवात खंयची ? ह्यो सगळ्यो गजाली मनशाक कळून येतल्यो. तशेंच आमी येतना करतां तातुंतलो उणाव म्हळ्यार देवाचें अधिष्ठान, हें लेगीत कळून येतलें.

विश्वास :— वा ! तुका बऱ्योच गजाली खबर आसा मरे !

बडबडो : आयक तर फुडें पश्चात्ताप करप, विश्वास दवरप, प्रार्थना करप, दुख सोंसप, वचन पाळप, अक्षय सूख भोगप हें लेगीत कळून येतलें— हाचे खातीर मनशाक आपणाविशीं विश्वास निर्माण जातलो. तो आत्मविश्वास मेळचो म्हूण झगडटलो. सत्याक घट धरून रावतलो. अगण्याक सज्ञान करतलो.

विश्वास : खरेंच तुका जें जें कितें खबर आसा तें तें सगळें म्हाका सांग.

बडबडो : आरे हें सगळें खबर नाशिल्ल्यान मनशाक श्रद्धेचें म्हत्वच कळना आनी तो अज्ञानांत जीण जगत आसता. आनी हे खातीरच लोक अमर जीण उगूंक पावनात.

विश्वास : तें खरें रे, पूण म्हाका दिसता अध्यात्मीक ज्ञान ही एक देवाचीच देणगी आसूंक जाय. निखटो यत्न केलो वा ताचे संबंदान बडबडो म्हूण तें मेळूंक पावना.

बडबडो : तें आयलें मतींत. ईश्वरकृपे-बगर ह्या संवसारांत काय मेळूंक शकना.

बडबडो जसो काय सगळ्या विशयांत पारंगत आशिल्लो. नितीक, भौतीक, स्वर्गा-संबंदान, नरका संबंदान, अतीत संबंदान सगळ्या सगळ्या विशयांचेर जशें काय ताचे जिबेच्या पोंतार गिन्यान नाचतालें आनी इतलो वेळ हळू हळू करून सत्यवान एकटोच वतालो. विश्वास हळूच ताचे म्हऱ्यांत आयलो आनी सत्यवानाक म्हळें, 'आरे इश्टा, हो नवो इश्ट तुका खबर आसा ? बरो सांगाती

जातलो आमकां. सत्यवान मात्सो हांसलो. आनी म्हजें 'आरे तू ज्या इश्टाचेर इतलो भाळ्ळा ताका हांव बरे भशेन वळखतां. ताच्या उलोवपाचेर वचं नाका. तो तुका फटयतलो तो आपणाक जितलो वळखता ताचेर परत हांव ताका चड वळखतां. आरे हो बडबडो आमच्याच गांवचो, तूं ताका अजुनय वळखना हाचेंच म्हाका अजाप जाता.

विश्वास : तो कोणाचो पूत ? खंय रावता तो !

सत्यवान : आं. बरोबर. हो तर 'श्रीसगळेज्युस्त' हाचो पूत. आनी तो 'वटवट' गल्लींत रावता आनी जरी तो बरें उलयता तरी ताचें लक्षण काय बरें दिसना.

विश्वास : अशें व्हय ? म्हाका तर तो बरो दिसता.

सत्यवान : तुका अजून ताची पुराय वळख जावंक ना. देखूनच तुका तो बरो दिसता. आरे, पयसुल्यान दोंगर खंय सोबीत दिसता. तसल्यांतलेंच हें. हाचे वयल्यान म्हाका एक याद जाली. एका चित्रकाराचीं हांवें चित्रां पळेल्लीं. कितें सांगू तुका. पयसुल्यान तीं खुबच सुंदर दिसतालीं. पूण लागींच्यान तीं सामकीच बाबत दिसतालीं.

विश्वास : तूं म्हजो फकणां करिना मरे ?

सत्यवान : छट, हो मनीस असो आमा की तो कोणाय बराबर वसोय उलयतलो. ताका लागभांग कांयच लागना. तो आतां तुजेबराबर जसो उलयता तसो सोऱ्याचे गादयेरय उलयतलो आनी जसो जसो सोरो चडटलो तशें तशें ताचें तोंड चड वाजतलें. ताका खरें म्हळ्यार सदाचार म्हणटा तें कितें हेंच खबर ना. फकत लांबलांब गजाली करप हो ताचो धंदो.

विश्वास : म्हणटकूच हांव सामकांच फटवलें म्हणपाचें.

विश्वास : फटवलो म्हूण कितें विचारता ? सामकी खात्रीच धर. कोणें म्हळांच की कामाबगर उलोवपांत अर्थ

ना म्हणून. हें फकत उलोवपी वीर. तुमचे बडबडे. बडबड्या नांवांपरस कितेंय काम करपांतच व्हडपण आसा. आरे, हांचें घर म्हळ्यार मोट्या घराचे पोळ वांशे हो प्रार्थने संबंदान जाय तितली बडबड करतलो पूण पळोवंक गेल्यार प्राथनेंतलें एक अक्षरय ताका खबर ना. हाका ओपार दिवपाची जाली जाल्यार हो म्हळ्यार 'बोळ आनी मंडोरी नाशिल्ले तांती. हो दुसऱ्याचें बरें अशें केन्नाच करचोना. एक वेळ दुस्मान परवडलो पूण हो न्हय. थोडे भितर सांगपाचें म्हळ्यार लाकांक सांगता ब्रह्मज्ञान आपूण मात खडखडात पाशाण अशी ही व्यक्ती आसा. हाणें कितल्याशाच लोकांक फटयल्यात आनी कितल्या लोकांक फटयतलो हें कोणच सांगूंक नकळ.

विश्वास : बरें जालें, म्हाका तुवें वेळारच सांगलें.

सत्यवान : म्हाका लेगीत जर खबर नाशिल्लें तर हांव लेगीत ताचेर विश्वास दवरतलो आशिल्लों.

विश्वास : अशें आसा तर उलोवपांत आनी कृती करपांत कितलो फरक आसा हे म्हाका कळून आयलें.

सत्यवान : आरे, हातूंत भूंय मळवा इतलें अंतर आसा. आत्म्या बगर जशी कूड तशी कृती बगर निखटी बडबड. ही अर्थ नाशिल्ली. सदाचारान वागप होच खऱ्या धर्माचो आत्मो जावन आसा. धर्म, धर्म म्हळ्यार दुसरें तिसरें कांय न्हय, तर सगळ्यां वांगडा सदाचारान वागप. तो बडबडो हांतलें कांयच नकळ. तो आपणाक फटोवन घेता. दुसऱ्याचें आयकून घेवप हें आपणाल्या मनाचे भुंयेंत वीं रुजोवन घेवपा सारकें आमा. अंतस्करणांत तें रुजलां काय ना हें ताचे कृतीवयल्यान दिसून येता.

विश्वास : आं आं, उथळ उदकाक खळखळाट चड तशें हाका म्हणूं येत. चैतन्य नाशिल्ली अशी ताची जीण पूण कितें रे, हाका आतां कडसुपाचो कसो ?

सत्यवान : हांव सांगतां तशें कर म्हणटकच ताका तुजोच कंटाळो येतलो. परमेश्वरान ताका बुद्द दिली तर बरेंच जालें. तूं अशें कर. धर्माधर्मा संबंदान ताचे

बराबर भामाभाम कर आनी मनीस मरळ ताका विचार की तूं खऱ्या तसो वागता काय ना तें.

विश्वास : हय दिस अशेंच करतां.

अशें म्हूण विश्वास बडबड्या म्हणून गेलो. ताका पळोवन बडबड्यान म्हळें, बरोच कळाव जालो मरे तुका इतलो वेळ आमी कितल्याशाच विषयांचेर बऱ्योच गजाली मारतले आशिल्ले.

विश्वास : तुजी इत्सा आमत जाल्यार आतां लेगीत गजाली कर्हया. हांवच सुरवात करतां. मनशाच्या अंतस्करणांतल्यान ईश्वरी शक्तिची केन्ना प्रचिती येतली.

बडबडो : वा ! प्रस्न तर खुबच सुंदर आसा. आयक तर. मनशाच्या अंतस्करणांतल्या ईश्वरी शक्तिची प्रचिती आपले बराबर मनीस सगळ्यांत पयलीं पातका आड आडुतले. दुसरें

विश्वास : राव, राव ! एके गजालीची पयलीं फोडणिशी कर्हया ? म्हाका दिसता पातका आड आडुतले अशें म्हणचे परस मनशाचें अंतस्करण पातकाचो तिरस्कार करतलें.

बडबडो : आरे आडुतलो आनी तिरस्कार करतलो हातूंत फरक तो कितें ?

विश्वास : वा ! वा ! फरक आसा तर. आरे तुका खबर ना, आई आपणाच्या भुरग्याचेर आडुतली. रागार जावली, एकाद्रें थापटय मारतली. पूण वेळ येतकच ताका आवयचे मायेन म्हण्यांन घेतली. ताचे उमा घेतली. इतलो फरक आमा. मनीस पातका आड आडुतलो पूण अंतस्करणांतल्यान ताचो तिरस्कार करचो ना.

बडबडो : छट ! निव्वळ फट. तूं सामकां म्हाका उतराक धरता मरे.

विश्वास : तशें न्हय तसो म्हजो. मात लेगीत हेतू ना. सत्य कळचें हो म्हजो हेतू. बरें, तुका दुसरें कितें सांगपाचें आसा ?

बडबडो : सृश्टीचे रचणुके संबंदान गिन्यान आमप गरजेचें.

विश्वास : म्हाका तशें दिसना. एकाद्र्या वेळार मनशाक सृश्टीचें गिन्यान जायत पूण अंतस्करणांत ईश्वरी साक्षात्कार जातलोच अशें ना. येसू क्रिस्तान एक फावट म्हळें,

‘धन्य ते ज्ञानी जे कर्मयोगी आसात.’ म्हणटकूच निखटे गिन्यान आसून उपेग ना. मनीस पंडीत जावंक शकता. निखटे गिन्यानी जावप हें बडबड जैन सांगपी लोकांक खुशालकार्यें आसत. खरें सांगणो जाल्यार गिन्यानागिन्यानांत फरक आसा. फकत पंडीत वेगळे आनी मोग, कर्मांचेर खट्टा दवरून गिन्यान आसप हें वेगळें.

बडबडो : हें पळे. तूं आतां म्हाका उतराक धरूंक पळेंता. उपदेश करपासारको थोडीच गजाल ही.

विश्वास : बरें ! ईश्वर शक्तिची दुसरी खंयचीय गजाल सांग पळोव्या.

बडबडो : आतां हांव सांगना. आतां आमचें पटत अशें म्हाका दिसना. तुका जाय जाल्यार म्हाका सांग.

विश्वास : हरकत ना. हांवच सांगतां. मनशाच्या अंतस्करणांतल्यान ईश्वरशक्तिची प्रचिती ताका आपणाकच एकतर जाता वा ताका कळूंक लागता. ना जाल्यार लोकाकच ती समजून येता. त्या मनशाक वायट गजालीचो तिरस्कार तर येताच. इतलेंच न्हय तर तांच्यांत आतां विश्वास निर्माण जाता. ल्हवू ल्हवू करून ताच्या अंतस्करणांत ईश्वरी शक्तिचो साक्षात्कार जावंक लागता. आनी जशी ताची स्त्रद्धा आसत तशें ताका सुख शांतताय मेळटली. तशेंच तचे स्त्रद्धे-प्रमाण तो खरें गिन्यान मेळोवपाचे यत्न करतलो आनी ह्या संवसारांत ईश्वराची सेवा करतलो. म्हळ्यार लोक सेवा करीत रावतलो. केन्ना केन्नाय अशें जाता की मनीस चुकिचे बुद्दीन ईश्वरी सक्तीक विसरता.

बडबडो : म्हळ्यार बुद्दीक मानपाचेंच ना काय कितें ?

विश्वास : अशें कोण म्हणटा ? पूण बुद्दीचो योग्य वापर करूंक जाय न्ही ? कांय फावटी ईश्वरी शक्तिची प्रचिती ताचे जिणेंतल्या आचरणाचेर निवून आसता. सगळ्यांत पयलीं मनोस तिमळ आसूंक जाय. तो घरा आपल्या कुटुंबाबराबर कसो वागता ? समाजांत कसो वागता. हाचे वयल्यान कळत काय ? तुजें म्हणणे कितें ?

बडबडो : म्हजें काम फकत आणकुपाचें.

तू फकत सांगत राव.

विश्वास : तुका हें साळें पटटा ? मागीर तुवें तुगेले जिणेंत कितल्यो गजाली आचरणांत हाडल्यात ?

बडबडो : (आयकून अजाप भरीत जावन) आता तुका सामको अणभवच सांगचो पडलो तर. शी-शी ! हातूंत कांय तथ्य ना. आनी म्हाका असली कांयच संवय ना. तूं म्हजो कितें न्याय करपी न्यायाधीश न्हय ? पूण म्हाका हो प्रस्न तूं नित्याक विचारता ?

विश्वास : ताचें कारण उरेंत आसा. आनी तें म्हळ्यार कृती बगर उलोवप व्यर्थ. आनी हांवें अशेंय आयकलां की बडबडप हो तुजो धर्म आसा. आनी ह्या तुज्या देशाखातिरच तुवें कितल्याशाच लोकांक फटयल्यात. आनी कितले लोक फटवतले ताचो नेम ना. तुजो तो धर्म अप्रामाणिक-ताय, अपवित्रताय, लोभीपण हेंच सांगतलो.

बडबडो : तूं सामको तिडकीवान आनी उदास जावंक लागला बाबा. तेन्ना तुजे बराबर भाभाभास तरी कशी करूं ? बरें सायबा, हांव वतां. नमस्कार.

सत्यवानाक हें पयलींच खबर आशिल्लें. तो विश्वासाच्या म्हऱ्यांत आयलो आनी म्हळें, ‘आरे म्हाका खबरच आशिल्लें की तो आपूण जावन वतलो. म्हणून, वचूंदी ताका, आमचें कायएक लुकसान जावंचें ना. उफाट्टें ताचो सांगात म्हळ्यार आमचेर बगलांट येवपाचें. खरें म्हळ्यार असल्या लोकां पसून चार हात पयसच रावूंक जय.’

विश्वास : पूण एक बरें जालें. हांवें ताका सगळें कितें तें सांगलें. एकाद्रो तो परतो आयलो जाल्यार हे गजालीचो नीट विचार करतालो.

सत्यवान : तूं स्पश्टच उलयलो हें खरेंच बरें जालें. पूण बऱ्याच जाणांक स्पश्ट उलयल्लें मानवना. पोकळ जैतच चड आसता लोकांचो हे असलेच लोक धर्माच्या नांवान लोकांक फटयतात.

अशें उलयत उलयत ते फुडें वचूंक लागले. उलयत गेल्ल्यान ते बरेच फुडें

पावले. परती तांकां एक खिचकट वाट मेळ्ळी. ती खिचकट वाट सोंपना म्हणसर विश्वासान सहज फाटल्यान पळेलें, तांचे फाटल्यान कोणय तरी येतालो. ते ताका वळखताले अशें दिसलें. ताका पळोवन विश्वासान सत्यवानाक म्हळें, ‘आरे हे पळेले कोण येतात ते ?

सत्यवान : हो तर म्हजो इश्ट देवदूत.

विश्वास : हय म्हजो लेगीत इश्टच तो.

देवदूत तांचे म्हऱ्यांत आयलो आनी ताणें म्हळें ‘नमस्कार, इश्टांनो. खुशाल मरे तुमी ? तुमचें बरें जल्मां मरे ? तुमचो प्रवास बरें भशेन जाना मरे ?’

मागीर सत्यवान आनी विश्वासान देवदुताक प्रवामांतली सगळी खबर सांगली.

देवदूत : तुमी सगळ्या संकश्टांचेर जैत मेळोवन हांगांमेरेन पावले ते खातीर हांव खुशालभरीत जालों. संकश्टां हीं येतलीच. तांचे सामकार वचून तांचेर जैत मेळोवप हातूंतच पुरुशार्थ आसा. तुमच्या ध्येया-कडेन तु गे लागीं पावल्यात. तरी पूण तुमकां बरेंच फुडें वचपाचें आसा. आनी अजुनय तुमचेर येवपी संकश्टां सोंपूंक ना. तुमच्या दोळ्यां मुखार ध्येय दवरात आनी फुडें वचात. आळसाय करूं नाकात. देव तुमच फाटल्यान आसा.

सत्यवान आनी विश्वास : आमकां आतां लेगीत वाट दाखोवपाचें काम करशात जाल्यार भोव उपकार जातलें.

देवदूत : तुमच्यो संवयो, तुमच्यो वायट इत्सा ह्या ना त्या रुपान तुमकां त्रासांत घालतल्यो. तेन्ना आळसाय करूं नाकात. आतां रोखडेच तुमी एका शारांत पावतले आनी थंयच तुमचे दुस्मान चड आसात. ते तुमकां खूब हांयसां दाखयतले. पूण जिद्द सोडूं नाकात. एक वेळ मरण पत्करात पूण तांचे सामकार बागोवंक नाकात. तशेंच देवाक मात लेगीत विसरूं नाकात.

अशें म्हणून, देवदूत अदृश्य जालो.

(चलता)

-३३-

इतिहासाची पाणां

अखील भा. कोंकणी साहित्य परिशद १६ वी बसका
(कोचीन ता. २४-२५ मे १९८६)

अध्यक्ष श्री. उदय भेंब्रो
हांचें उलोवप

मा. नेस्त सोयरे, परिशदेचे कारभारी, येवकार समितिचे कारभारी, प्रतिनिधी, भयणीनो आनी भावांनो,

कोंकणीचें मूळ पीठ मानतात त्या गोंयांत कोंकणी समाजाचेर फाटल्या सातशें-आठशें वर्सांच्या काळांत खूब आगळिको जाल्यो. ह्या आगळिकांक लागून आमगेलें कांय म्हालगडे गोंय सोडून हांगा केरळांत पावले. ताणीं कोंकणी भाशेचें आनी संस्कृतायेचें दायज सांबाळून दवरलें. त्या म्हालगड्याचें दायज चलोवपी भाव आनी भयणी हांचे मदीं आज आमी हांगा जमल्यात. विखंड जाल्ल्या कोंकणी समाजाचे प्रतिनिधी देशाच्या विंगड-विंगड प्रदेशांतल्यान कुटुंबीक भावनेन हांगा एकठावल्यात. कोंकणी समाजाचें कुटुंब परतें एक फावट अखील भारतीय कोंकणी साहित्य परिशदेच्या मंडळान जमलां. सांस्कृतीक एकवटाचें बुन्यादीक आनीक चिरे लावन नवो पारा काडपाच्या हावेमान हो मंडप परमळीत जाला.

ह्या वेळार परिशदेचें मूळावण घालपी म्हालगड्यांक नमन करून तांणी नदरेमुखार दवरिल्ली उद्दिष्टां साध्य करपाच्या यत्नांत आमी खंयमेरेन पावल्यात हाजी साद घेवप हे आमचें कर्तव्य.

परिशदेचें पंचशील

परिशदेचें पयलें अधिवेशन १९३९ वर्सा कारवारांत सर्गेस्त माधव भुजनाथ शानभाग हांच्या येजमानपणाखाला जालें. त्या वेळार परिशदेन पांच मुखेल उद्दिष्टां नदरेमुखार दवरिल्लीं.

१. देशांतल्या कोंकणी भास उलोवपी लोकांचो सांस्कृतीक एकवट आनी एकचार घडोवन हाडप;
२. कोंकणी भास उलोवपी लोकांमदीं आपले भाशेविशीं जागृताय घडोवन अभिमान जागोवप;

३. कोंकणी भाशेच्यो विंगड-विंगड शैली लांबी हाडून भाशेचें प्रमाणीकरण साध्य करप;
४. कोंकणी भाशेखातीर देवनागरी लिपिचो उपेग करपाच्या विचाराचो प्रसार करप; आनी
५. कोंकणी भास, साहित्य आनी संस्कृती हांचो पुरस्कार करप.

फाटल्या सुमार सत्तेचाळीस वर्सांच्या काळांत हें पंचशील साध्य करपाचे दिशेन आमचो कितें वावर जाला हाजो नियाळ करून फुडल्या वावराची आंखणी आमी करूंक जाय.

१. सांस्कृतीक एकवट :

कोंकणी समाज भोव करून चार राजकी प्रदेशांनी रावता. गोंयांत तो बहुसंख्य आसा जाल्यार केरळ, कर्नाटक आनी महाराष्ट्र ह्या राज्यांनी अल्पसंख्य आसा धर्म, जाती, भौगोलीक अंतरां हांकां लागून तो पयसाविल्लो आसा. कोंकणी भास आनी कोंकणी संस्कृताय ह्या लोकांमदले एकवटाचे दुवे आसात. परिशदेची फाटलीं पंदरा अधिवेशनां, आतांमेरेन जाल्लीं आठ अखील भारतीय कोंकणी लेखक संमेलनां आनी चारूय प्रदेशांतल्या प्रतिनिधींक एकठांय हाडपी कार्यावळी हांकां लागून हो सांस्कृतीक एकवटाचो धागो दिशीं-माशीं घट जायत आसा. तरी पूण आमचें बळ उणें पडटा अशें दिसता. कोंकणी भाशेचो वावर जाता, सांस्कृतीक कार्यावळी जातात, पूण धर्माचे, जातीचे आनी भौगोलीक अंतराचे भेद हुपून आमी एकठांय आयले जाल्यार सांस्कृतीक एकवट घडोवपाचे नदरेन त्याच कार्यावळीक खाशेलें म्हत्व येता.

देखीक, नाटकाचें क्षेत्र घेवंचा : कोंकणी नाटकांचे महोत्सव गोंयांत, मुंबय, मंगळुराक आनी बेंगळुराकूय जातात. पूण एक ना दुसरी मर्यादा तांकां सांस्कृतीक एकवटाची साधनां जावंक दिना.

हे परिस्थितीत बदल घडोवन हाडपाची गरज आसा. महोत्सव अशे जावंक जाय जंय सगल्या कोंकणी समाजाक प्रतिनिधित्व मेळटा; जंय कोंकणीच्यो सगल्यो शैली एकेच माचयेर हातांत हात घालून धाळो खेळटात; जंय आमकां सगल्यांक आमचे मूळ संस्कृतायेचें आनी तिज्या वेग-वेगळ्या भेसांचें पुरायेन दर्शन घडटा. अशें घडचें आनी तें मुंबय ते कोचीन मेरेन सगल्या केंद्रांनी घडचें अशी आमची सगल्यांची इत्सा आसा. पूण आर्थीक बळगें आनी संघटन ह्यो दोन आडखळी आसात. मात ह्यो आडखळी आपशींच ना जावच्यो नात हें मतीन धरून आमी यत्न करूंक जाय. असलीं अधिवेशनां जे गरजेतल्यान जातात तेच गरजेतल्यान तोय वावर घडूंक जाय. ते खातीर आडखळी हुपून जैत मेळोवपाची तांक आमी आमचे मदीं निर्मूक जाय.

दुसरी देख मुंबय शाराची घेवंचा. विंगड विंगड प्रदेशांतले कोंकणी भाशीक लोक ह्या शारांत आसात. कोंकणी लोकांचो सांस्कृतीक एकवट घडोवपाची प्रयोगशाळा म्हणून मुंबय शाराचो उपेग करूंक येता. पूण अजून आमचे मदीं वंयो-आडे आसात, तरेकतरांचीं अंतरां आसात. तीं अंतरां ना करचे खातीर नेटान

वावरूंक जाय. कोंकणी मनीस सगळे भेद आनी अंतरां विसरून कोंकणी भास आनी संस्कृती हांचे माचयेर समानतायेचे श्रवनेन उबो रावतलो तेन्नाच खऱ्या अर्थान कोंकणी लोकांचो सांस्कृतीक एकचार घडून येवंक पावतलो.

कोंकणी समाजाचीं कांय आंगां अजून पयस आसात तांचे नदरेन दुबावाची मावळी आसा. देखून असल्या अधिवेशनांनी, सभांनी आनी संमेलनांनी स्पश्ट ताळ्यान सांगपाची गरज आसा की कोंकणी भास ही खंयच्याय एका धर्माची न्हय, खंयचेय एके जातीची न्हय, खंयच्याय एका प्रदेशाची न्हय. ज्या ज्या मनशाचे जिवेर कोंकणी भास घोळटा तो तो मनीस कोंकणी संस्कृतायेचो वारस; ताज्या दायजाक आनी अभिमानाक कसल्याच भेदाचें गिराण लागूंक फावना.

एका कोंकणी मनशाक दुसरो कोंकणी मनीस आपणाल्याच कुटुंबांतलो दिसचो आनी त्या नात्यांतल्यान भेद आनी अंतरां विगळून वचून समान संस्कृतायेच्या धाग्यान तांचीं अंतरां गुंथून उरचीं हो आमचो हावेस. ते दिशेन अजुनूय खूब वावर करपासारको आसा.

२. जागृताय आनी अभिमान :

म्हालगड्यांनी कोंकणी भाशेविशींचे जागृतायेची कीट पेटयली आनी परिशदेक जल्म दिवन ती पेटत दवरली. तांच्या यत्नांतल्यान नवे पिळगेक उजवाड दिसलो आनी स्फूर्त मेळ्ळी. हें खरें आसलें तरी सामान्य लोकांमदीं ही जागृताय पावोवपाचो चडसो वावर फाटल्या वीस वर्सांच्या काळांत घडला. घडये गोंयची मुक्ती हें आरंभाचें निमित्त आसुंये. १९६२ वर्सा परिशदेचें आठवें अधिवेशन गोंयांत जालें. उपरांत कोंकणी भाशा मंडळाची थंय स्थापना जाली. हालीं कोंकणी भास, साहित्य आनी संस्कृताय ह्या मळांचेर वावर करपी आनिकूय संस्था स्थापन जाल्यात, वावुरप्यांचो आंकडो वाडला आनी कोंकणीची गरज आनी म्हत्व सामान्य मनशाक अदीक आनी अदीक कळूंक लागलां.

आरंभाक विरोध जालो, आडखळी उठ्यो जाल्यो; पूण तांकां लागुनूय जागृताय वाडूंक पावली. आज विरोध ना. इल्लीशी अनास्था आसा. पूण जंय जागृताय आयल्या थंय अभिमान रुजूंक लागला.

अशोच संस्था केरळान, मुंबय शारांत आनी कर्नाटकांतूय जल्माक आयल्यो. तांचोय बरो वावर चल्ला. ह्या वावराक लागून कोंकणी मनीस आपणाक वळखूंक पावला. ताका आपणाले अस्मितायेची जाणविकाय जाल्या. आपणाले संस्कृतीविशींचो अभिमान ताज्या काळांत जागो जावंक लागला.

आनिकूय एका अर्थान जागृताय वाडल्या आनी वाडत आसा. वेगळ्या वेगळ्या प्रदेशांतल्या केंद्रांनी कितें वावर चल्ला, खंय बळ पावता, खंय तें उणें पडटा हाजीय जाणविकूय वावुरप्यांक जाल्या आनी लागीं येवपाची, संपर्क वाडोवपाची उमळशीक लागल्या.

पूण ह्या मळारूय आनीक यत्नांची गरज आसा. जनगणनेंत

अजून कोंकणी भाशिकांचो खरो आंकडो मेळना कांय जाणांक आपणाले कोंकणी अस्मितायेचो विसर पडला जाल्यार कांय जाण आपणाले सामाजीक आनी आर्थीक लुकमान जायत ह्या भंयान सत्य लिपयतात. विसरल्यात तांकां उगडाम करूंक जाय आनी भितान तांचो गैरसमज ना करूंक जाय. ते खातीर जंय जंय कोंकणी समाज आसा थंय थंय जागृतायेची दिवटी पावोवपाची जापसालदारकी आमचेर आसा. हो विभावो अंकडो सोंपचे आदीं देशांतल्या प्रत्येक कोंकणी मनशाचो आपली भास आनी संस्कृती हाचे विशींचो अभिमान जागयतले ह्या आत्मविश्वासान आमी पावलां घालूंक जाय. कोंकणीच्या मळार वावुरपी प्रत्येक संस्थेन आनी प्रत्येक वावुरणान ते जापसालदारकेचो वांटो उखलूंक जाय.

३. प्रमाणीकरण :

आमचे भाशेच्यो सगल्यो शैली सांबाळून, तांचो अभ्यास करून प्रमाणीकरण साध्य करप हें परिशदेन आरंभापासून दोळ्यां-मुखार दवरिल्लें म्हत्वाचें उद्दिष्ट आसा. आज कोंकणीतल्यान शिक्षण चलता; व्याकरणां, शब्दकोश तयार करपाचो वावर चलता देखून प्रमाणीकरणाचे दिशेन सवकास पूण निश्चीत पावलां घालपाची गरज आसा. फाटल्या चालीस-पंचवाळीम वर्सांच्या काळांत ते नदरेन खाशेले प्रयत्न फावो तशे जाले नात आनी जे जाले तांचो प्रभाव दिसलो ना. पूण कळाव करप आतां आमका परवडचें ना. आमची भास तिजी हक्काची सुवात घेवंक सोदता अशा देळार प्रमाणीकरणाचो विचार अगल्यान आनी तिश्ठतीन जावंक जाय.

प्रमाणीकरण दोन पांवड्यांचेर जावं येता : लोकांच्या आनी पंडितांच्या. लोकांच्या पांवड्याचेर घडून येता तें प्रमाणीकरण सभावीक आनी मजबूत बुन्यादचें. पूण हाका वेळ लागता पंडितांनी एकठांय बसून केल्ले प्रमाणीकरण बेगीन जावं येता; पूण तें लोकांक कृत्रीम, अडेचें आनी जड लागूं येता. देखून फकत एकच मार्ग धरिनासतना ग्रामकां दोनूय पांवड्यांवेल्यान प्रयत्न करचे पडटले.

लोकांच्या पांवड्याचेर कोंकणी भाशिकांमदीं संपर्क वाडोवचो पडटलो. ते खातीर सामाजीक, साहित्यीक आनी सांस्कृतीक कार्याविळीचो आदार घेवचो पडटलो आनी त्यो कार्यावळी घडोवन हाडपाचो भार परिशदेन आनी सगल्या प्रदेशांतल्या संस्थांनी घेवचो पडटलो. आनी आमचे मदलो 'कम्प्युनिकेशन गॅप' उणो करीत हाडून एक दीस ना करचो पडटलो.

हें बालू आसतनाच व्याकरणकार, कोशकार आनी भाशेचे विद्वान हांणी एकठांय बसून शास्त्र, घोळटोक, साम्य आनी भाशेचें जिवंतपण हांची सांगड घालून सगल्यांक आपली दिसत अशी प्रमाण शैली सोदून काडपाचो यत्न करूंक जाय. आमच्या किस्तांत भावांनी असोच एक प्रयत्न करून कोंकणींत मिसाचो ग्रंथ रचला. हो यत्न आनी तांतूंत वांटो घेतिल्ल्याचो अणभव प्रमाणीकरणाच्या वावराक खूबच उपकार पडटलो.

अशे तरेन हे दोनूय यत्न बांगडाच चालू दवरून प्रमाणीकरण

जितलें सवार्क रितीन घडोवन हाडूंक जायत तितलें कोंकणी समाजाक बऱ्याक पडटलें. आमचे भाशेचे उदरगतीच्या मळार ती खूब म्हत्वाची घडणूक जाली.

ह्या प्रयत्नांक आदार दिवपाक आनीक एका वावराची सुचोवणी हाव करूंक पावतां. अशो मुळावीं आनी तीन हजार उतरां वेंचून काडचीं. त्या उतरांची वेगवेगळीं रुपां आसल्यार तींय खंय आनी कशीं घडटात तें दाखोवचें. त्या उतरांच्या अर्थाचीं आनीक उतरां आसल्यार तींय दाखोवचीं. आनी ती उजवाडावन तांचा चडांत चड प्रसार करचो. म्हण्टकच भाशेच्या मुळाव्या शब्दां-भांडाराचें तरी सारकें ज्ञान जावन समजणी बरी मेळटली आनी समाज रूप सोडून काडपाचो वावर सपो जातलो. परिशदेन हो वावर रोखडोच हातांत घेवंचो अशें म्हाका दिसता.

४. देवनागरी लिपिचो पुरस्कार :

परिशदेच्या म्हालगड्यांनी आरंभासाकून कोंकणीचो सबावीक लिपी म्हणून देवनागरीचो पुरस्कार केला. त्या संबंदान आमचीं पावलां फावो ने दिशेन पडटात; पूण त्या प्रयत्नांचो गती वाडूंक जाय. आज गोंयांत आनी केरळंत कोंकणी शिक्षण जाता तें देवनागरी लिपींतल्यान जाता. पुस्तक-प्रकाशनाखातिरूय देवनागरीचो उपेग वाडूंक लागला. हिंदी हो विषय शिकतना विद्यार्थी देवनागरी लिपी शिकतात आनी देखून नवे पिळगेक तिजो सर्वंकळ जाता. कालांतरान देवनागरी सगल्याक कळटली आनी एके लिपिचें माध्यम आमी सगळे वापरूंक लागतले अशें आसलें तरी हें काळ चेर सोडून दिवन चलचें ना. बित्याक म्हळ्यार चार लिपी आमकां चार कडेन वाटून घालतात आनी तांतूंत कोंकणीचे उदरगतीक, कोंकणी लोकांच्या संपर्काक, साहित्याच्या प्रसाराक आडखळी उप्रासतात. प्रमाणीकरण घडोवन हाडपाचे नदरेनूय एके लिपिचो गरज आसा.

आज प्रत्येक लिपींतल्या पुस्तकाक त्या त्या प्रदेशाची शीम पडटा. बरें साहित्य आसुनूय ताजो प्रसार सगल्या कोंकणी समाजांत जायना; बरें पुस्तक आसुनूय ताजो खप सगल्या प्रदेशांनी जायना. ताका लागून आमगेल्या लेखाकांचो, विचारवंतांची, कलाकारांची आमकां सारकी वळख मेळना. आमच्या सांस्कृतीक एकवटाच्या मार्गांतूय ही एक आडखळ जावन उरता.

देखून देवनागरीचो पुरस्कार अदीक नेटान जावंक जाय. जाण्टे पिळगेक हे लिपिची वळख करून दिवचे खातीर वर्ग घेवंचेली गरज आसल्यार कोंकणी पासत वावुरपी संस्थांनी ती गरज भागोवंक जाय. देवनागरीचें दार उकतें जाल्यार जण एकल्याचो फायदोच जातलो हांतून दुबाव ना.

पूण देवनागरीचो पुरस्कार म्हळ्यार हेर लिपींक विरोध अशें मानूंक फावना. देवनागरीचो पुरस्कार म्हळ्यार एके रातीन हेर लिपिचो उपेग बंद करून फका देवनागरीच वापरप असोय अर्थ लावंक फावना. इतिहासान घाल्ले विळखे ते; सुटूंक वेळ लागतलो; तो वेळ दिवपाची गरज आसा. गरज आसतली तों मेरेन चारूय लिपिचो उपेग जातलो; मात् म्हत्वाचें म्हळ्यार,

संपर्क, वळख, साहित्याचो प्रसार, भाशेची उदरगत, प्रमाणीकरण हांची गती वाडोवपाक एके लिपिचें माध्यम खूब आदारचें जाण. देखून देवनागरी लिपिचो पुरस्कार आनी उपेग हे विशीं जाण विकायेन प्रयत्न करपाची गरज आसा. ह्या संबंदान केरळांत मल्याळमावरोबर देवनागरी, कर्नाटकांत कन्नड लिपी बरोबर देवनागरी आनी गोंयांत रोमन लिपी बरोबर देवनागरी लिपी वापरून साहित्य उजवाडावपाचे जे प्रयत्न जाल्यात वा जातना तांकां आमी येवकार दिवंक जाय. ह्या पांवड्याचो उपेग करून एके लिपिचो पांवडो गंठप कठीन जावचें ना.

सगळ्यांक अदीक-उणी देवनागरी लिपिची वळख जाल्या; गोंयांत देवनागरींतल्यान कोंकणी दिसाळें उजवाडा येवंक लागलां आनी ह्या दिसाळ्याचो प्रसार मुंबय ते कोचीनमेरेन जावंक लागला अशें चित्र दोळ्यांमुखार हाडात केदी जागृताय, कितलो एकवट, कितलो संपर्क हें एक साधन घडोवन हाडूंक पावन हाजी कल्पनाच आमच्या मनांक स्फूर्तिचो चंवर हाडला. हो दीस चड पयस ना. जाय तो प्रयत्न, चिकाटी आनी सेवेचें व्रत. कोंकणी भाशेक समाजाकडेन हांतलें कांयच उणें ना. अजून योग येवंक ना. इतलेंच. पूण तो योग येवचो म्हणून फावो ती परिस्थिती आमीच निर्माण करूंक जाय. ह्या अधिवेशनांतल्यान स्फूर्त घेवन त्या प्रयत्नांक लागुंया.

५. भास, साहित्य आनी संस्कृती हांचो पुरस्कार :

भारताचे सांस्कृतीक विविधतायेंत कोंकणी भाशिकांक फावो ती सुवात आसची आनी फावो तो मान मेळचो हे खातीर कोंकणी भास, साहित्य आनी संस्कृती हांचो पुरस्कार करपाचो हावेस परिशदेच्या आरंभाच्या फुडाऱ्यांनी नदरेमुखार दवरलो. ते दिशेन जाल्ल्या प्रयत्नांतल्यान कोंकणी समाजाक आपणाले अस्मितायेची जाणविकाय जाल्या. कोंकणी संस्कृती लिपोवपाचो काळ फाटो सोडून तिजो अभिमान बाळगुपाच्या युगांत आमी पावल दवरलां.

आमगेल्या खूबशा जाण्टेल्यांनी खूबशीं वर्सां देशांतल्या अनेक भाशांची आनी कलांची सेवा केली. ती सेवा करतना ताणी आपणाली अस्मिताय आनी संस्कृती हांची जाणविकाय विगळोवन वडयली. ते कोंकणी भाशेक आशिल्ले हें आज आमी देशाक आनी संवसाराक सांगचें पडटा. इतिहासान आमचेर केल्ल्या अन्यायाचो हो परिणाम. धा जाणांची सेवा करतना आपणाल्या कुटुंबाक विसरचें तजें ह्या व्हड साहित्यकारांकडल्यान आनी कलाकारांकडल्यान घडलें. हे फुडें तशें घडचें न्हय अशें आमकां दिसता. भारतीय साहित्य आनी संस्कृती हांची सेवा पयलीं कोंकणी साहित्य आनी संस्कृती हांचे सेवेंतल्यान घडची आनी मागीर हेर भाशांचे सेवेंतल्यान जावंची हो विचार राष्ट्रभक्तीक खंयच आडखळ करिना. भारतीय संस्कृतीच्या साळकांत कोंकणी संस्कृती ही एक पाकळी ते पाकळेचो रंग आनी परमळ हांचें म्हत्व आमी वाडयतात तेन्ना आमी भारतीय संस्कृतीचोच रंग आनी परमळ वाडयतात.

भाशेच्या मळार गोंयांत आरंभाक विरोध जालो, पूण अस्मिताय जागृत जाता-जातां तो विरोध बावन गेला. केरळ,

कर्नाटक आनी महाराष्ट्र ह्या राज्यांनी तसो विरोध ना. पूण कोंकणी भाशिकांनी आपणाल्या हक्कांची राखण करपाची गरज आता. ही राखण करपचें नदरेंन एकठांय येवपाची गरज आसा आनी त्या एकवटावातांर भाशेच्या पुरस्काराची गरज आसा.

कोंकणी साहित्याचो प्रसार आनी पुरस्कार आडवळी आनी अडचणी आसूनय वाडत आसा ही खोशेची खबर. लेखक संमेलनां, साहित्य मेळावे, शिविरां हातूंतल्यान तरूण वरोवप्यांनी स्फूर्त घेतल्या आनी नवी पिळगी साहित्याच्या मळार तोखणाय दिवपासारखे नवे प्रयोग करूंक लागल्या. दर वर्सा उजवाडाक येवपी पुस्तकांचो आंकडो वाडूंक लागला. आदीं सांगलां ते प्रमाण एके लिपिचें माध्यम आमी सगळ्यांनी वापरलें जाल्यार कोंकणी साहित्याचें गौरवशाली युग सुरू जावंक वेळ लागचो ना.

कोंकणी संस्कृतीचो पुरस्कार करतना खाशेलेंपण अवश्य सांबाळचें, पूण प्रादेशीक वंयो-आडे हांची आडवळ जाता जाल्यार ते हुपून अस्त्येय कोंकणी समाजाचें सांस्कृतीक दायज सोदून, सांबाळून तें गिरेस्त करपाचो आमचो यत्न आसूंक जाय. कोंकणी संस्कृतीच्या पुरस्काराक त्या त्या केंद्राची भौगोलीक मर्यादा उरूंक फावना. मुंबय ते कोचीन आनी गरज पडत जाल्यार तेय पेल्यान अशें त्या वावराचें क्षेत्र आसूंक जाय.

परिशदेन फुडाकार घेवन एक 'कोंकणी संगीत नाटक अकादमी' घडोवची आनी ते अकादमीवरवीं कोंकणी संस्कृतीचें खाशेलेंपण एके माचयेर हाडून तांतूतलें जें बऱ्यांत बरें आसतें तें अभिमानान देशाक दाखोवंचें. हाजो आरंभ जितलो बेगनेन जायत तितलो बरो. एके वटेन कोंकणी संस्कृतीचीं पाठां-मुळां सोदून काडून दुसरे वटेन तिका चंवर हाडून त्या चंवराचा परमळ संवसारांत पातळावपाचो वावर आमचेकडल्यान जावंक जाय. अकादमी स्थापन करून त्या वावराचो आरंभ करूंया.

म्हालगड्यांनी सुमार अर्द शेंकड्याआदीं कोंकणी समाजा-मुखार दवरिल्लीं हीं पांच उद्दिष्टां. ही उद्दिष्टां अजून पुरायन साध्य जावंक नात. जो वावर जाला ताजो थोड्या उतरांनी नियाळ करून हाजे फुडल्या प्रयत्नांची दिशा कशी आमची ह्या संबंदान म्हाजे विचार मांडल्यात. इतलें मात् खरें की जाण्टेल्यांनी मांडिल्लें पंचशील आजूय गरजेचें आसा आनी आमचो वावर चड करून तेंच दिशेन व्हरपाची गरज आसा. जीं साधना हातांत आयल्यांत तांचो बरो उपेग करप आनी जें मेळचें आसा तें साध्य करूंक अदीक नेटान प्रयत्न करप हो आमचो हावेस आसूंक फावो.

म्हत्वाच्यो घडणुको :

फाटल्या दोन वर्सांच्या काळांत कोंकणीच्या मळार कांय म्हत्वाच्यो घडणुको घडल्यात. गोंयांत सरकारान 'गोवा कोंकणी अकादमी'ची स्थापना केल्या आनी हे अकादमीन मध्या व्याकरण, शब्दकोश, लोकसाहित्याचो अभ्यास असलो मुळूवा. वावर हातांत घेतला. अकादमीच्या आर्थिक पालवान व्याकरणाच्या ग्रंथाचें छापप चालू आसा.

हे अकादमीन आपल्या उद्दिष्टांचो आवांठ खर म्हड दवरला. तांतूंत शिक्षण, साहित्य, कला, इतिहास, विज्ञान, ह्या आनी हेर खूबशां विशयांचो आस्पाव आसा. सरदारान फावो तें म्हकार्य दिल्यार हे अकादमीकडल्यान गरजेचो आनी म्हत्वाचो वावर जावन पडूं येता. तसो तो जावंको म्हणून आमचेय प्रयत्न आसूंक जाय आनी असल्या अकादमीक परिशदेचें पुराय सहकार्य मेळूंक जाय.

कर्नाटक सरकारान कोंकणी शब्दकोशाखातीर आर्थिक पालव दिवपाचें धोरण कांय काळा आदीं जाहीर केल्लें, त्या संदर्भांत मंगळुरांत कोंकणी रिसर्च इन्स्टिट्यूटान हो वावर हातांत घेतला अशें वळटा.

मणिपालाक डॉ. टी. एम. ए. पै फौंडेशनान कोंकणी संशोधन केंद्र स्थापन केलां. आनी अद्यावत ग्रंथालय उबारपाचो वावर चलयला.

व्यक्तीगत पांवड्याचेरूय हो मोलादीक वावर चलो. मंगळुरांत हालींच व्याकरणाचें एक पुस्तक उजवाडाक आयलां आनी गोंयचे श्री. श्रीपादबाब देसाय हांणी आपणाल्या शब्दकोशाचो तिसरो आनी निमणो खंड छापून काडला.

ह्यो सगळ्यो घडणुको आमकां खोशेच्यो जावन आसात आनी त्यो आमची उमेद वाडयतात. पूण हातूंतल्यान आनीक एक प्रस्न उप्रासता : ह्या सगळ्या वावरांत एकसूत्रता कशी हाडची ? एकाच विशयांतल्या वावरांत सगळ्यांचो एकामेकांलागीं संबंद कसो दवरचो ? शकत वांटून वचची न्हय, वेळ फुकट वचचो न्हय आनी एक वावर सोंपोवन दुसऱ्या वावराक लागूंक मेळचें हे भावनेन हे प्रस्न हांव तुमचे मुखार मांडटां. परिशदेक हो खूब मोटो भार जातलो. पूण कोणेंय तरी तो करूंक जाय. आनी दुसरी संस्था आमचेकडेन नासत जाल्यार तोय फुडाकार परिशदेनूच घेवंचो पडटलो.

गोंयांत आंदोलन :

आमच्या मूळ पीठांत, गोंयांत, मध्या आंदोलन चलता. श्री. पुंडलीक नारायण नायक हांच्या फुडारपणासकल 'कोंकणी प्रजेचो आवाज' ही संघटना स्थापन जाल्या आनी ती हें आंदोलन चलयता. ह्या आंदोलनांतल्यो मागण्यो आनी परिशदेची उद्दिष्टां वा कोंकणी सनाजाचे आवंड हांचो लागींचो संबंद आसा. कोंकणी भाशेच्या इतिहासांत ह्या आंदोलनाक एक विशेश अर्थ आसा.

गोंय हें घटक-राज्य जावचें; कोंकणी ही गोंयची राज्यभास जावची आनी संविधानाचे आठवे वळेरेंत कोंकणीचो आस्पाव जावचो ह्या मागण्यांखातीर हें आंदोलन चलता.

चालू वर्स हें गोंय-मुक्तिचें पंचविसावें वर्स. इतलीं वर्सां तें संघप्रदेश म्हणून वावुरता, पूण गोंयचे कोंकणी अस्मितायेच्या पुरुशार्थाक तो दर्जो पावना. घटक-राज्याचो दर्जो ताका फावता आनी त्या दर्जाची ताका गरजूय आसा. पुरायन कोंकणी भाशीक लोकांचें राज्य म्हणून गोंय हें घटक राज्य जावपाची गरज आसा आनी समत कोंकणी समाजाच्यो शुभेच्छा त्या राज्याक

आसतल्यो हाजी म्हाका खात्री आसा.

राज्यभास :

कोंकणी ही गोंयची राज्यभास जावंची ही आंदोलनाची दुसरी मागणी. कोंकणी ही गोंयची लोकभास. ते नदरेन तीच गोंयची राज्यभास जावंक फावो. ते सुवातेर तिका बसोवपाक विरोध ना - तसो विरोध करूंक कोण धरनात. पूण गोंयची कोंकणी अस्मिता आनी संस्कृती पातळ करपाचें कांय राजकी लोकांचें सपन आसा. अज्ञान, गैरसमज आनी मोटवी नदर हातूंतल्या तें सपन जल्माक आयलां. पूण तें खरें जावचें ना. ओपीनियन पोलान जे तरेन गोंयची अस्मिताय जिवली तेच तरेन ह्या आंदोलनांत कोंकणी अस्मिताय जिवतली आनी कोंकणी पयलेच फावट तिज्या हक्काच्या सिंहासनाचेर बसतली. कोंकणी गोंयची राज्यभास जावपाचो दीस पयस ना. तो दीस रोखडोच उदेतलो आनी त्या दिसाच्यान कोंकणीच्या इतिहासाचें नवें पर्व सुरू जातलें.

परिशदेक ह्या घडणुकांचो अभिमान दिसूंक फावता. कित्याक म्हळ्यार चवतीस वर्सां फाटीं परिशदेचे पांचवे बसकेन कोंकणी गोंयची राज्यभास करची अशी मागणी तेन्नाच्या सरकाराकडेन केल्ली. ही बसका १९५२ वर्सा मुंबयत डॉ. मारियानु सालदान्य हांच्या अध्यक्षतेखाला जाल्ली आनी तशी मागणी करपी थारावणी ते बसकेन मानून घेतिल्ली. पुर्तुगेज सरकारच्या बंद कानांचेर तो मागणी परिणाम करूंक पावली ना. पूण लोकभाशेक तिच्या हक्काची सुवात मेळची म्हणून आज गोंय-मुक्तिच्या पंचविसाव्या वर्सांत आंदोलन करचें पडप हाजेसारकी लज स्वातंत्र्याक आनी स्वराज्याक ना. लजेचें हें खत जितले बेगीन धुवन वचत तितलें बरें.

आठवे वळेरेत कोंकणी

संविधानाचे आठवे वळेरेत कोंकणीचो आस्पाव करचो ही आंदोलनाची तिसरी मागणी. परिशद फाटलीं कितलेशीच वर्सां थारावण्यो घेवन ही मागणी करीत आयल्या. आठवे वळेरेच्या संवदान केंद्र सरकाराचें धोरण चुकलां आनी आजय चुकता हें कोणेंय तरी दाखोवन दिवंक जाय. आंदोलनाचो तीच हावेन आसा.

संविधानाचे आठवे वळेरेत फात पंदरा भाशां आसात आनी आठवे वळेरेचो संबंद फकत ३४४ (१) आनी ३५१ ह्या दोनूय कलमांकडेन आसा. हीं दोनूय कलमां हिंदी हे राष्ट्रभाशेचो उपेग आनी तिजी उदरगत ह्या संबंदान आसात. देखून आठवी वळेरा मेळत थंय लागू करप आनी राष्ट्रभाशेच्या संदर्भांत फकत पंदरा भाशांचो विचार करप ह्या दोनूय मुद्यांचेर सरकारी धोरण चुकलां.

आठवे वळेरेचो संदर्भ राष्ट्रभाशेचो उपेग आनी उदरगत हांचेकडेन आसा. देखून आठवे वळेरेची मर्यादा भाशेच्या वा साहित्याच्या मळार लागू करूंक फावना. ताका लागून कोंकणीसारक्या भाशेचेर अन्याय जाला आनी जायत आसा. 'नॅशनल बूक ट्रस्टा'च्या वावराक ती मर्यादा घाली म्हणून फाटली धा वर्सां कोंकणीचें लुकसान जालें. अजून प्रजासत्ताकदिसाच्या आकाशवाणीवेल्या कविसंमेलनाक आठवे वळेरेची मर्यादा आसा. थंय कोंकणी कुशीन कित्याक उरची ?

भारत सरकाराची ही वायट देख कांय खाजगी संस्थांचो घेतल्या. भारतीय जातरीठ हे संस्थेन आपणाल्या पुरस्काराचोय घाल्या. तो पुरस्कार मेळपाचे योग्यतायेचो ग्रंथ कोंकणीन जावचो ना अशें कोणाच्यान म्हणूंक जाता ? जायना जाल्यार कोंकणी साहित्याचेर हो अन्याय कित्याक जावंचो ?

३४४ (१) आनी ३५१ ह्या कलमांच्या संदर्भांत विचार केल्यार राष्ट्रभाशेचे उदरगतीखातीर फकत पंदराच भाशांचो उपेग कित्याक जावंचो ? राष्ट्रभास समृद्ध जावंची आनी ती सगल्यांत आपली दिसची हो हावेन आसत जाल्यार राष्ट्रभास आमच्या आमची दिसूंक जाय. तिचे उदरगतींत कोंकणी बहिष्कृत कित्याक ? मणिपुरी, नेपाळी पयस कित्याक ? सगल्या भाशांचो आदार मेळ्ळ्यार राष्ट्रभास अदीक समृद्ध आनी अदीक लांगीची दिसची ना ? हो भाशाभेद संविधानांतल्या समतेच्या तत्वांचीं फकाणां करता.

देखून आठवे वळेरेची मर्यादा संविधानाभायर जंय लागू केल्या थंयची ती काडून उडोवंक जाय आनी राष्ट्रभाशेच्या संदर्भांत कोंकणीचो आस्पाव ते वळेरेत जावंक जाय. संविधानाभायर जंय आठवी वळेरी लागू केल्या ती काडून वडोवपाक संविधान बदलपाची गरज ना. देखून तें वेगवेग करचें असो आग्रो आमी केंद्र सरकाराकडेन धरूंक जाय.

वावराक नेट जाय

कर्नाटकांत आनी महाराष्ट्रांत आमचो वावर उणो पडटा अशें म्हाका दिसता. खरें म्हळ्यार चडांत चड कोंकणी भाशेक लोक आज कर्नाटक राज्यांत आसात. तांच्या गुणांची आनी वावराची तोखणाय जाल्या. कर्नाटकाचे आर्थिक, उद्योगीक आनी संस्कृतीक उदरगतींत तांचो म्हत्वाचो वांटो आसा. कोंकणी भाशेचे उदरगतीविशीं कर्नाटक सरकार आस्था दाखयत आयलां. पूण भाशीक अल्पसंख्य म्हणून मान्यताय मेळोवन सरकारी आदार मेळोवपाचो वावर केरळांत जाला तसो कर्नाटकांत जाल्लो दिसना. म्हाका दिसता सरकारी आस्थेचो फावो तो उपेग कर्नाटकांतल्या कोंकणी भावांनी आनी भयणींनी करून घेवंक जाय. एकवटीत प्रयत्नांतल्यान तें माध्यम करूंक जातलें आनी कोंकणी भाशिकांची शक्त इतली आसा की मनांत हाडल्यार तिज्यान हें सज्ज करूं येता.

महाराष्ट्रांतली परिस्थिती मात्शी वेगळी आसा. बीम वर्सां आदीं महाराष्ट्र सरकार कोंकणी भाशेचे उदरगती आड वावुरतालें. पूण गोंयांत ओपीनियन पोल जाले उपरांत तें धोरण बदल्लां आसूंक जाय अशें दिसता. तशें नासलें तरी संविधानान भाशीक अल्पसंख्यांकांक दिल्ली राखण आनी अधिकार महाराष्ट्रांतल्या कोंकणी भाशिकांक मेळुंकच जाय. पूण ते आदीं आमी तें मागूंक जाय. ह्या क्षेत्रांत आमचे प्रयत्न उणे पडटात. ते वाडोवंक जाय. मुंबय सारक्या शारांत कोंकणी संस्कृती चिड्डून ना जावंक जायना आनी धावूनय उरूंक फावना.

मुतारी

मुतारेच्या दारांत
चेराचो वाम
परमळाची भ.स..

मुतारेच्या दारांत
एकमुळी जीण
सगळेंच किण्ण-विण्ण...

मुतारेच्या दारांत
गांजीलाचें मडलें
उबें एक तालें...

मुतारे दारांत
आमी तिश्त भायर
ती एकटीच भितर .

मुतारे भितर
कलमेलें फोलीन
गिरेस्तकाये कातीन
मुतारी ती
मुतारी जाग्या भसण
गाड्या मुताची रोगण

मुतारे भितर खंय
सगळेंच पोके
घरूच लागलां भिके

तरीय,
जाय एक मुतारी
बंद घुस्मटपी मुतारी
आवयच्या गर्बावरी
ती एक जलपरी

नातर,
जनरल आमची मुतारी
कोणेय वाजोवची तुतारी
कोणेय माजोवची पेंगारी
खंयचेय मुतचे दोमारी
तीच आमची मुतारी.

— शशिकान्त पुनाजी

बुन्याद : मुळावें शिक्षण

आनीक एक गंभीर आनी म्हत्वाचो विशय परतो एक फावट परिशदेचे माचयेवेल्यान आज माडूंक सोदतां. परिशदेचे चवदावे बसकेंत येवकार-समितिचो अध्यक्ष ह्या नात्यान हावे हो विशय मांडिल्लो. तेंच सूत्र धरून फुडें वतां. कोंकणी भाशेच्या माध्यमांतल्यान मुळावें शिक्षण घेवपाचो हो विशय. म्हजी उतरा उणीं पडत पूण ह्या विशयाचें म्हत्व उणें करूंक जावचें ना. कोंकणी अस्मितायेचें सोबीत संस्कृती-मंदिर आमी बांदूंक सोदनात. ताजी बुन्याद घट जातली जाल्यार कोंकणी मनशाचें प्राथमीक शिक्षण कोंकणीतल्यान जावंक जाय. हें योग्य वेळार घडलें ना म्हणून आमी पयसावले, घरचे आसून पक्की जाले, आवयक विसरून मावशेची सेवा करूंक लागले. फुडारांतूय तशेंच घडलें जाल्यार कोंकणी संस्कृती नव्या वादळांमदीं घट उबी रावूंक पावची ना. परिशदेची उद्दिश्टां काळ च्या वाच्या वांगडा उबून वतलीं आनी आतां-मेरेनचो वावर फळादीक जावंक पावचो ना.

ह्या विशयांत गोंयांत आनी केरळांत फकत आरंभ जाला अशें हांव म्हणटां. खूब वाट चलची आसा. पूण जी भूंय अजून पडंग आसा ती कसूंक जाय. कर्नाटकांत आनी महाराष्ट्रांत, चड करून मुंबय शारांत कोंकणी समाजान ही गरज वळखून पावलां माळूंक जाय. वेतेक चुकल्यार वावाक चुकतले आनी वांवाक चुकल्यार गांवाक चुकतले ही म्हणणी कोणेंच विसरूंक फावना.

आयची देशांतली फॅशन वेगळी आसा, अडचणी आसात, आडखळीं आसात हें सगलें खरें; पूण अडचणींक लागून जो धारला तो केन्ना फुडें पावला ? आडखळीक जो भियेला तो केन्ना त्रिखला ?

जाय तो निर्धार. निर्धाराच्या बळामुखार अडचणी आनी आडखळी तिगनात. आनी निर्धार जाता तो विशयाचें म्हत्व बुद्दीक पडटा तेन्ना. देखून म्हजें मागणें : ह्या विशयाचेर गंभीर-तायेन विचार करूंया, ताजें म्हत्व समजून घेवूंया आनी म्हत्व पटलें म्हणटकूच निर्धारान पावल घालुंया. कोंकणी समाज जंय जंय आसा थंय थंय भुरग्यांचें मुळावें शिक्षण कोंकणीतल्यान जावपाची वेवस्था करूंया.

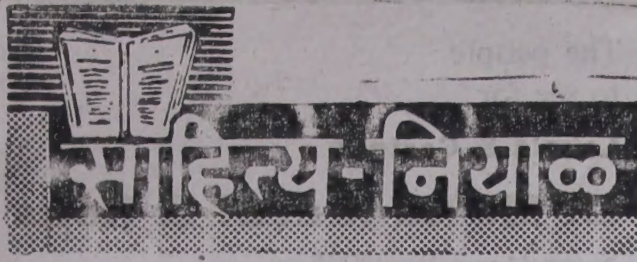
हें मागणें मागतना हांवें खंयचेंच नवें तत्व सांगूंक ना. भुरग्यांचें मुळावें शिक्षण ताजे मायभाशेंतल्यान जावचें हो सगळ्यां संवसारात मानून घेतिल्लो सिद्धान्त. हांवें फकत त्या सिद्धान्ताची सांगड परिशदेच्या उद्दिश्टांकडेन घाल्या. बुन्यादीवगर मंदिर उबारलें जाल्यार ते कोसळूं येता इतलेंच सत्य हांवें सांगलां.

आनिकय विशय आसात. ह्या सगळ्यां विशयांचेर चर्चा जावंची. प्रतिनिधींनी आपलीं मतां मेकळेपणान मांडचीं आनी हे बसकेंचो वावर फळादीक करचो. ही वसका जो संदेश दिता तो आमी समस्त कोंकणी समाजाक पावोवंचो आनी पण्टेन पण्टी पेटयत वचपाची परिशदेची परंपरा चालू दवरून निर्धारान चलत रावचें जैताच्या खांब्यामेरेन.

—✱—

— नामना तुका फावता आसत, मेळटली. फावना आसत, फ्रितेय कर. मेळपाची ना.

—✱—

आण्टीची गादी

मनीसपणाच्या तासांची उघडीप करीत वास्तवतायेचें
चित्रण करपी एक सुपुल्लें नाटक

गों

यकार नाटकां जायतीं बरयतात. तरेतरेचे विशय घेवन. पूण एके सोऱ्याचे गादयेर तरेकवार मनशां हाडून- तांच्या मनीसपणाक कुलो घालपाचें काम दिलीप बोरकारान करून कोंकणी नाटकां वळेरेंत खंय तरी आपली सुवात राखून दवरल्या म्हणपाचें दिसून येता तें ही आण्टीची गादी वाचता तेन्ना. हे गादयेची धनीन आसा आण्टी. आण्टीचो घोव सोरो पियेवनच १५ वर्सां फाटीं मेला आनी तिगेले एकले धुवेचो सांगाळ करपाखातीर दुडू जाय. ते दुडू जोडपाखातीर ती गादी घालता- आनी आपूण जावन चलयता. गादयेर एकलोव वेटर आसा. ताचें नांव याकूब. आण्टी आसा ४०क वर्सां पिरायेची. धूव मारी आसा इश्कोलाक वचपी १६-१७ वर्सां पिरायेचें. आनी वेटर याकूब आसा १९-२० वर्सांचो. धा-बारा वरसांयलीं गादीं घालत सावन तो थंय कामाक आसा म्हणपाचें आण्टीच्या उलोवपांत येता.

हीं तींय मनशां आसात गादी आसा त्या घरांतच रावपी, घराभितरलीं आनी सोऱ्याक आफुडपी न्हय अशीं. जाल्यार नाटक सुरू जावन सोंपसर जीं भायल्यान येतात तीं आसात सोरो मारपी - फकत सोऱ्याखातीर आयिल्लीं जण एकलो आपली व्यथा घेवन आयिल्लो आसता. कोण ती भायल्यान दाखयना, कोण ती दाखयता, पूण थंय व्यथेप्रकार कोणूच ना. त्यो व्यथाच तांगेल्यो कथा सांगून वता हे आण्टीले गादयेर. ना म्हणपाक कांय विशयार्थी थंय मजेखातीर पियेवंक येतात ते आडवाद म्हणू येता.

ह्या सोरेकारांमदीं राजा हें पात्र 'आयडियल' अशें उबें केल्लें आसा. राजा खऱ्यानीच मनाचो राजा आसता. आपल्या गुणांनी सगळ्याचें ध्यान आपणाचेर ओडून घेता. तोच खरो ह्या खेळाचो हिरो. तो कवी तर आसाच. चांटे पावला तो गादयेर बसून पियेतना फर्मायश केल्ल्यान कविता म्हणटा आनी त्यो आसतात सोऱ्याच्योच. तो कळिंद्री आसता-ताचेलागीं दुडू नात-देखून तो उदारेचेर आण्टी कडल्यान सोरो पियेता. दर एके फावटी तो आपल्या फाटल्या देण्याविशीं आण्टीक विचारता आनी तें फारीक केलेप्रकार आपूण वचचोंना म्हणपाचें तिका उतर दिता. आण्टीचो ताच्या उतराचेर विस्वास. ती ताका केन्नाच ना म्हणिना. पूण जेन्ना

जेन्ना राजा खूब पियेता तेन्ना ती आपले आपूण म्हणटा, 'वाट लावन घेयल्या पाड पोडलेलांनी आपल्या भांगराभाराया जिविताची.' राजान सोऱ्यान आपली जीण पाड घाल्या हाची तिका जाणवीक आसा. राजा हो शिकिल्लो सवगिल्लो आसा. अमेरिकेक धाडिल्ल्या ताच्या रिसर्च पेपराक थंयचे संस्थेन अडेजशें डॉलर दिवन ताचो भोवमान केला म्हणपाची गजाल तो निमण्या वेळार-आण्टीचे आनी हेरांचे दुडू फारीक करपाचे निमतान अुकीती करता. असो हो राजा सोरेकार जाता तो कित्याक लागून? वायल-मनशेचेर जातात त्या अन्यायाक लागून. ते ताका सोंतनात. ताच्या जिवितात ताणे आपले आवयचेर जाल्लो अन्याय पळेल्लो. तेन्ना ता आडसाठो भुरगो आशिल्लो. ताच्याच उतरांनी तो सांगता 'म्हजो आवय म्हाका व्हड जा म्हण सांगून गेल्ली ती परती म्हाका दिसलीच ना. ती हांगा थंय वावर करून म्हाका शिकयताली. आनी एक दीस खंय तिणें जीव दिलो. ती पिरायेन भुरगी आसा हें ह्या समाजाक पळोवं नज जालें. आनी ती दर्यांत लिपली. ती दर्यांत बुडत गेली. म्हाका खंयच दिसली ना.' राजाच्या मनाचेर भुरगेपणांतसावन जाल्लो आघात ताचे फुडले जिणेंत दर एका प्रसंगार दिसून येता. यल्लाप्पाचे बायलेक मुकादम पोजडचो गाळी संवतालो तें राजाक सोंसना आनी तो मुकादमाक कड्डे घालता. राजाक जग एके बायलेच्या रुपांत आवय दिसता. देखून चेडयेक लेगीत बायट उतरां दिल्लीं ताका सोंसनात अशें तो सांगता. तेच आवयचे भावनेन तो आण्टीकय पळेता. आण्टीक जावं तिचे धुवेक कोणें कितें म्हणिल्लें ताका सहन जायना. दुर्मींग सोऱ्याच्या नेटार जेन्ना आण्टीक बुरश्यो गाळी संवता तेन्ना ताका बरे तरेन गादयेभायर काडपाचें काम राजाच करता. कुवेतकार गादयेंत बसून आण्टी आनी तिचो धूव मारी हांचे विशीं ताका जाल्लें बुरशें उलयता तेन्ना ताकाय कितें करून आडावपाचें ते राजाच करता. असो हो राजा-बायलांचो पाखो घेवपी - तांचे खातीरच निमाणें आयगाल्लें जिवीत दगडावन बसता. ताच्या जिवितांत आयिल्ली ताची मोगी मदीं मदीं पल्लं बँकांत दाखयल्या. तो ताचेर खूब मोग करतालो. पूण राजाच तिच्या उल्याक उलो दिलो ना आनी ती परंपरेच्या नेमाक धरून दुस्म्याली जाली. ताका सासणाची पयसावली. स वर्सांचो तांचो मोग खंयचे खंय नाच जाल्लो. आनी तोय राजाकच लागून. तो आण्टीक सांगता, 'म्हाका काजार जावपाचें नाच... म्हाका खंयचेच चलयेक सांबाळप जमचें ना.' ताचे नितू खातीरच निमाणें तो सोऱ्याचे सुवादीन जाल्लो. तो मान्य करता 'मोग! कितें उलयता तू आण्टी! म्हाका केन्ना मोग करप जमळेंच ना कोगानेर. आनी वेळूय मेळ्ळो ना. आतां वेळ आसा पूण चली ना मोग कलंक.' फुडें तो म्हणटा, 'ताज्या प्रेमाची नशा सोऱ्याचे नशे परस खुबूच उजू आशिल्ली. आतां नशा चडपाक सोरो पिवंचो पडटा. पूण ती कशीच चडना.' असो हो राजा. एक जिणेचें वेगळें तत्व मुखार दवरपी आगळेंच पात्र.

दुर्मींगवरी काकुळटेचो मनीस गादयेर दाखोवन ह्या खेळांत एक परिणामकारी वातावरण तयार केल्लें आसा. दुर्मींगाची एक लाचार जोण. ताची बायल कुवेत गेल्या दुडू जोडूंक. आनी हांका

गोंयांत दुडू धाडटा. ते घेवन तो सोऱ्याचे धुंवळेंतच रावता. ताची बायल कूड. विकून ताका पयशे धाडटा आनी ताचेर तो फोल्गां मारता म्हण सगळें जाण, याकूब वेटर धरून, ताची निर्भत्सना करतात. ताचो परिणाम ताचेर जायना अशें पळेतल्याक दिसता. पूण तशें नासता. तो भितरल्यान रडटा आपणाली स्थिती पळोवन. आनी जेन्ना ताका ताजी बायल कुवेताकूच काजार जाली म्हणपाचें कळटा तेन्ना तो खोशयेमरीत जाल्लेवरी भायल्यान दाखोवन गादयेवेच्या सगळ्यांक सोरो घालता आपल्या दुडवांनी.

दुमींग जेन्ना सोऱ्यान पुराय भरता तेन्ना ताची तकली जाग्यार उरता. ती गाळी संवता-आण्टीक-याकूब-राजा सगळ्यांक-कसलेय पोजडे संबंद जोडून तो कित्याय कितें उलयता. ना म्हळ्यार ताची कालेतच ती फुडें कुवेतकाराक घेवन तो आण्टीचे गादयेर येता तेन्ना सोऱ्या वांगडा ताका आण्टीकय दाखोवपाची आसता कुवेतकाराक. दादल्याबायलेन एकठांय येवन तें एकाच कामाखातीर हें ताच्या जिविताचें तत्वज्ञान. गादयेर येवपी राजा जिणेचीं स्वैश्ट मूल्यां सामकार दवरता जाल्यार दुमींग आसा एक किड्यावरी जीण सारपी हीण कालेतिचो मनीस.

आण्टी ही, तशें पळेल्यार खेळांत कितें म्हत्वाचो वांटो घेतिल्ली दिसना. ती गादयेची धनीन. तिणे खासा आपणाले जिणेंत सोऱ्यान केल्लो तिचो घात पळेल्लो. अशें आसतना ती गादी घालून हेरांचे संवसार वाटेक लावंक मुखार सरता. ना म्हणपाक हे गजालिची तिका जाणवीक आसता. आनी जो कोण थंय आपणालें धरदार, संवसार पाडा घालूंक येता ताका ती गादयेची धनीन आसूनय पियेवं नाका म्हण उपदेश करता. आपले धुवेक गादयेर येवंक दिना. हाचे वरसून तिका परिस्थितीन गादी घालची पडली म्हणपाचें दिसून येता. खेळ सोंपसर तिची भुमिका तोलून मापून दवरपांत नाटककाराक यश फाव जालां म्हणचें पडटलें. आण्टीच्या जिवितांतलो एक प्रसंग-घोव मार-पेट करता तेन्नाचो-पलेश-बँकांत दाखोवन तिच्याय व्यथांचें दर्शन घडोवपाचो यत्न केल्लो आमा ह्या खेळांत.

राजेन्द्र हो एक मोगांत हारिल्लो तरनाटो- फाटलें सगळें विसरपाच्या नादांत सोऱ्याचे धुंवळेंत रावंक सादता आनी तोय आण्टीचे गादयेर पावता. राजा गेले उपरान्त ताचोच वारसो चलोवपाखातीर राजेन्द्र मुखार सरता आनी थंयच खेळ सोंपता.

कुवेतकार हें पात्र जाल्यार थोडेभितर आनी बेस वरें रंगयलां-पयशाच्या नेटार सगळ्यांक विकते घेवपाची ताची वृत्ती हटकून बरी दिसता. राजाचेर बाटली मारून ताचो जीव घेवपी निमाणे कुवेतकारच जाल्ल्यान जिणेकडेन पळोवपाची ताचीय नदर हांगा आपशीं स्पश्ट जाता.

यल्लाप्पा, याकूब, मारी, विली आनी दोन स्टुडंटस ही उरिल्लीं पात्रां. हांतूंतलो यल्लाप्पा हो एक कामदार जाचे जिणेंत सुख-दुख म्हणटा तें कांयच ना असलो. 'कॅलस' वृत्तिचो मानाय. सकाळच्या पारार गादयेर कॉप मळूंक येता इतलोच एक देखाव. पूण ताचे जिणे विशीं त्या खिणाभर्यान सगळें कितें उकतें जायत वता. मारी, विली जावं विद्यार्थी भुरगे ह्या पात्रांनी तशें सांगपासारकें कांयच ना. पूण याकूब हें पात्र घडयतना मात ताच्या

The people
to see for

Labels & Cartons

D. M. Nadkarni & Sons

Near Head Post Office

Margao-Goa 401601

Phone : 22681

तोंडांत जी हिन्दी घाल्या ती कित्याक ताचो बोध जावंक पावना. १८-१९ वर्सा ते गादयेर काम करपी, चडशीं गोंयकारूय गिरायकां करपी, आनी १९-२० वर्सा पिरायेचो-म्हळ्यार हाचे जिवेर हिन्दी आसप कशेंच शक्य ना. हाणें अस्खलीत कोंकणी उलोवंक जाय, मूळ हिन्दी प्रदेशांतलो आसल्यार लेगीत. नाट्यलेखकान गरज नासतना हें एक अवास्तव पात्र (फकत भाशेचे नदरेन) कलून गादयेची सोब उणी केल्या अशें म्हळे बगर रावं नज.

राजाक कवितांचो नाद आसा म्हणपाचें दाखोवन 'बचवनांचे' 'मधु गालेंतलीं' कांय कडवीं अणकारून तीं ह्या खेळांत राजाच्या तोंडांत पियेल्लेकडेन, पिता भितां घालून ताचो परिणाम सादपाचो एक प्रयत्न केला. पूण ताचो प्रभाव गोंयचे गादयेर जावंक पावला काय ना म्हणपाचें एक रसीक पळोवपीव सांगू शकतीत.

ह्या खेळांतले भाशेच्यो शेडी जायत्यो दिसतात. दुमींग एके भशेन उलयता-राजा-राजेन्द्र दुसरे भशेन. आण्टी मारी मेळ सादोवन-याकूब जाल्यार बेगळेव भाशेंत. आण्टी, दुमींग, कुवेतकार, हांचें उलोवप बेस वरें सादिल्लें आसा. पूण राजा, राजेन्द्र हे जेन्ना खंयचोय विचार मांडूंक लागतात तेन्ना तें तितलें सभावीक दिसना. म्हणपाक राजाच्या तोंडांत कांय कडेन बेस बरीं वाक्यां घाल्लीं आसात. देखीक : 'सोड्यान सोरो पातळ जाता; दुख्ख न्हय आण्टी,' 'म्हाका, हांव जितो आसां हें सोडलें तर कांयच याद जायना.' अशीं जायतीं.

खेळांतले संवाद अदीक सुटसुटीत, नीज कोंकणी उतरावळीन भरिल्ले आसते जाल्यार परिणाम चड बरो सादतलो आशिल्लो म्हणपाचें सांगूंक नाका. खेळाची भास ही वास्तवतायेक धरून आसलेवगर फाव तशी वातावरण-निर्मणी जावंक पावना. अशें आसुनूय 'आण्टीची गादी' हें नाटक म्हळ्यार नाटककारान केल्लो एक अभिनव प्रयोग मानूंक फाव.

हें पुस्तक डेमी आकारांत अगस्ती प्रकाशनान उजवाडा हाडिल्लें आसा. पुस्तकाचें मुखचित्र काडलां डॉ. सुबोध केरकार हांणी.

आण्टीची गादी (नाटक)

बरोवपी : दिलीप बोरकार

पानां : ७९ मोल रु. ३०-

जग प्रकाशनान उजवाडावल्लीं पुस्तकां

कथा, नवलिका, नवलकथा

१ प्रसादफूल	: सं. अ. ना. म्हांबरो	रु.	५-००
२ तुळशी	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	५-००
३ सूड	: दामोदर मावजो	रु.	५-००
४ बांबर	: पुंडलीक नायक	रु.	५-००
५ काशीनाथ	: चंद्रकांत केणी	रु.	८-००
६ अछेव	: पुंडलीक नायक	रु.	२०-००
७ कामेलीन	: दामोदर मावजो	रु.	२८-००

नाटकां

८ संशयकल्लोळ	: बा. भ. बोरकार	रु.	७-००
९ सालोमे	: पांडुरंग भांगी	रु.	५-००
१० लालाबाला	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	५-००
११ खण खण माती	: पुंडलीक नायक	रु.	७-००
१२ यात्रीक	: शांताराम हेदो	रु.	५-००
१३ सुरींग	: पुंडलीक नायक	रु.	८-००

एक आंकी

१४ मुक्ती	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	५-००
१५-स्मगलर	: मनोहरराय सरदेसाय	रु.	५-००
१६ तीन एके तीन	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	५-००

भोंवडी

१७ हिमालयांत	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	१०-००
--------------	--------------------	-----	-------

निबंध

१८ उजवाडाचे सूर	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	१०-००
१९ गोयची अस्मिता	: अ. न. म्हांबरो	रु.	१०-००

कविता

२० वास्कोयन	: प्रकाश पाडगांवकार	रु.	५-०००
२१ सांवार	: नागेश करमली	रु.	५-००
२२ पिसोळी	: मनोहरराय सरदेसाय	रु.	१०-००
२३ बनवड	: गजानन रायकार	रु.	१०-००
२४ सोंश्याचे कान	: चा. फा. दकोस्ता	रु.	२५-००

भुरग्यां साहित्य

२५ राजाराणी	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	२-००
२६ भांगराची कुराड	: मनोहरराय सरदेसाय	रु.	२-००
२७ बामण आनी अभिसार	: बा. भ. बोरकार	रु.	२-००
२८ पापडां-कवळचो	: लक्ष्मणराव सरदेसाय	रु.	२-००
२९ रामग्याली बाबाभोवडी	: लक्ष्मणराव सरदेसाय	रु.	२-००
३ गांठलें	: विजयाबाय सरमळकार	रु.	३-००
३१ मदलो पूत	: शांताराम हेदो	रु.	३-००
३२ कुंडेकुस्कूर	: शाम वेरेंकार	रु.	३-००
३३ वसवसो पेहोम	: गोदूबाय केळेकार	रु.	८-००
३४ मनु	: पुंडलीक नायक	रु.	१५-००

तरेकवार विशय साहित्य

३५ पैगंबर (तत्वज्ञान)	: बा. भ. बोरकार	रु.	५-००
३६ वासवदत्ता (गीतनाट्य)	: बा. भ. बोरकार	रु.	५-००
३७ सांगाती	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	१-००
३८ भजगोविंदम्-एक	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	५-००

मनन

३९ ब्रह्मांडांतलें तांडव	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	१६-००
४० कथाशिल्प (समिज्ञा)	: लक्ष्मणराव सरदेसाय	रु.	८-००
४१ आबे फारीय (जीण)	: पांडुरंग वर्दे	रु.	१४-००
४२ महाभारत : दोन खंडांत	: रवीन्द्र केळेकार	रु.	२५-००

फुडलीं उजवाडावपां

४३ चित्तरंगी	: दामोदर मावजो
४४ तरंगां	: महाबळेश्वर सैल
४५ कण्ठमणी	: बा. भ. बोरकार
४६ भूंयचाफीं	: शीला कोळमकार

घरा घरांत देवारो आसता तशी कोंकणी पुस्तकांची एक कोठीय आसूंक जाय.